

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARININ (UFRS)
BORSA İSTANBUL FİRMALARININ MALİ VERİLERİNE VE FİNANSAL
ORANLARINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yakup SARIŞIK

TEMMUZ- 2016

BAYBURT

ONAY

.....(*Öğrencinin Adı Soyadı*) tarafından hazırlanan

.....

.....

.....

adlı (*Tezin Adı*) bu çalışma ..... tarihinde (*Savunma Sınavı Tarihi*) yapılan savunma sınavı sonucunda .....(*Oybirliği / Oyçokluğu*) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından .....(*Anabilim/ Bilim*) dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

[imza]

.....
[Unvanı Adı ve Soyadı] (Başkan)

[imza]

.....
[Unvanı Adı ve Soyadı] (Danışman)

[imza]

.....
[Unvanı Adı ve Soyadı]

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım .../.../...

.....

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Yakup SARIŞIK

..... / ..... / 2016

ÖNSÖZ

Türkiye son yıllarda yaşadığı önemli gelişimlerle küresel ekonominin önemli bir parçası olmuştur. Uluslararası yatırımcılar Türkiye'deki şirket faaliyetlerini Borsa İstanbul (BİST) aracılığıyla yakından takip etmektedirler. Bunun sonucunda şirketlerin performansını ve anlık görüntüsünü gösteren mali veriler küresel standartlara uygun olarak hazırlanmaya başlamıştır. Şeffaflık ilkesi benimsenmiş borç verenler ve şirkete özkaynak yoluyla yatırım yapanlar şirket hakkında detaylı bilgilere ulaşmaya başlamıştır.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)'nin Türkiye'de 2004 yılı itibariyle başlamasıyla borsada hisseleri işlem gören şirketler UFRS'ye uygun mali veriler hazırlamaya başlamıştır. Çalışmada adaptasyon süreci sonrasındaki mali veriler ve finansal oranlar ile UFRS öncesi mali veriler ve finansal oranlar karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmanın amacı UFRS'nin önemli bir etkisinin olup olmadığını tespit etmektir. Çalışmanın detaylı olması ve araştırmanın doğru sonuçlandırılması adına, mali veriler ve finansal oranların yanı sıra sektörel değişimler de ayrıca incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde denetim kavramı ve denetim kalitesi üzerine durulmuştur. İkinci bölümde UFRS ve UFRS iskeleti incelenmiştir. Son bölümde istatistikî test yöntemleri uygulanmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

Çalışmanın her aşamasında bana yardım eden, yol gösteren ve akademik destek sağlayan çok değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Nurullah KAYA'ya ve hem ders döneminde hem de tezimin uygulama kısmında benden yardımlarını esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Ömer ÇINAR'a ve çalışmamda bana her türlü desteği veren arkadaşım Erkan EŞME'ye teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Göstermiş olduğu sabır ve anlayıştan dolayı sevgili eşim Zeynep SARIİŞİK'a ve bu yoğun süreçte istemeyerek de olsa kendilerine yeterli ilgi gösteremediğim oğlum Kerem ve kızım Zülal'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1
1. DENETİM VE BAĞIMSIZ DENETİM KAVRAMI	2
1.1. DENETİM KAVRAMI	2
1.1.1. Denetim Tarihçesi	3
1.1.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Denetim.....	4
1.1.1.2. Sanayi Devrimi Süreci ve Sonrasında Denetim	4
1.1.1.3. Türkiye’de Denetim Tarihi.....	5
1.1.2. Denetim Türleri	7
1.1.2.1. Finansal Tabloların Denetimi.....	8
1.1.2.2. Uygunluk Denetimi	9
1.1.2.3. Faaliyet Denetimi	12
1.1.3. Denetçi Türleri	14
1.1.3.1. Bağımsız Denetçi	14
1.1.3.2. İç Denetçi	15
1.1.3.3. Kamu Denetçileri	16
1.1.4. Denetim Kalitesi	16
1.1.4.1. Denetim Kalitesi Literatür İncelemesi.....	16
1.1.4.2. Denetim Kalitesini Sağlayan Anahtar Faktörler	17
1.1.4.2.1. Girdi Faktörleri.....	18
1.1.4.2.2. Süreç Faktörleri	19
1.1.4.2.3. Çıktı Faktörleri	19
1.1.4.2.4. Finansal Raporlama Tedarik Zincirindeki Etkileşimler	20
1.1.4.2.5. Bağlamsal Faktörler.....	23
2. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI VE ULUSLARARASI DENETİM STANDARTLARI	27
2.1. UFRS	27
2.1.1. UFRS Tarihi	28
2.1.2. UFRS İskeleti	30
2.1.2.1. Finansal Raporlamamın Amacı	30
2.1.2.2. Nitel Özellikler	34
2.1.2.2.1. Geçerlilik.....	34
2.1.2.2.2. Güvenilir Gösterim	35
2.1.2.2.3. Esaslı Nitel Özelliklerin Uygulanması	37

2.1.2.2.4.	Karşılaştırabilirlik	37
2.1.2.2.5.	Doğrulanabilirlik.....	37
2.1.2.2.6.	Zamanlılık.....	38
2.1.2.2.7.	Anlaşılabilirlik.....	38
2.1.2.2.8.	Geliştirici Özelliklerin Uygulanışı.....	39
2.1.2.2.9.	Maliyet Kısıtlayıcısı.....	39
2.1.2.3.	UFRS Elemanları	39
2.1.2.3.1.	Finansal Durum.....	40
2.1.2.3.2.	Performans	43
2.1.2.4.	Tanımlama	44
2.1.2.4.1.	Varlık Tanımlaması	45
2.1.2.4.2.	Borç Tanımlaması	46
2.1.2.4.3.	Gelir Algılanması	47
2.1.2.4.4.	Gider Tanımlaması	48
2.1.2.5.	Ölçme	49
2.1.3.	UFRS Standartlar ve Yorumlar	51
3. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARININ BORSA		
İSTANBUL FİRMALARININ MALİ VERİLERİNE VE FİNANSAL ORANLARINA ETKİSİ		
54		
3.1.	ARAŞTIRMANIN AMACI.....	55
3.2.	ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	55
3.3.	ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ.....	55
3.4.	ARAŞTIRMANIN SORULARI VE HİPOTEZLERİ	57
3.5.	ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	59
3.5.1.	<i>İki Ortalama Arasındaki Fark Testi: Bağımsız İki Örneklem t Testi</i>	59
3.5.2.	<i>Mood Medyan Sınaması</i>	60
3.6.	ARAŞTIRMA ANALİZİ VE SONUÇLARI.....	62
3.6.1.	<i>Mali Verilerin Temel İstatistik Verilerinin Analizi</i>	62
3.6.1.1.	Mali Verilerin Bağımsız İki Örneklem t Testi	63
3.6.1.2.	Mali Verilerin Mood Medyan Sınaması	65
3.6.2.1.	Finansal Oranlar Bağımsız İki Örneklem t Testi	67
1.1.1.1.	Finansal Oranlar Mood Medyan Sınaması	69
1.1.1.	<i>Endekslere Göre Değerlendirmeler</i>	70
1.1.1.1.	Taş – Toprak Endeksi Sonuçları.....	71
1.1.1.2.	Metal – Ana Endeksi Sonuçları.....	72
1.1.1.3.	Metal Eşya Makine Endeksi Sonuçları.....	74
1.1.1.4.	Tekstil – Deri Endeksi Sonuçları.....	76
1.1.1.5.	Orman, Kâğıt ve Basım Endeksi Sonuçları.....	78
1.1.1.6.	Kimya, Petrol, Gaz Endeksi Sonuçları	79
1.1.1.7.	Gıda ve İçecek Endeksi Sonuçları.....	81
1.1.1.8.	Teknoloji Endeksi Sonuçları	82
1.1.1.9.	Hizmet Endeksi Sonuçları	83
YARARLANILAN KAYNAKLAR		89
EKLER		97

ÖZET

Ekonominin küreselleşmesiyle, Türkiye’de halka açık şirketler hem yabancı yatırımcılarına Uluslararası standartlarda mali verilerini sunma hem de borç verenlerine mali verilerinin şeffaf ve güvenilir olduğunu gösterme adına, 2004 yılından bu yana UFRS’ye uygun mali verilerini düzenlemektedir. Bağımsız denetimden geçen bu şirketler mali verilerini kaliteli bir denetim sonrasında oluşturmaktadır. Kaliteli denetime, girdi faktörleri, süreç faktörleri, sonuç faktörleri, bağlamsal faktörler ve denetim unsurları arasındaki etkileşimler etki eder.

UFRS’yi benimseyen ülkeler, bu süreçten farklı şekilde etkilenmiştir. Uyum sürecinde önemli değişiklikleri gerçekleştiren ülkelerin yanı sıra bu değişiklikleri gerçekleştiremeyen ülkeler olmuştur. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını esas alan ve UFRS’ye geçiş yapan Türkiye’de halka açık şirketlerin UFRS öncesi 2002 mali verileri ve 2009 yılı UFRS verileri, bağımsız iki örneklem t-testi, Mood medyan sınaması ve sektörel analiz yöntemlerine tabi tutulmuştur. UFRS’ye geçiş Borsa İstanbul’daki mali verileri büyük oranda, finansal oranları ise kısmen etkilemiştir. Ayrıca mali veriler için bağımsız iki örneklem t-testi, finansal oranlar için Mood Medyan testi daha fazla anlamlı sonuçlar vermiştir.

Anahtar Sözcükler:

Türkiye, UFRS Etkisi, Finansal Oranlar, Mali Veriler

ABSTRACT

With globalization of the economy, publicly traded companies in Turkey have prepared their financial statements according to International Reporting Standards (IFRS) since 2004. Therefore, they have presented IFRS financial to foreign investors and creditors, and they have made their financial statements more reliable and transparent. These financial statements were prepared after a high quality independent audit. High quality audit is affected by input factors, output factors, process factors, key interactions within the financial reporting supply chain and contextual factors.

The countries adopting IFRS are affected from this process differently. There have been some countries which realize important differences as well as the countries which couldn't do. In Turkey which is based on and switched to IFRS, financial datas of 2002 before IFRS and IFRS datas of 2009 belonging to public companies are tested by two independent-samples t-test, The Mood Median test and sectoral analysis methods. The transition of IFRS affected highly to financial data in Borsa İstanbul, partly to financial proportion. Furthermore two independent samples t tests for financial data gave more meaningful results than Mood Median test for financial proportions.

Key Words:

Turkey, IFRS, Affect, Financial Data, Financial Proportions.

TABLolar LİSTESİ

TABLO 1: DENETİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ	3
TABLO 2: TÜRKİYE DENETİM TARİHİ	5
TABLO 3: FİNANSAL VE UYGUNLUK DENETİMLERİNİN TÜRLERİ VE AMAÇLARI	10
TABLO 4: MALİ VERİLERDEKİ İDDİALAR, TANIMLAMALAR VE İŞLEMLER	11
TABLO 5: UFRS’NİN KÜRESEL MUHASEBE STANDARTLARI OLMA YOLUNDA İLERLEYİŞİ	29
TABLO 6: GENEL HESAPLAR	40
TABLO 7: GERÇEĞE UYGUN DEĞER YAKLAŞIMI VE TARİHSEL MALİYET YAKLAŞIMININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	50
TABLO 8: UFRS STANDARTLAR VE YORUMLAR	51
TABLO 9 : FİNANSAL ORANLAR	56
TABLO 10 : 2002 YILI MALİ VERİLERİN TEMEL İSTATİSTİK SONUÇLARI	62
TABLO 11 : 2009 YILI UFRS VERİLERİN TEMEL İSTATİSTİK SONUÇLARI.....	63
TABLO 12 : 2002 VE 2009 ORTALAMALARININ FARK TESTİ T İSTATİSTİĞİ	63
TABLO 13 : MALİ VERİLERİN ORTALAMA FARK TESTİ SONUÇLARI	64
TABLO 14 : MALİ VERİLERİN MOOD MEDYAN SINAMASI SONUÇLARI.....	65
TABLO 15: 2002 YILI FİNANSAL ORANLAR TEMEL İSTATİSTİK VERİLERİ.....	66
TABLO 16 : 2009 YILI FİNANSAL ORANLAR TEMEL İSTATİSTİK VERİLERİ	67
TABLO 17: 2009 – 2002 YILLARI FİNANSAL ORANLAR ORTALAMALARININ FARK TESTİ T DEĞERLERİ VE SERBESTLİK DERECELERİ.....	67
TABLO 18 : FİNANSAL ORANLAR FARK TESTİ SONUÇLARI	68
TABLO 19 : FİNANSAL ORANLAR MOOD MEDYAN SINAMASI SONUÇLARI.....	69
TABLO 20 : TAŞ – TOPRAK ENDEKSİ ORTALAMA FARKLILIK TESTİ SONUÇLARI	71
TABLO 21 : METAL – ANA ENDEKSİ ORTALAMA FARKLILIK TESTİ SONUÇLARI	73
TABLO 22: METAL EŞYA MAKİNE ENDEKSİ ORTALAMA FARKLILIK TESTİ SONUÇLARI	75
TABLO 23 : TEKSTİL-DERİ ENDEKSİ ORTALAMA FARK TESTİ SONUÇLARI	77
TABLO 24 : ORMAN, KÂĞIT VE BASIM ENDEKSİ ORTALAMA FARKLILIK TESTİ SONUÇLARI.....	78
TABLO 25 : ORMAN, KÂĞIT VE BASIM ENDEKSİ BİR ÖNCEKİ YILA GÖRE DEĞİŞİM ORANLARI	79
TABLO 26: KİMYA, PETROL, GAZ ENDEKSİ ORTALAMA FARKLILIK TESTİ SONUÇLARI.....	80
TABLO 27 : GIDA VE İÇECEK ENDEKSİ ORTALAMA FARK TESTİ SONUÇLARI	81
TABLO 28 : TEKNOLOJİ ENDEKSİ ORTALAMA FARKLILIK TESTİ SONUÇLARI	82
TABLO 29 : HİZMET ENDEKSİ ORTALAMA FARKLILIK TESTİ SONUÇLARI	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 1: DENETİM TÜRLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER	8
ŞEKİL 2: BİR FAALİYET DENETİMİ UYGULAMASININ BAŞLANGIÇ AŞAMALARI	13
ŞEKİL 3: DENETİM KALİTESİNİ SAĞLAYAN FAKTÖRLERİN ÇERÇEVESİ	18
ŞEKİL 4: FİNANSAL RAPORLAMA TEDARİK ZİNCİRİ ETKİLEŞİMLERİ	21
ŞEKİL 5: BAĞLAMSAL FAKTÖRLER	24
ŞEKİL 6: PROFESYONEL DAVRANIŞLARA KÜLTÜRÜN ETKİ YOLU	25
ŞEKİL 7: DÜNYA UFRS HARİTASI	28
ŞEKİL 8: FİNANSAL BİLGİLERİN NİTEL ÖZELLİKLERİ	34
ŞEKİL 9: VARLIK TANIMLAMASI	46
ŞEKİL 10: BORÇLARIN ALGILANMASI	47
ŞEKİL 11: GELİR TANIMLAMASI ZAMANLAMASI	48

GRAFİKLER LİSTESİ

GRAFİK 1: TÜRKİYE'DEKİ YABANCI DİREKT YATIRIMLAR	55
GRAFİK 2 : ANA METAL SANAYİ KAPASİTE KULLANIM ORANI VE ÜRETİM ENDEKSİ DEĞİŞİMİ	74
GRAFİK 3: METAL EŞYA MAKİNE KAPASİTE KULLANIM ORANI VE ÜRETİM ENDEKSİ.....	76

KISALTMALAR

ACCA	Lisanslı Yeminli Mali Müşavirler Birliği
AICPA	Amerikalı Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü
BDDK	Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
BSMMO	Bursa Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
BUMKO	Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü
ECA	Avrupa Denetçiler Mahkemesi
FASB	Finansal Muhasebe Standartları Komitesi
GKGMİ	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
IAASB	Uluslararası Denetim ve Güvence Hizmetleri Komitesi
IASC	Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi
ICAA	Avustralya Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü
IESBA	Uluslararası Muhasebeciler İçin Etik Standartları Komitesi
IFAC	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
İSMMMOM	İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
KIT	Kamu İktisadî Teşebbüsü
PWC	PricewaterhouseCoopers
SEC	Menkul Kıymet ve Takas Komisyonu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SYKT	Standart Yorumlama
TDK	Türk Dil Kurumu
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMUDESK	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TÜRMOB	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirler Odalar Birliği
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UFRYK	Uluslararası Finansal Raporlama Yorumlama Komitesi ve Komite Tarafından Yayımlanan Yorumlara İlişkin Tebliğler
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları

GİRİŞ

Bir şirketin mali verilerindeki bilanço değerleri şirketin bilanço tarihi itibarıyla durumunu, gelir tablosu ise şirketin raporlama sürecindeki performansını en iyi şekilde gösteren belgelerdir. Şirkete borç veren girişimciler ve yatırımcılar şirketle ilgili kararlarında bu belgelerden yararlanır. Tüm şirketler için en önemli kaynak paradır. Dolayısıyla şirketler borç veren girişimciler ve yatırımcılara şirketin mali verileri ile ilgili bilgileri mümkün olduğunca doğru ve sağlıklı bir şekilde sunmalıdır. Bu bağlamda şirketlerin mali verilerinin bağımsız taraflarca belirli standartlar doğrultusunda denetlenmelidir. Bu denetlemeyle şirketlerin mali verilerinin güvenilirliği ve şeffaflığı artırılır.

Dünya üzerinde ülkeler arasında yatırımların artmasıyla denetim ve raporlama standartları konusunda uluslararası bir düzenleme gerekliliği ortaya çıkmış ve bunun sonucunda 2000'li yılların başında Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) yayınlanmıştır. Birçok ülke UFRS'nin geçişiyle ilgili programlarını belirlemiş ve adaptasyon sürecine başlamıştır. Türkiye'de ise halka açık şirketlerin 2004 yılından itibaren UFRS'ye uygun veriler yayınlaması zorunlu tutulmuştur.

Araştırmada Türkiye'deki halka açık şirketlerin mali verilerin ve finansal oranlarının UFRS geçişinden nasıl etkilendiği incelenmiştir. Bunu incelemek adına Borsa İstanbul'da işlem gören halka açık şirketlerin UFRS öncesi olarak 2002 ve UFRS sonrası olarak 2009 mali verileri kullanılmıştır. Araştırmada istatistik analiz yöntemlerinden; iki örneklem bağımsız t-testi ve Mood Medyan Sınaması kullanılmıştır. Araştırmada hangi sektörden firmaların daha fazla etkilendiği veya temelde önemli bir değişimin olup olmadığını anlamak adına firmalar sektörel gruplarda tekrar incelenmiştir. Son olarak farklı hata paylarına göre bulunan sonuçlar analiz edilerek, önemli değişikliklerin UFRS kaynaklı olup olmadığı hakkında yorumda bulunulmuştur. Yorumlarda o günün şartları ve piyasa koşulları da göz önünde bulundurulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DENETİM VE BAĞIMSIZ DENETİM KAVRAMI

1.1. Denetim Kavramı

Denetim kelimesinin İngilizce karşılığı olan *audit* kelimesinin kökeni Latince de işitmek anlamına gelen *audire* kelimesidir (LEE ve Azham, 2008:1). Denetçi İngilizcede *auditor* olarak ifade edilmektedir. Latince de auditor “dinleyen veya duyan” anlamına gelmektedir. Kelimenin anlamının denetlemeyle ilişkisine örnek olarak Eski Roma denetçilerinin çiftçiler ve ticaretle uğraşanlar gibi vergi ödeyenleri dinleyerek vergi mükelleflerinin yaptıkları işe göre yasal yükümlülüklerin hazırlanması verilebilir (Hayes vd. 2005:2).

Türk Dil Kurumu, denetim kelimesini “Kamu ya da özel bir kuruluşa ilişkin bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluğunun saptanması ve rapor edilmesi amacı ile bir uzman birimi tarafından kanıt toplama ve değerlendirme süreci” olarak tanımlamıştır(TDK,http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5515100a90f575.52231805). Denetim Kavramları Komitesi muhasebe denetimini şu şekilde tanımlamaktadır. “Denetim, iktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir (Çatıkkaş vd. 2012:14).” Güredin (2010: 11-12)’e göre denetim unsurları aşağıdaki gibidir.

- Denetim sistematik bir süreçtir. Bu süreç bilgi ve kanıtların toplanması, değerlendirilmesi, raporlaştırılması ve ilgili kişilere iletilmesini içerir.
- İktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddialar, denetlenen firmanın uzman denetçiye sunduğu finansallar ve iktisadi kayıtları ifade eder. Denetçi bu kanıtların güvenilirliği teftiş eder.
- Önceden saptanmış ölçütler, denetleme sürecinde kullanılan standartlardır. Bu standartlar yasama organlarınca belirlenmiştir. Denetlenen firma, denetçi ve bilgileri kullanacak ilgili taraflar arasındaki iletişimi artırır.

- Uygunluk derecesi, bilgi ve kanıtların nitelik ve/veya nicelik olarak standartlara uygunluğunun ölçümüdür.
- Tarafsızca kanıt toplama ve kanıtları değerlendirme, denetçinin kanıt toplama ve güvenilirliği denetleme sürecindeki tarafsızlığını ifade eder.
- İlgili duyanlar, denetçi görüş ve raporunu kullanan bankalar, yatırımcılar, işletmenin yöneticileri ve devleti kapsamaktadır.
- Sonuç bildirme, denetçinin muhasebe kayıtlarının ve finansal tabloların standartlara uygunluğu ve bilgilerin güvenilirliğiyle birlikte şirketin finansal görünümü hakkında görüş bildirdiği denetim süreci kısmıdır.

1.1.1. Denetim Tarihçesi

Denetim kavramı günümüzde oldukça popüler olmakla birlikte geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Örneğin antropologlar Babil zamanlarından kalma (M.Ö. 3000) denetim kalıntılarına ulaşmıştır (Hayes vd. 2005:23). Ayrıca yine eski Yunan, Çin ve Roma topluluklarının denetim aktivitelerinde buldukları bilinmektedir. Denetim tarihine baktığımızda Sanayi Devrimi denetimin gelişmesi ve bugünlere gelmesi için milat olmuştur. Güredin 2010'da denetim tarihçesi Tablo 1'deki şekilde ifade edilmiştir.

Tablo 1: Denetimin Tarihsel Gelişimi

Zaman Dilimi	Denetim Yaklaşımı	Denetimin Amacı	İlgili Taraflar (Bilgiyi Kullananlar)
Sanayi Devrimi Öncesi	%100'lük Bir İnceleme	Yanıltmaların Bulunması	İşletme Sahipleri
Sanayi Devrimi 1900 Yılları Arası	%100'lük Bir İnceleme	Yanıltmaların Bulunması	Ortaklar ve İşletmeye Borç Verenler
1900-1930	%100'lük Bir İnceleme ve Örnekleme Başvurma	Bilançonun ve Gelir Tablosunun Doğruluğunun Onaylanması	Ortaklar, İşletmeye Borç Verenler ve Devlet
1930'dan Bugüne	Finansal Verilerin Örnekleme Yoluyla İncelenmesi	Finansal Tabloların Doğruluk ve Dürüstlüğü Hakkında Görüş Oluşturma	Ortaklar, İşletmeye Borç Verenler, Devlet, Sendikalar, Parlamento, Tüketiciler ve Diğer Gruplar

Kaynak: Güredin, 2010:14

1.1.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Denetim

Denetçiler eski Mısır ve Çin topluluklarında Mısır firavununun ve Çin İmparatorunun hesaplarını kontrol etmişlerdir. Çin'deki Zhao hanedanının muhasebe sistemi devletin tüm birimleri için özenle hazırlanmış bütçe ve denetim süreçleri içermektedir. Mısır tarafındaysa kâtipler (muhasebeciler) toplumun üst kesiminde yer almıştır ve itibarlı kişiler olarak görülmüştür. Eski Mısır'da denetleme sistemine örnek kraliyet deposu verilebilir. Her depoda giriş ve çıkış için malların sayımını yapan iki adet denetçi bulunmuş ve amir denetleyici her iki kaydı incelemiştir. Herhangi bir farklılığın olması durumunda sayım yapan denetçilerin ikisi de öldürülmüştür (Hayes vd. 2005:2). Mısır ve Çin'deki benzer kontrol aktiviteleri eski İngiltere'nin Maliye Bakanlığı'nda da görülmüştür. Denetçi memurlar gelir ve gider kayıtlarının doğruluğunu sağlamakla görevlendirilmiştir. Eski İtalya'daysa tüccarlar denetçileri gemi ticaretinde kaptanların bıraktıkları malların doğruluğunu sağlamak için kullanmıştır (Brown, 1962'den aktaran: Lee,2008:2).

1.1.1.2. Sanayi Devrimi Süreci ve Sonrasında Denetim

Sanayi devrimine kadar süregelen zamanda denetimin sağlam temellere dayanmadığı görülmektedir. Sanayi devriminin sağladığı makineleşme, büyük fabrikalar ve büyük çaptaki operasyonlar, işletme ve yatırım harcamalarını arttırmış, dolayısıyla yatırımlardaki özkaynak ihtiyacı da doğru orantılı olarak artmıştır.

Sanayi Devrimi sırasında büyümek için yatırım yapan orta sınıfın pazarın düzensiz ve spekülatif olması nedeniyle başarısızlık oranının fazla olması, yatırımcıların korunması gereksinimi tetiklemiştir. Bunun yanında Amerika'nın sanayisi incelendiğinde ise Sanayi Devrimi sürecinde özellikle demiryolları projelerinin maliyet raporlama ve kontrolleri, üretimi ve operasyon oranları denetimin gelişmesinde ana etkidir (Byrnes vd. 2012:2). Özetle Sanayi Devrimi sırasında muhasebe kayıtları ve iş hacimleri büyümüş, buna bağlı olarak şirket hilelerinin tespit edilmesine ve düzenli finansal raporlamaya ihtiyaç duyulmuştur.

Yine bu zamanlarda borsa aktivitelerinin artmasıyla yatırımcılar da borsa da işlem gören şirketlerin finansal raporlarını incelemeye başlamıştır. Denetleme faaliyetleri bu gibi nedenlerle artsa da ancak 1929 Wall Street krizi sonrası Amerika'da denetleme faaliyetleri zorunlu kılınmıştır (Byrnes vd. 2008:2). İngiltere'de ise 1844'de borsada işlem gören

şirketler birlik olarak güvenilir ve eksiksiz bilanço tablosu hazırlamaya başlamıştır. Ayrıca yine birlik olarak denetçilerle görüşülmüş ve hesapların denetlenmesi konusunda mutabık kalmıştır. 1900'lere gelindiğinde ise tüm firmaların sabit şekilde denetlenmesi zorunlu kılınmıştır (Leung, et al., 2007'den aktaran : Byrnes vd. 2008:3).

Günümüze yaklaştıkça denetim konusunda iki konu dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi denetim sürecinde ve denetim öncesinde finansal raporlamalarda bilgisayarın ve teknolojinin kullanılmaya başlanmasıdır (Senft ve Gallegos:2008:63). Bir diğer konu ise denetim süreçlerinde, denetim uygulamalarında ve finansal raporlamalarda uluslararası standartların oluşturulmaya ve kullanılmaya başlamasıdır (Ramanna ve Sletten,2009:8). Böylelikle denetim kalitesi ve uygulamalarının başarı oranı arttırılmıştır.

1.1.1.3. Türkiye'de Denetim Tarihi

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanı sonrası finansal aktivitelerin artmasıyla başlayan denetim faaliyetleri, 2012'de yeni Türk Ticaret Kanunu'yla birlikte birçok önemli şirket için zorunlu hale gelmiştir. Türkiye'nin denetim tarihçesi Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Türkiye Denetim Tarihi

Yıl	Gelişme
1925	Ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek üzere, önce İzmir'de bir İktisat Kongresi toplanmış, 1925'de Türkiye Sanayii Maadin Bankası kurulmuş, Sanayii Teşvik Kanunu çıkarılmıştır (Tarihçemiz (t.y.), http://www.sumerholding.gov.tr/tarihce.html).
1927	Türkiye Cumhuriyetinin ilk bütçesi ise 1924 yılı bütçesidir. Ülkemizde çağdaş bütçe hakkı, mali sistemimizin yakın zamana kadar temelini teşkil eden 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 1927 yılında kabul edilmesiyle gerçekleşmiştir. Bu kanunla devletin her türlü malvarlığı, gelir ve giderlerinin idaresi ve muhasebesi düzenlenmiştir (Türkiye'de Bütçeleme(t.y.), http://peb.bumko.gov.tr/TR,25/turkiyede-butceleme.html).
1932	Tok (t.y.) çalışmasında muhasebe ve denetim mesleğinin, yasal dayanağa kavuşma çabaları ve kaderi 1932 senesinde ilk meslek yasası tasarısı, bakanlıklar arasında gidip geldikten sonra Maliye Bakanlığı'nın arşivinde kaybolduğunu belirtmiştir.
1938	1938 yılında çıkarılan ilk KİT Kanunu (3460 Sayılı Kanun) muhasebe mesleği için önem taşıyan "Yüksek Denetleme Kurulu"nu kurmuş ve bu kurul, KİT'lerin denetlenmesiyle görevlendirilmiştir (Aysan, 1996:3).
1942	Prof. Dr. Arkun, İsmail Otar ve 12 arkadaşı tarafından "Eksper Muhasıpler ve İşletme Organizatörleri Derneği"nin kurulması, ülkemizde özel sektörün denetlenmesiyle ilgili mesleğin kurulması için ortaya çıkan ve günümüze kadar yaşamış bulunan ilk ciddi girişimdir (Aysan, 1996:3).
1945	Avder 2007'deki bilgilere göre, 1945 yılında Maliye Bakanlığı vergi konuları için muhasebe kayıtlarının incelenmesi amacı ile kendi uzman ekibini oluşturulmuştur.
1948	1946 yılında vücuda getirilen "Devlet Muhasebe Genel Yönetmeliği" 1 Ocak 1948 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir (Tarhan,2012:2).
1950	Gelir Vergisi, Esnaf Vergisi ve Vergi Usul Kanunları yürürlüğe girmiştir (İnan,2010:4).

1957	6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu Prof. Dr. Hirsch tarafından hazırlanarak 29.6.1956 tarihinde kabul edilmiş ve 1.1.1957 tarihinde yürürlüğe girmiştir (İSMMMO,t.y:4).
1967	1967'de bu ilk Muhasebe Uzmanlığı Derneğinin adı "Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği" olarak değiştirilmiş ve günümüze kadar yaşaması sağlanmıştır. Dernek 1972 yılında International Accounting Standards Committee – (IASC)'a ve 1977 yılında International Federation of Accountants (IFAC)'a üye olmuştur (Aysan, 1996:3).
1970-1983	1970'li yıllarda dış kredi kaynaklarından yararlanmak isteyen Türk firmaları, muhasebe denetimi mecburiyeti ile karşılaşmışlardır. Daha sonraki yıllarda, muhasebe denetimi Türkiye'ye gelen yabancı sermaye akımının hızlanması ve yabancı sermayeli şirketlerin merkezleri için konsolidasyon, uluslararası finansman olanakları, vergi kanunları, TTK, Yabancı Sermaye Başkanlığı'na başvuru, yatırım teşvikleri, iş ortaklıkları gibi konularda danışmanlık yapmak gibi nedenlerle muhasebe denetimi talep etmeleri ile gelişmiştir. Arthur Andersen firmasının Londra ofisinde 1971-72 yıllarında, Burhan Karaçam, Alp Bayülken, Cevdet Suner ve Turhan Yetkin çalışmaya başlamışlar ve daha sonra İstanbul'da kurulacak olan ofisin ilk elemanlarını oluşturmuşlardır. Türkiye'de Arthur Andersen firması 1975 yılında, Arthur Young firması ise 1983 yılında İstanbul'da ofis açmıştır. 1982 yılında ise, uluslararası "CoopersandLybrand" firması ile Güven Muhasebe ve Vergi Müşavirliği Bürosu'nun ortaklık yaparak, "Güven ve CoopersandLybrand A.Ş." kurulmuştur. PricewaterhouseCoopers ise Türkiye'de 1981 yılından beri faaliyet göstermektedir (Uzay vd. 2008: 3-4).
1987	1981'de kabul edilen Sermaye Piyasası Kanunu ve 3182 sayılı Bankalar kanunundan sonra Türkiye'de Sermaye Piyasasının teşekkülü ile bu piyasada faaliyet gösteren ortaklık ve kuruluşlar, 13.12.1987 tarih ve 19663 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe giren "Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkındaki Yönetmelik" hükümleri kapsamında sürekli denetmeye tabi tutulmuşlardır. Ayrıca 24 Aralık 1987 tarih ve 19674 sayılı Resmi Gazete' de yayınlandığı "Bağımsız Denetim Kuruluşları tarafından Banka Denetimleri hakkındaki Tebliğ" ile Banka denetimlerini yapacak denetim kuruluşlarını belirlenmiştir (Tilhaslı, t.y:2).
1989	Ülkemizde muhasebe mesleğinin gelişmesi, 01.06.1989 tarihli ve 3568 sayılı meslek kanununun yürürlüğe girmesiyle büyük bir hız kazanmıştır. 19.06.1989 tarihli ve 20194 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu", mesleğin yasal kurallara ve örgütlere kavuşmasını sağlamış büyük bir reform kanunudur (Aysan, 1996:3). Bağımsız denetim zorunluluğu sermaye piyasasındaki halka açık anonim şirketlerde başlamıştır. Daha sonraki yıllarda ise sigorta işletmeleri zorunlu bağımsız denetim kapsamına alınmıştır (Bozdemir,2013:5).
1992	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği 26.12.1992 gün ve 21447 sayılı Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayınlanmıştır ve 1994 yılında yürürlüğe girmiştir (Hacırüstemoğlu,1993:2).
1994	Muhasebe ve denetim alanındaki karmaşaya son vermek ve uluslararası muhasebe standartlarıyla uyumlu ulusal standartlar oluşturmak amacıyla, 9 Şubat 1994 tarihinde TÜRMOB tarafından Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) kurulmuştur. 1994 yılında böyle bir kurum ihdas edilmiş olmasına rağmen her nedense meslek mensupları standartlarla tanıştırılmamıştır (Arıkan, 1996:8-9).
1996	04.03.1996 tarih ve 22570 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Seri: X, No:16 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ" yürürlüğe girmiş. Söz konusu Tebliğ'in hükümleri "Genel Standartlar" (Md. 3-18), "Çalışma Alanı Standartları" (Md. 19-35) ve "Raporlama Standartları" (Md. 36-42) olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır (Yurdakul,2005:27).
2001	Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (BDDK) bankaların karşılaşacağı risklerin takibi ve kontrolü adına "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemlerine İlişkin Olarak Açıklamasına Gerek Duyulan Hususlar" başlıklı bildirisini Türkiye Bankalar Birliği'ne iletmıştır (BDDK,2001:1).

2002	1 Şubat 2002 tarih ve 24658 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “4389 Sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4’üncü Maddesi Uyarınca Yapılacak Özel Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik” hükümleri uyarınca düzenlenen bağımsız denetim raporlarının bağımsız denetim ilke ve esaslarına uygunluk bakımından ikinci bir bağımsız denetim kuruluşu tarafından incelenmesi ile ikinci bağımsız denetim kuruluşlarının Kurumca tespitine ilişkin esas ve usullerin belirlenmesini teminen, 4389 Sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4’üncü Maddesi Uyarınca Yapılacak İkinci Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır. 31 Aralık 2002 tarihinden itibaren kamu ve özel tüm bankalar belirli standartlar finansallar hazırlayıp bunları yayınlamaya başlamıştır (Mevzuat Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 2002).
2003	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu Mayıs 2003 tarihinde göreve başladı. Türkiye Denetim Standartları Kurulunun görevi 3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu’na göre meslek ruhsatı sahibi olan meslek mensuplarının denetim faaliyetleri ile başka kanunlarla verilen denetim işlerini disiplinli bir şekilde yürütebilmeleri için uluslararası denetim standartlarını saptamak ve yayınlamaktır. Kurul, ilk çalışma döneminde Uluslararası Denetim Standartlarını Türkçeye çevirdi ve standartlar TÜRMOB tarafından yayınlandı. Ülkemizde yıllardır denetim standartlarının yayınlanmamış olması büyük bir eksiklik olarak varlığını koruyordu. 2003 Kasım ayındaysa Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarıyla tam uyumlu hale getirildi (TÜRMOB,2010:5).
2005	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) 2005 yılında tüm dünyada kabul gören Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını (UFRS) benimsedi. UFRS Türkçeye çevrildi ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) olarak resmi gazetede yayınlandı (KPMG,2012:3).
2006	Bankaların iç sistemleri ve iç kontrolleriyle ilgili yönetmelik yayımlanmıştır. Bu yönetmeliğin amacı, bankaların kuracakları iç kontrol, iç denetim ve risk yönetim sistemlerine ve bunların işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Yönetmenlikte bankalar, maruz kaldıkları risklerin izlenmesi ve kontrolünün sağlanması amacıyla, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun, tüm şube ve birimleri ile Kanuna istinaden yürürlüğe konulan düzenlemelere göre konsolidasyona tâbi tutulan ortaklıklarını kapsayan, bu Yönetmelikte öngörülen usul ve esaslar çerçevesinde yeterli ve etkin iç sistemler kurmak ve işletmekle yükümlüdürler (BDDK, 2006:1-3).
2012	Yeni Türk Ticaret Kanunu 6102 sayılı kanun ve 6103 sayılı uygulama Kanunu ile 1 Temmuz 2012 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Yeni TTK’nın 397. Maddesi ile şirketler için bağımsız denetim mekanizması getirilmiş olup hangi şirketlerin denetime tabi olacağı 23 Ocak 2013 tarihli ve 28537 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan "Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesi İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı" ile belirlenmiştir. Bakanlar Kurulu kararına göre regülasyona tabi şirketler (bankalar, halka açık şirketler, finansal holding şirketleri vb.) ve belirli büyüklükleri aşan şirketler 1 Ocak 2013 tarihinden sonra bağımsız denetim kapsamına girmektedir. Buna göre aktif büyüklüğü 150 milyon TL, yıllık net satış hâsılatı 200 milyon TL ve ortalama çalışan sayısı 500 kişi ölçütlerinden en az ikisini art arda iki hesap döneminde aşan şirketler bağımsız denetime tabidir (PWC,2014:2-3). Böylece bağımsız denetim diğer Dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de zorunlu hale gelmeye başlamıştır. Ülkemizde UFRS zorunlu tutulmasına rağmen Borsa İstanbul’daki firmalar hariç diğer şirketlerde sorunlar yaşandığı için uygulamada askıya alınmıştır.

1.1.2. Denetim Türleri

Denetim türleri Finansal Tabloların Bağımsız Denetimi, Uygunluk Denetimi ve Faaliyet Denetimi olmak üzere 3 türde incelenebilir. Denetim türlerinin arasındaki ilişkiler Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Denetim türleri arasındaki ilişkiler

FİNANSAL TABLO DENETİMİ	UYGUNLUK DENETİMİ	FAALİYET DENETİMİ
Finansal tablolarla ilgili yönetimin iddialarını inceler	Bireylerin veya ekonomi birimlerin eylemlerini inceler.	İşletmenin veya bölümlerinin faaliyetlerini inceler
Öngörülen ölçül genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri	Öngörülen ölçüt yasa, bağtlar sözleşmeler, yönetmelikler	Öngörülen ölçüt işletmenin saptanmış amaçları
Finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluğu hakkında raporlama	Öngörülen ölçütlere uygunluk hakkında raporlama	Önerilen iyileştirmeler hakkında raporlama

Kaynak: Güredin, 2010:18

1.1.2.1. Finansal Tabloların Denetimi

Şirketler finansal tabloları, şirketlerinin durumunu ve performansını değerlendirmek için kullanırlar (PWC, 2013:3). Finansal tablolardaki bilgiler hem şirket içindeki hissedarlar hem de şirket dışındaki yatırımcılar tarafından kullanılır. Dolayısıyla bu bilgilerin doğruluğu ve şirketin durumunu açıkça göstermesi büyük önem arz etmektedir.

Bağımsız denetimle, hem hissedarlar, hem yatırımcılar aynı zaman şirkete borç veren bankalar şirketin değerlendirilmesi ve ekonomik kararları daha güvenilir, daha rahat şekilde verebilirler.

Özellikle halka açık şirketlerin mali verilerini yayınlaması, bu finansalları kullananları arttırmakta; borsa yatırımcıları, tedarikçiler, alıcılar da finansal tablolardan yararlananlar arasına katılmaktadır (PWC, 2013:3). Örneğin, tedarikçi alacaklarında sorun yaşadığı bir şirketin, en güncel bağımsız denetim raporunu göz önünde bulundurarak, çalışmayı sonlandırma kararı verebilir. Banka tarafıysa, bağımsız denetim raporlarına göre şirketle devam eden kredili çalışmalarını gözden geçirir. Dolayısıyla bağımsız denetim çok çeşitli kullanıcının güvenini sağlamayı ve hepsinin ihtiyacı olan bilgiyi tek bir raporda toplamayı amaçlar. Raporda şirketin belirli bir dönem için durumunu gösteren gelir tablosu, belirli tarihteki resmini gösteren bilanço, açıklamalar, dipnotlar ve denetçi görüşü detaylı bir şekilde yer alır.

Kısacası bağımsız denetleme süreci şirketin finansallarıyla ilgili tüm materyalleri kapsar ve bunları kullanıcılara denetçi görüşüyle birlikte taşır. Finansal tablo denetiminin detayları Tablo 3 'de gösterilmiştir.

Türkiye'ye baktığımızda Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Bağımsız Denetim Standartları Hakkındaki (SERİ: X, No:22) Tebliğ'de birinci kısım Mad. 3'de bağımsız denetimin amacı aşağıdaki şekilde belirtilmektedir: Finansal tabloların bağımsız denetiminin amacı; finansal tabloların finansal raporlama standartları doğrultusunda bir işletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösterip göstermediği konusunda bağımsız denetçinin görüş bildirmesini sağlamaktır. Bağımsız denetçinin görüşü, finansal tabloların güvenilirlik derecesini yükseltmekle beraber, bu görüş finansal tabloları bağımsız denetime tabi tutulan işletmenin gelecekteki durumu hakkında ve işletme yönetiminin işletmenin faaliyetlerini etkin ve verimli bir biçimde yönettiğine dair bilgi sağladığı şeklinde değerlendirilmez.

1.1.2.2. Uygunluk Denetimi

Bir işletmenin finansal işlemlerinin ve faaliyetlerinin, işletme yönetimi, yasama organı ya da diğer yetkili kişi ve kuruluşlarca belirlenmiş yöntemlere, kurallara ve mevzuata uygun olup olmadığının incelenmesi sürecine uygunluk denetimi denir (Sanlı, t.y.:7). Buradaki yöntem ve kurallar mahkeme kararları, yönetim kurulu kararları, genel kurul kararları, mevzuatlar (SPK mevzuatı, vergi mevzuatı vb.) ve devletle veya hissedarlarla yapılan anlaşmaları kapsar. Denetçi uygunluk denetiminde yeterli kaynak ve işlemleri inceleyerek otoriteye uygunluğunu güvence eder. Şüpheli durumlarda gerekli süreçlere başvurarak, uygunsuz kayıtları tespit eder ve bunlara hızlı bir şekilde reaksiyon gösterir. Vergi denetim elemanlarının vergi incelemeleri, yalnızca KDV incelemesi uygunluk denetimi örneğidir (Sanlı, t.y.:8).

Uygunluk denetiminin detayları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Finansal ve uygunluk denetimlerinin türleri ve amaçları

	Finansal Denetim	Uygunluk Denetimi	
Konu	Yıllık finansalların gerçekçiliği	Belirli işlemlerin Kurallara Uyumu ve Yasallığı	Seçilen Konularla ilgili yasalar ve kurallarla uyum
	İç Kontrolün Etkililiği ¹		
Görev Tipi	Yinelenen görevler: denetim programı bu denetimlerde genelde yıldan yıla değişiklik göstermez.	Seçili görevler: denetleme programı denetimin amacına ve konusuna göre değişiklik gösterir.	
	Yenilenen veya seçili görevler		
Görev Anlamı	Hesapların incelenmesi, doğru ve makul görünüp görünmediğine karar verilmesi	Finansal kayıtların ve süreçlerin gözden geçirilerek yasalara, kurallara, düzenlemelere ve mevzuata göre hazırlanıp hazırlanmadığına karar verilmesi; belirli işlemlerin hukuksallığının testi	
	Sistemlerin hem doğruluk hem de uyum amacına etkililiğinin testi		
İddialar	Gerçekleşme; bütünlük; doğruluk; son tarih; sınıflandırma; yasalara ve düzenlemelere uygunluk; mevcudiyet; haklar ve yükümlülükler; değerlendirme ve yerleştirme. Olayların dönem dönem ayırt edilmesi ve sunumu	Gerçekleşme; bütünlük; doğruluk; son tarih; mevcudiyet; haklar ve yükümlülükler; değerlendirme ve gerekli şartlara sahip olma	Denetimin amaçlarına göre değişiklik gösterir.
	Sistemlerin uygun tasarımı, bakımı ve aralıksız etkili operasyonu		

Kaynak: European Court of Auditors, 2012:20

Tablo 3’de belirtilen finansallardaki iddialarla ilgili olarak Hayes vd. (2005) Tablo 4’te belirtilen tanımlamaları ve uygulanacak işlemi göstermiştir.

¹İç kontrol sisteminin etkililiği – sistemin dönem boyunca aralıksız çalışmasını ve uygun şekilde dizayn edilmesini ifade eder.

Tablo 4: Mali Verilerdeki İddialar, Tanımlamalar ve İşlemler

İddialar	Tanım	İşlem
Varlık	Varlıkların, borçların, sermaye ortaklığının var olması	<ul style="list-style-type: none"> • Müşterinin hesap bakiyelerinin onaylanması • Nakliye belgeleri ve sevk irsaliyesi incelemesi
Haklar ve yükümlülükler	Şirket varlıkların haklarını elinde tutar. Borçlar şirketin yükümlülükleridir.	<ul style="list-style-type: none"> • Alacakların faktörlüğünün sorgulanması • Nakit girişlerin incelenmesi
Gerçekleşme	Kaydolmuş finansal kayıtlar ve olayların gerçekleşmiş ve şirkete uygun olması	<ul style="list-style-type: none"> • Senetli alacakların incelenmesi • Satış faturalarının incelenmesi
Bütünlük	Tüm finansal işlemler, olaylar, varlıklar, borçlar, sermaye ortaklıkları eksiksiz kayıt olmalıdır.	<ul style="list-style-type: none"> • Analitik yöntemler uygulanır. • Grup içinde yapılan işlemlerde satış faturalarının incelenmesi
Değerleme ve Tahsis	Varlıklar, borçlar, sermaye ortaklıklarına doğru şekilde değerlendirilmesi veya ayrılan ödeneklerin uygun şekilde ayarlanması	<ul style="list-style-type: none"> • İştiraklerin hesaplarının konsolidasyonunun incelenmesi • Alacakların yaşlandırılması yapılmalı ve vadesi geçmiş alacakların hesapları incelenmelidir. Şüpheli hesaplar belirlenmeli bunların yeterliliği sorgulanmalıdır.
Doğruluk	Kayıtların miktarı ve işlemlerin uygun ve doğru şekilde kaydedilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Satış işlemlerinin tekrar yürütülmesi • Satış faturalarının tekrar hesaplanması
Sınıflandırma	İşlemlerin ve olayların doğru hesaplarda kaydı	<ul style="list-style-type: none"> • Gelir olarak tanıma prensiplerinin sorgulanması
Zaman - Son Tarih	İşlemler ve olayların doğru muhasebe döneminde kaydolması	<ul style="list-style-type: none"> • Nakit girişleri için bir sonraki dönemin banka hesap dökümünün denetlenmesi • Vadeli satış hâsılatlarının sorgulanması
Sunum	Uygun muhasebe raporlama çerçevesinde işlemlerin sınıflandırılması, açıklanması ve sunulması	<ul style="list-style-type: none"> • Sunulacak kayıtların Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına ve mevzuata uygunluğunun gözden geçirilmesi. • Kredi dokümanlarının sorgulanmasıyla rehinli veya iskonto edilmiş alıcı hesaplarının kontrolü

Kaynak: Hayes vd., 2005:22

1.1.2.3. Faaliyet Denetimi

Faaliyet denetiminin tanımı aşağıdaki gibidir (Moeller ve Witt, 1999'dan aktaran: Uzey, 2007:2): Faaliyet denetimi, bir örgütün işletme fonksiyonları, mali kontroller ve destekleme sistemleri dâhil bütün yönlerini kapsayan bağımsız bir incelemedir. Faaliyet denetimi bir örgütün bütün veya belirli faaliyetlerinin özellikli hedeflere göre sistematik incelenmesidir. Faaliyet denetçisinin genel amacı; kanun ve kurallara uygunluğun, mali raporlamanın güvenilirliğinin ve faaliyetlerin etkenliği ve etkinliğine ilişkin iç kontrollerin kalitesini değerlemektir

Faaliyet denetimi işletmenin örgütsel yapısını, iç kontrol sistemini, iş akışlarını ve yönetimin başarısını saptamaya yönelik geniş kapsamlı bir faaliyettir (Güredin, 2010:17).

Faaliyet denetiminde, şirketin kaynaklarını etkili kullanması, verilecek kararların hedefe ulaşmadaki etkenliği ve kararların uygulanışında maliyet kontrolü denetlenir. Böylece şirketin daha verimli hale gelir, maliyetlerini düşürür, hedeflerine daha hızlı ulaşır ve sonuç olarak daha karlı ve dinamik şekilde büyüyen bir şirket haline gelir.

Faaliyet denetiminde diğer denetleme türlerinden farklı olarak mevcut durumun raporlanmasından ziyade, şirketin daha verimli ve daha etkili hale nasıl geleceğiyle yönetim danışmanlığı içerir. Örneğin, son yıllarda borçlanma maliyetinin ve ortalama sermaye maliyetinin arttığını gören bir yatırım şirketi faaliyet denetimini bu konuda yönlendirebilir ve bir şirketin en önemli kaynağı olan paranın daha verimli şekilde kullanılması talep edilebilir. Faaliyet denetimi sırasında şirketin son yıllarda projelerin risk faktörünü analiz etmeden sadece getiri analizi yaparak riskli projelere girmesi faaliyet denetimi sırasında belirlenir.

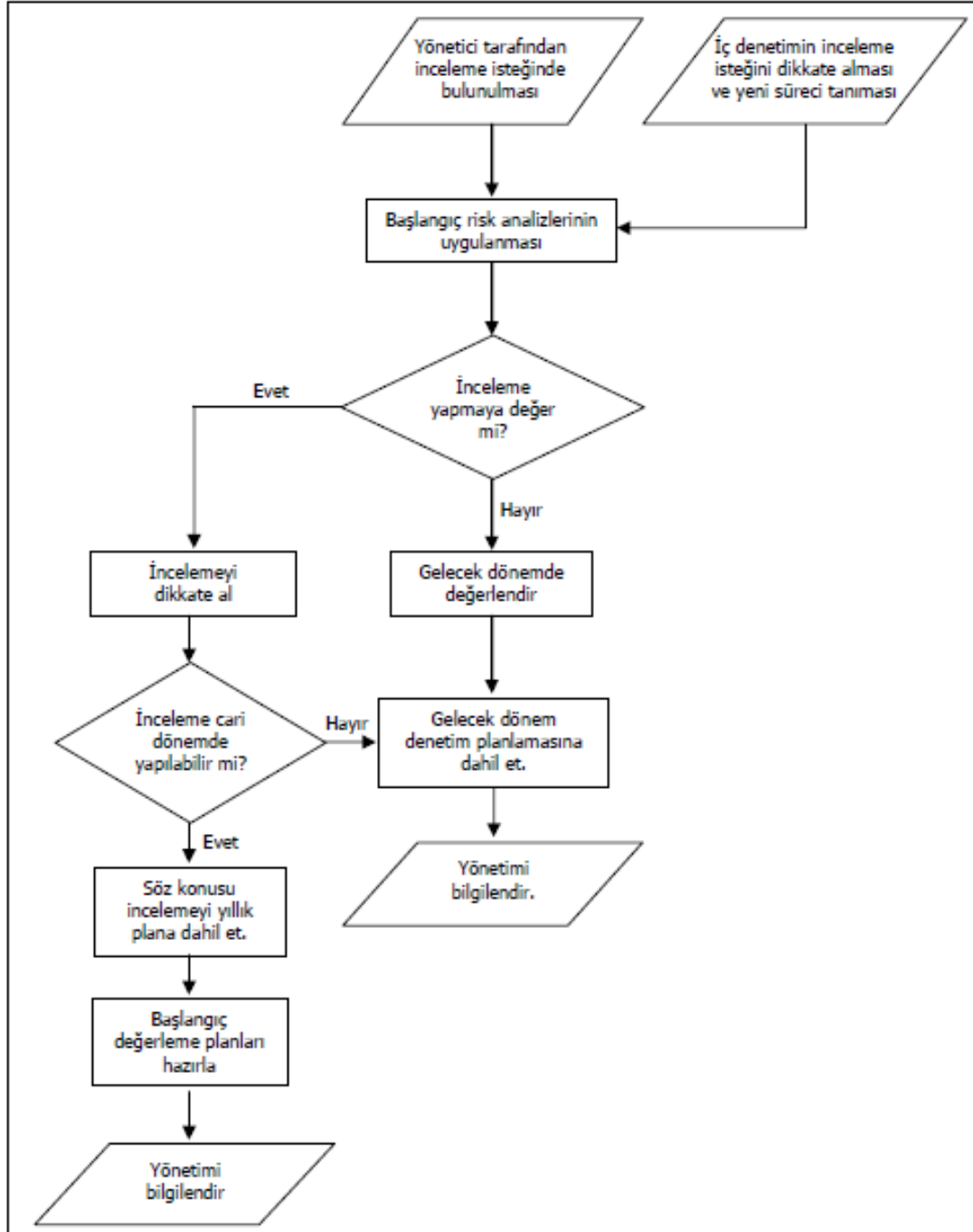
Denetim sonunda şirkete yatırımlarında bölümsel sermaye maliyeti kullanarak her sektör ve her proje için ayrı sermaye maliyeti kullanarak zamanla riski azaltabileceği böylece hem borçlanma maliyetinin düşeceği hem de getiririnin daha da artacağı danışmanlığı yapılabilir (Collier vd., 2006:4).

Sonuç olarak şirketin hedefi olan büyüme, daha karlı ve az riskli projelere yatırım yapılması ve paranın daha verimli kullanılması sağlanacaktır.

Faaliyet denetiminin başlangıç aşamaları Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2: Bir Faaliyet Denetimi Uygulamasının Başlangıç Aşamaları

Kaynak:(Moeller ve Witt, 1999'dan aktaran: Uzay,2008:14)

1.1.3. Denetçi Türleri

Bağımsız denetçi, iç denetçi ve kamu denetçisi olmak üzere üç tip denetçi bulunmaktadır. Şirket dışından şirketle herhangi bir ilişkisi olmayan denetçilere bağımsız denetçi, yaptığı denetime bağımsız denetim denir. Şirket içinde görevlendirilmiş denetçilere iç denetçi, yaptığı denetime iç denetim denir. Son olarak da kamu tarafından görevlendirilmiş denetçiler kamu denetçisi, yaptığı denetimse kamu denetimidir.

1.1.3.1. Bağımsız Denetçi

Bağımsız denetimde denetçinin işletmeyle arasında herhangi maddi veya manevi bağ olmaması gerekir. Bağımsız denetçiler gerekli bilgi birikimine ve deneyime sahip profesyonel hizmet sunan bir firmaya bağlı veya tekil olarak çalışan kişilerdir. Güredin(2010) bağımsız denetçiyi aşağıdaki şekilde ifade etmiştir: Bağımsız denetçiler, müşterilerine profesyonel hizmet sunan ve tek başına çalışan uzman kişiler ile bir denetim işletmesinde görevli kişilerdir. Bağımsız denetçiler eğitimleri, deneyimleri ve/veya bağımsız olma nitelikleri ile çeşitli denetim işlevlerini en iyi şekilde sürdürebilecek yetenekli kişilerdir.

Bağımsız denetim sürecinde denetçinin bağımsız olması esastır, bu nedenle bağımsız denetimde denetçinin aşağıdaki koşulları karşılıyor olması zorunludur (Güneş vd. t.y.:10).

- İşletmeden anlaşma harici herhangi bir ödeme alınmamalıdır.
- İşletmeyle denetleme faaliyeti haricinde ekonomik, ticari ve danışmanlık vb. herhangi bir ilişki içerisinde bulunulmamalıdır.
- İşletmeyle iki taraflı olarak borç ilişkisinde bulunulmamalıdır.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Bağımsız Denetim Standartları Hakkındaki (SERİ: X, No:22) Tebliğ’de birinci bölüm Mad. 3’de bağımsız denetim kuruluşlarının;

- Anonim şirket şeklinde kurulmuş olması ve hisse senetlerinin nama yazılı olması,
- Ticaret unvanlarında “bağımsız denetim” ibaresinin bulunması,
- Ortaklarının Tebliğin bu Kısmının “Yönetici ve bağımsız denetçiler” başlıklı maddesinde sayılan nitelikleri haiz gerçek kişilerden olması
- Esas sermayenin en az %51’inin sorumlu ortak baş denetçilere ait olması,
- Sadece bağımsız denetim ve mesleki alanda faaliyet göstermeleri,

- Organizasyon, mekân, teknik donanım, belge ve kayıt düzeninin bağımsız denetim işini yürütecek düzeyde bulunması ve
- Hazine Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlık tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde mesleki sorumluluk sigortası yaptırımları şart olduğu belirtilmiştir.

1.1.3.2. İç Denetçi

İç denetim bir şirketin mali ve mali olmayan faaliyetlerini geliştirmek, riskleri belirlemek ve şirketin hedeflerine ulaşması amacıyla yapılan bağımsız ve tarafsız güvence hizmetleri ve danışmanlık hizmetlerinin bütünüdür. T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (2006) iç kontrolü aşağıdaki şekilde tanımlamıştır: İç kontrol, idarenin amaçlarına, belirlenmiş politikalara ve mevzuata uygun olarak faaliyetlerin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yürütülmesini, varlık ve kaynakların korunmasını, muhasebe kayıtlarının doğru ve tam olarak tutulmasını, mali bilgi ve yönetim bilgisinin zamanında ve güvenilir olarak üretilmesini sağlamak üzere idare tarafından oluşturulan organizasyon, yöntem ve süreçle iç denetimi kapsayan mali ve diğer kontroller bütünüdür.

İç denetim, gerek şirketin hedeflerine ulaşması, gerekse iç kontrol sistemi ve risk yönetimini güçlendirme konusunda, üst yönetim ve yönetim kurulu için değerli bir kaynaktır. İç denetimin amacı şirketin kaynaklarının verimli şekilde kullanılmasını sağlamak, şirketin risk ve olumsuz etkenlere karşı korunmasını sağlamak, şirketin süreçlerinin şirketin amaçlarına uygunluğunu ölçmek ve şirketin mali yapısının güvenilirliği keskinliğini arttırmaktır. Bu bağlamda iç denetçilerin görevleri aşağıdadır (Özeren, 2000; 8).

- Finansal ve operasyonel bilgilerin ve bu bilgilerin tanımlanmasında, ölçülmesinde, tasnif edilmesinde ve rapor kullanılmasında kullanılan yöntemlerin doğruluğunu ve güvenilirliğini araştırmalıdır.
- Kuruluşun faaliyetleri ve raporları üzerinde önemli politikalara, planlara, prosedürlere, kanunlara ve yönetmeliklere uygunluğunu sağlamak amacıyla oluşturulan sistemleri incelemeli ve kuruluşun bunlarla uygunluk içinde olup olmadığını belirlemelidir.
- Varlıkları koruma yöntemleri gözden geçirmeli, uygun olduğunda, aynı tür varlıkların mevcudiyeti kontrol edilmelidir.

- Harcanan kaynakların tutumlu ve verimli kullanılıp kullanılmadığını değerlendirilmelidir.
- Sonuçların saptanan amaçlara ve hedeflere uygun olup olmadığını ve faaliyet ve programların planladığını gibi yürütülüp yürütülmediğini araştırmak üzere faaliyet ve programları incelemelidir.

1.1.3.3. Kamu Denetçileri

Kamu denetimi, görev yetkilerini yasalardan alan ve kamu adına, kamu ihtiyaçlarına cevap vermek üzere denetim yapan kişilerce gerçekleştirilen mali tablo, uygunluk ve faaliyet denetimlerini ifade etmektedir (Ataman, 2000: 11). Kamu denetim kurumlarına örnek olarak Maliyet Teftiş Kurulu, Hesap Uzmanları Kurulu ve Gelir İdaresi Başkanlığı verilebilir (Ataman, 2010:20).

1.1.4. Denetim Kalitesi

Denetimin kaliteli olması denetim sonuçlarının doğruluğunu ve finansal durum için yapılan analizin geçerliliğini arttırmaktadır. Başka bir deyişle denetimin amacına ulaşması ancak kaliteli bir denetimle sağlanmaktadır.

1.1.4.1. Denetim Kalitesi Literatür İncelemesi

Literatürü incelediğimizde denetimin kalitesi uzmanlar ve akademisyenler arasında tartışmalı bir konu olarak görünmektedir. DeAngelo (1981)'e göre denetimin kalitesi denetlenen firmanın muhasebe sistemindeki hile ve hataların bulunması ve bulunan hilelerin raporlanmasının ortak olasılığıdır.

DeAngelo hataların bulunma olasılığını denetçinin teknolojik imkânlarına ve uygulanan denetleme prosedürüne bağlamıştır. Bulunan hataların raporlanma koşullu olasılığını ise denetçinin firmayla arasındaki bağımsızlık seviyesi olarak aktarmıştır.

Yani DeAngelo'ya göre denetimin kalitesini denetçinin becerisi ve pazarla olan uzaklığı belirlemektedir. Palmrose (1988) denetim kalitesini, güvence hizmetleri açısından düşünmüştür. Palmrose denetim kalitesinin hatalı hileli kayıtların azlığıyla ilişkilendirmiştir ve sonuç olarak denetim kalitesini finansalların gerçekçiliğinin yansıttığını belirtmiştir.

Araştırmalarda denetleme kalitesinin ayrıca denetleme büyüklüğü, denetçi imtiyazı, endüstri deneyimi, denetçi maaşı, ekonomik bağıllık, ün ve sermaye maliyetinin etkilediği iddia edilmiştir. Örneğin, Ghosh ve Moon (2005) denetçi imtiyazının denetleme kalitesine olumsuz etkisi olduğunu ileri sürmüştür. Buna neden olarak da uzun süreli denetlemelerde denetçilerin müşterileri ilişkilerinin artmasıyla bağımsızlığının bozulabileceğini, bununla birlikte denetleme prosedüründe karışılacağı sorunlarda taviz verebileceğini göstermiştir.

Bir başka görüşse, denetçinin aynı sektörden birçok müşterisi olmasının, endüstri deneyimini yukarı seviyeleri çıkaracağı, böylelikle benzer riskler karşısında daha derin bakış açısı kazanabileceğidir (Wooten,2003'ten aktaran; Neri ve Russo, 2014:2). Bu görüş sektör deneyiminin denetleme kalitesini arttırdığını destekler.

Denetim kalitesine denetim ortamının etkisini inceleyen çalışmalarda yapılmıştır. Maijoor ve Vanstraelen (2006) Almanya, İngiltere ve Fransa'dan aldığı verilerle yaptığı araştırmada denetim ortamının kar yönetimine etkisini incelemiştir.

Araştırma sonucunda denetleme firmasının büyüklüğü ne olursa olsun sıkı denetim ortamının kar yönetimini önemli ölçüde azalttığına varılmıştır.

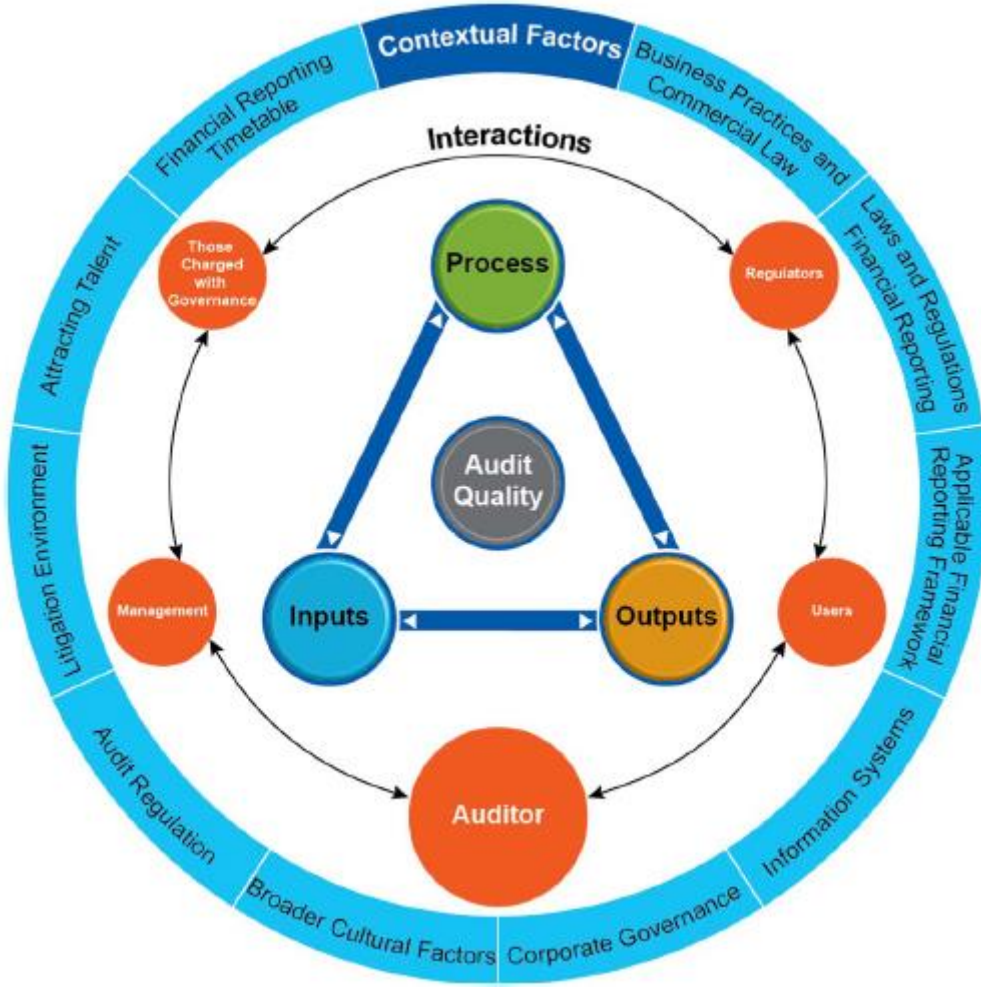
1.1.4.2. Denetim Kalitesini Sağlayan Anahtar Faktörler

Denetim kalitesini sağlayan faktörler 5 gruba ayrılmaktadır; girdi faktörleri, süreç faktörleri, çıktı faktörleri, finansal raporlama tedarik zincirindeki etkileşimler ve bağlamsal faktörler (IAASB², 2014:7). Şekil 3'de bu faktörlerin şeması bulunmaktadır.

---

² International Auditing and AssuranceStandards Board

Şekil 3: Denetim Kalitesini Sağlayan Faktörlerin Çerçevesi

Kaynak: IAASB, 2014:7

1.1.4.2.1. Girdi Faktörleri

Girdi faktörlerini denetçinin etik değerlere uyması, denetçinin kişisel değerleri ve kişisel davranışlarıyla birlikte denetçinin teknik imkânları, özellikleri, deneyimleri ve zamanlama oluşturmaktadır (IAASB, 2014:10) .

Denetçi yaptığı işin üçüncü şahıslar tarafından kullanılacağını farkında olmalı, etik değerlere sahip çıkmalı, objektifliği ve doğruluğu yansıtmalıdır. Denetçi denetleme sürecinde profesyonel yetkinliklerini sergileyerek, profesyonel şüphecilğe ve yaptığı işe özen göstermelidir.

Denetçi fonksiyonel anlamda, çalıştığı firmanın yaptığı işi ve operasyonlarını en iyi şekilde anlamalıdır ve sektörle ilgili yeterli tecrübeye sahip olmalıdır. Denetleme sırasında

risklerin değerlendirilmesi, denetleme planlaması, danışmanlık ve yeniden incele konuları aktif bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

Denetçi tecrübesiyle ve yaptığı planlamayla makul kararlara ve değerlendirmelere ulaşacaktır. Denetlemede uzman ve yönetici personelin önemli konularla başa çıkmak adına yeterli zamanı olmalıdır. Ayrıca deneyimsiz personel zamanlama ve denetlemenin doğasına uygun olacak şekilde denetleme sürecinde aktif bir şekilde eğitilmelidir (IAASB, 2014:12).

Girdi faktörlerinde son olarak denetçi firmalarının lisanslarının kontrolünün sağlıklı düzenlemelere dayanması, eğitim ve staj gereksinimlerinin etkili bir şekilde giderilmesi, güncel konuların, yeni standartlar ve uygulamaların takip edilmesi ve denetim mesleğinin saygınlığının korunarak yüksek eğitim ve özelliklere sahip personellerin işe başlatılmasını düşünebiliriz (Wooten, 2003:2).

1.1.4.2.2. Süreç Faktörleri

İkincil olarak, süreç faktörleri, denetçinin denetlemeyi ve kalite kontrol prosedürlerini yasalara, düzenlemelere ve denetleme standartlarına uygun olarak gerçekleştirmesini ifade etmektedir. Öncelikle denetleme süreci sırasında, denetçi her süreç için uygun bilgi teknolojilerini kullanmalıdır. Gerekli durumlarda uygun şahısları denetleme sürecine dâhil etmeli ve denetlemenin etkililiğini arttırmalıdır. Bunların yanında yönetimle gerekli anlaşmalar ve etkileşimlerle süreçlerin verimini arttırmalıdır (Association of Chartered Certified Accountants [ACCA],2014:11). Denetleme yöntemi iç kontrol kalitesindeki tespitlerde profesyonel standartlardaki gelişimleri özümsemeli ve süreçler denetçinin şüpheciliğine ve profesyonel kararlarını uygun şekilde vermesine imkân vermelidir. Kalite kontrol prosedürleri denetlemenin kalitesini etkin bir şekilde izleyecek ve gerekli durumlarda uygun müdahaleler yapılacak şekilde kurulmalıdır.

1.1.4.2.3. Çıktı Faktörleri

Üçüncü olarak, çıktı faktörlerini incelediğimizde, tüm hissedarlar denetim sonucundan farklı çıktılar almaktadır. Denetim çıktıları, kullanışlı olmasına ve zamanında tamamlanmasına göre değerlendirilir. Denetim çıktıları denetim kalitesinin resmidir. Denetim öncelikli çıktısı denetçi görüşüdür. Denetçi görüşü denetim raporu kullanıcılarının finansalların gerçekçiliği konusunda güven sağlar.

Buna ek olarak denetim raporu denetçinin yaptığı çalışmaları ve bulduklarını gösterme fırsatı sunarak, kullanıcıların denetim kalitesi hakkında görüş edinmesini sağlar.

Denetim standartları, denetçinin yönetimden sorumlu kişilerle olan ilişkilerinde; genellikle denetçinin sorumluluklarını, denetlemenin zamanlaması ve planlamasını, denetçinin objektifliğine etki edecek tehditleri ve bunların çözümlerini, son olarak da denetlemedeki önemli buluntuların paylaşılmasını gerekli görmektedir (IAASB, 2014:15). Burada yönetimden sorumlu kişiler için denetim kalitesi; işletmenin mali rapor hazırlama konusundaki sorumluluklarını yerine getirme konusundaki performansı, iç kontrol operasyonlarının değerlendirilmesi, finansal raporlama süreçlerinin daha iyiye ulaştırılması konusundaki öneriler ve devlete karşı yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerin tamamlandığını etkili bir şekilde gösteren bilgilerden değerlendirilmektedir (IAASB, 2014:17).

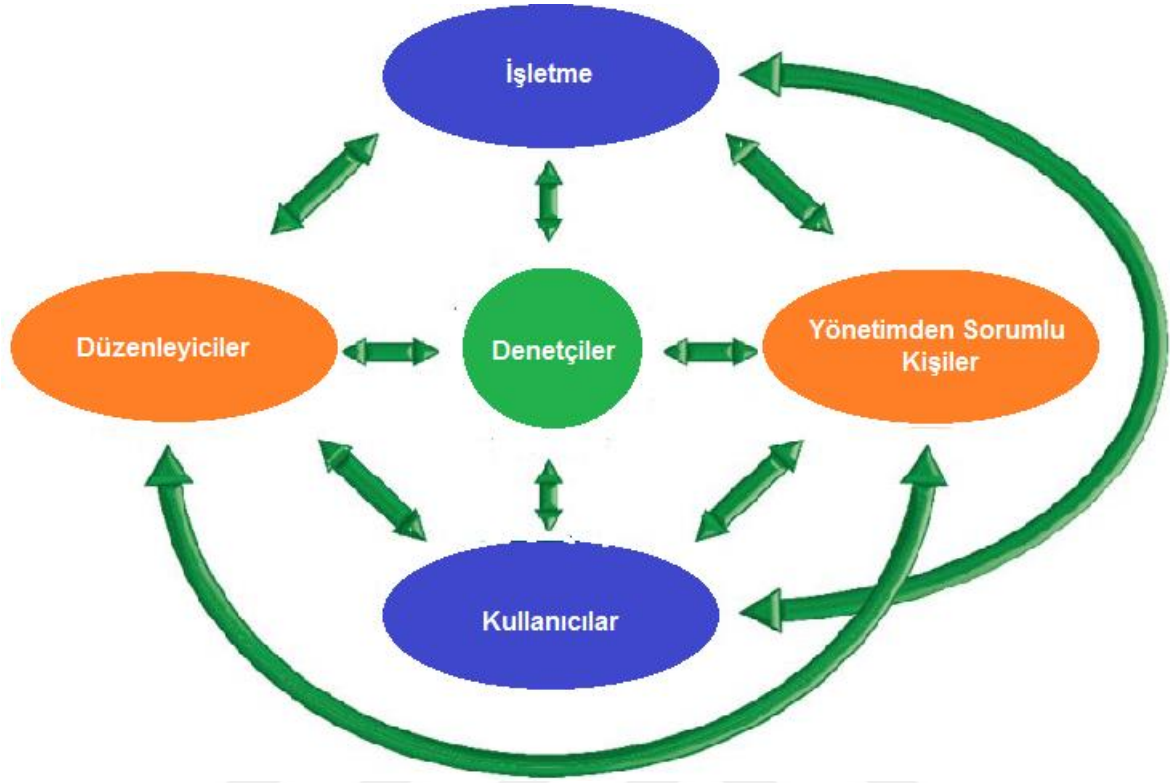
Bunun yanında işletmenin denetim sonucunda denetim kalitesini değerlendirdiği konular; şirketin iş ve sistemlerini geliştirmeye yönelik öneriler, düzenleyici hususlar konusundaki gözlemler, endüstriye özel konular ve eğilimler hakkında önemli küresel bakış açılarıdır. Denetçi şirket yönetimiyle olan ilişkilerinde bu noktada tavsiye konusuna dikkat etmelidir. Çünkü verilen önerilerin artması denetçinin bağımsızlık ilkesine tehdit oluşturmaktadır.

1.1.4.2.4. Finansal Raporlama Tedarik Zincirindeki Etkileşimler

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu hazırladığı raporda finansal raporlama tedarik zincirini finansal raporları hazırlayan, onaylayan, denetleyen, analiz eden ve kullanan kişi ve süreçler olarak tanımlamıştır (IFAC, 2008:1). Etkileşimlerin şeması Şekil 4'de gösterilmiştir.

Şekil 4: Finansal Raporlama Tedarik Zinciri Etkileşimleri

Kaynak: IAASB, 2014:21

İşletmenin yöneticilerinin denetçiyle olan ilişkilerinde, esas sorumluluğu finansal raporlamaların zamanında hazırlanmasını sağlayacak bilgileri hazırlama ve kullanılan bilgilerin doğruluğunu sağlamak amacıyla iç kontrol mekanizmasının çalıştırılmasıdır.

Yöneticilerin denetçiyle olan ilişkilerinin eksiksiz ve zamanlı yapılması, gelen taleplere uygun karşılıkların verilmesi, diyalogların açık ve yapıcı şekilde yapılması, denetçinin riskleri, karmaşık ve olağandışı kayıtları, belirsiz ve önemli yorum gerektiren konuları belirlemesi, değerlendirmesi ve karşılık vermesini destekler (IAASB, 2014:22).

Yöneticiler ve denetçi etkileşiminde sorun olması kalite denetimin yapılmasını engeller. İletişimdeki bir diğer nokta denetleme veriminin artırılması adına denetlemenin erken safhalarında bilgi paylaşımı konusunda ajandanın planlamasıdır. Yine denetlemenin diğer safhalarında, denetçinin bilgi ihtiyacı olması durumunda, idareciler gereken açıklamaları ve analizleri zamanında sağlamalıdır.

Başka bir açıdansa, denetçinin ilişkilerinin uzun süre devam etmesi, denetçinin aynı müşterisiyle çalışmaya devam etmesi denetçinin objektifliğine ve denetimin kalitesine olumsuz etki eder (Aamir ve Farooq, 2011:20).

Yönetimden sorumlu olanlar, kuruluşun stratejisinden, kuruluşun muhasebe kurallarından ve kuruluşun finansal raporlama süreçlerinden sorumludur. Bu sorumluluk içerisinde denetçiyle olan ilişkilerinde, riskli konuları ve dikkat edilmesi gereken hususlar konusunda görüşlerini paylaşır, etkili denetleme için yeterli kaynağın tahsil edilmesini ve denetleme ücretinin yeterli olmasını takip eder, bağımsızlık konularının çözüme ulaşmasını sağlar (IAASB,2014:22). Son olarak idarecilerle ve denetçi arasında köprü görevi görerek her iki tarafın profesyonel şekilde uzlaşmasını sağlayan ortamı yaratır.

Finansal rapor kullanıcılarıyla denetçi arasındaki etkileşimlere geçecek olursak, öncelikli olarak hissedarların genel kurulda denetçi firmayla olan ilişki yönetimindeki kararlarda oy yetkisi düşünebilir. Ayrıca yine hissedarların genel kurulda denetçiye direk soru yöneltme ve isteklerini belirtme hakkı, denetçiyle kullanıcılar arasındaki ilişkiyi dolaylı olarak da denetimin kaliteli olmasını sağlamaktadır (Fontaine ve Pilote, 2012:5).

Buna ek olarak denetçiler birincil kullanıcılar doğrudan iletişim halindedir. Böylelikle birincil kullanıcılarının beklentilerini daha etkin bir şekilde analiz etme şansına sahiptir. Sonuç olarak beklentileri yerine getirilerek daha kaliteli bir denetim raporu sunmaktadır.

Düzenleyicilerin beklentilerini finansal piyasalar ve sigorta düzenleyicilerinin beklentileri ve denetleme düzenleyicilerinin beklentileri olarak iki grupta inceleyebiliriz. Finansal piyasa düzenleyicileri, denetleyiciden bankacılık veya sigortacılık lisanslarına aykırılık olup olmadığının bilgisi, hukuk ve mevzuata uymama durumunun olup olmadığının bilgisi ve bankanın risk durumunda ve iş devamlılığında aksi bir durumun olup olmadığının bilgisini beklemektedir (IAASB, 2014:26).

Denetleme düzenleyicileri ve denetçi arasındaki ilişki denetçiler ve uygulanan denetleme yaklaşımı uyumlu hale getirerek küresel denetim kalitesinin güçlenmesini sağlar. Başka bir bakış açısı, düzenleyicilere göre denetleme şirketlerinin ana görevi olan denetleme konusunu dışında karlarını arttırmak adına danışmanlık konusuna yönelmesi denetim kalitesini düşürmektedir (Katz, 2014:1).

Yöneticilerin etkileşimlerini incelediğimizde yöneticiler ve yönetimden sorumlu kişilerin arasındaki ilişki denetçiye görüş vermektedir. İlişkinin zayıf olması, denetçide iç kontrolde önemli hataların olabileceği algısı yaratır. Ayrıca yine zayıflığın nedeninin anlaşılması denetimin kalitesi açısından dikkat edilmesi gereken bir husustur.

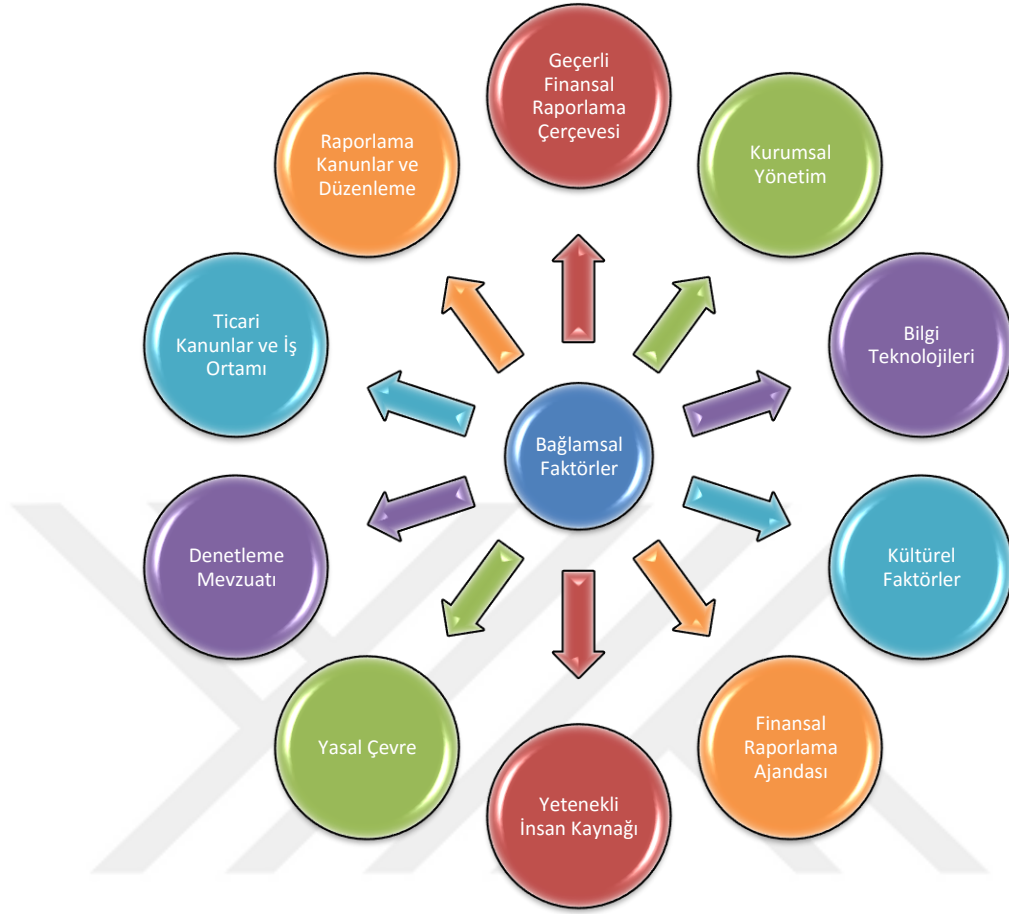
Yöneticilerin düzenleyiciler olan ilişkilerine gelince, düzenleyicilerin yöneticilere finansallarla ilgili sorular yöneltmesi yöneticileri denetim sürecine daha etkin bir şekilde dâhil eder ve uzun vadede denetim kalitesini artırır.

Yöneticiler, finansal rapor kullanıcılarıyla olan etkileşimleri, genellikle yapılan toplantılar ve basın açıklamalarıyla yapılır. Yöneticiler finansal raporların kullanıcılar tarafından daha detaylı bir şekilde anlaşılmasını sağlar. Dolayısıyla yöneticiler kullanıcılarla olan toplantılarında kullandığı finansal raporların daha kaliteli olması için ekstra motivasyona sahip olur.

1.1.4.2.5. Bağlamsal Faktörler

Hukuk, düzenlemeler, kurumsal yönetim gibi denetimin sürecine ve kalitesine potansiyel etkisi olan çevresel etkiler bağlamsal faktörleri oluşturmaktadır. Bağlamsal faktörler denetim kalitesine doğrudan veya dolaylı olarak etki edebilir. Bağlamsal faktörlerin detayı Şekil 5’de belirtilmiştir.

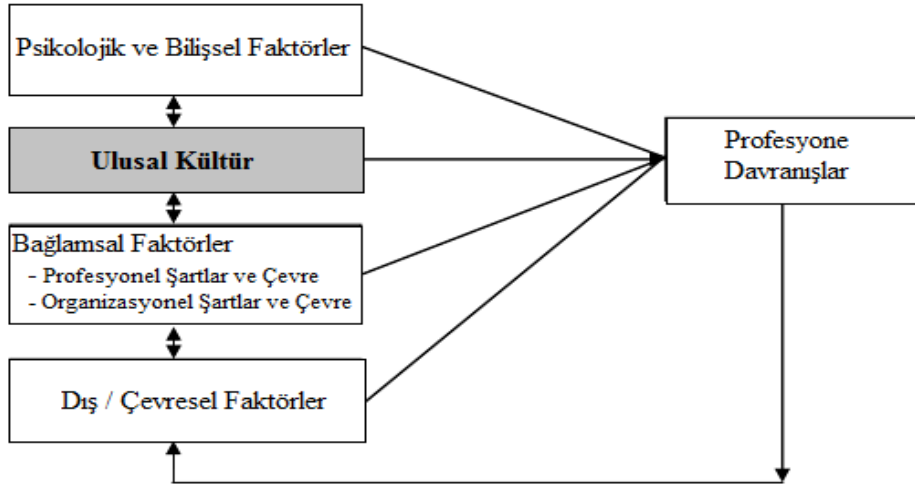
Şekil 5: Bağlamsal Faktörler

Kaynak: IAASB, 2014:26

Farklı ülkelerde ticaret ve iş yapma şekilleri, o ülkelerin geleneklerinden ve ticari yasalarından etkilenmektedir. Örneğin ticari yasaların zayıf olduğu ülkelerde tutulan muhasebe kayıtlarının güvenilirliği daha azdır ve dolayısıyla denetim kalitesi de düşmektedir. Bazı ülkelerdeyse gelenekler yapılan işlerin gayri resmi kayıtlarda takip edilmesini artırır. Gayri resmi kayıtların denetimi yapılamayacağı için denetim kalitesi otomatik olarak azalmaktadır. Başka bir ifadeyle kültürel farklılıkların profesyonel davranış ve yaklaşıma etki ettiği bilinmektedir. Profesyonel yaklaşıma yapılan etki iş yapma şekil ve yöntemlerini değiştirmekte, böylece bir ülkede kalite yaratan ve başarılı olan denetim süreci, başka bir ülkede başarısız ve kalitesiz olmaktadır. Çevresel etkilerin profesyonel yaklaşıma etkisi Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6: Profesyonel Davranışlara Kültürün Etki Yolu

Kaynak: Bik, 2010:71

Finansal raporlama kanunları ve düzenlemeleri, raporlamada yapılacak usulsüzlükleri belirler ve caydırıcılık yaratır. Yöneticilerin kayıtlara ve operasyonlara hâkim olmasını ve izlemesini sağlar. Son olarak da denetçilerle tam anlamıyla işbirliği içinde olmasını amaçlar. Böylelikle denetim daha kaliteli hale gelir (ABİGEM,2016:1).

Geçerli ve uygulanabilir denetim çerçevesi, yönetimin ve denetçinin aynı dilden konuşmasını ve uyum için çalışmasını sağlar. Böylelikle süreçler, uygulamalar herkes tarafından kolayca anlaşılır; ihtiyaçlar ve sonuçlar sade bir şekilde yorumlanabilir. Denetim kalitesi bu uyumla daha etkin bir şekilde sağlanır (Akgün,2013:14).

Bilgi teknolojileri, denetimin doğruluğunu arttıran bir faktördür. Bilgi teknolojileri, bilginin daha hızlı ve daha güvenilir şekilde işlenmesini ve tutulmasını sağlar. Özellikle karmaşık muhasebe yapısı olan firmalarda hatanın minimize edilmesi bilgi teknolojileriyle sağlanır. Denetim kalitesinde önemli bir yeri bilgi teknolojileri kurumsal firmalarda iç kontrol tarafından periyodik olarak denetlenir ve aksaklıklar üst yönetime raporlanır (Güneş vd.,2011:1).

Kurumsal yönetimi güçlü şirketler, birimlerim bağımsızlığı, denetimin bağımsızlığı ve denetimde kullanılan maddi ve manevi kaynakların kullanımı konusunda diğer şirketlere bir adım öndedir. Birimlerin sorumlulukların belli olması ve bunlar arasındaki süreç işleyişlerinin kurumsal anlamda kontrolü bilgi akışınının doğru, açık ve hatasız yapılmasını sağlamaktadır. Kurumsal yönetimin güçlü oFlan şirketlerde aynı zamanda iç kontrol biriminin işleyişinin de hem yönetimden hem de muhasebe süreçlerinden bağımsız

yapılması, iç kontrol işleyişinde standartların takibi ve raporlama zamanlamalarının belli bir ajandaya göre yapılması, denetimin ihtiyacı olan güvenilir muhasebe kayıtlarını sağlamaktadır (Resmi Gazete:31.12.2005/26040:3).

Kültür farklılığı finansal raporlama sırasında yönetim ve denetçinin davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Örneğin, farklı kültürlerde çalışanların üstleriyle ve astlarıyla olan ilişki yönetimi farklılık içerir. Son olarak da farklı kültürdeki çalışanlar açıklık ve gizlilik arasındaki dengeyi farklı şekilde kurar (Güneş vd. 2011:6).

Kültürel farklılık konusu özellikle çok uluslu şirketlerin denetim kalitesini ilgilendirmektedir. Bu şirketler denetimin kalitesini her bölgede aynı kural ve süreçleri uygulayarak, birimlerden gelen bilgilerin doğruluk ve kalitesini iç denetçilerle değerlendirerek, birimlerin operasyonlarını ve finansal sonuçlarını merkezi kontrole inceleyerek ve grup yönetiminin düzenli ziyaretleriyle arttırabilir (Güneş vd. 2011:7).

Denetleme düzenlemeleri ve standartları ulusal seviyede bağımsız kuruluşlar ve profesyonel muhasebe organizasyonları tarafından belirlenmektedir. Düzenleme ve standartların temelini IAASB ve IESBA gibi uluslararası kuruluşların uluslararası standartları oluşturmaktadır. Düzenlemelerle ve kurallarla belli standartlarda ve belli kalitede denetime ulaşılmış olur. Ayrıca denetçinin sorumluluğunu yerine getirmemesi durumundaki ceza durumları da bu düzenlemelerde belirtilir (www.iaasb.org:2).

Denetleme entelektüel, yargı gücü yüksek, şüpheli, analiz becerisine sahip ve denetleme konusunda yeterli eğitim almış kişiler tarafından yapılmalıdır. Dolayısıyla bu özelliklere sahip insan kaynağının bulunması ancak denetim kariyer yolunun çekici olmasıyla sağlanabilir. Başka bir ifadeyle denetimin kalitesi kaliteli insan kaynağıyla sağlanır; kaliteli insan kaynağıysa ancak sektördeki iş pozisyonlarının kalifiyeli kişiler için maddi ve manevi anlamda tatmin edici olmasıyla sağlanabilir (ISSN 2148:7).

Denetimin zamanında tamamlanması ve denetleme anlaşmasında belirtilen maddelerin eksiksiz şekilde bitirilmesi denetimin kalitesini arttırmaktadır. Bu bağlamda denetleme öncesi potansiyel risklerin değerlendirilip zaman planlamasının buna uygun olarak yapılması ve denetleme sürecinde bu planlamaya uyulduğunun kontrol edilmesi eksiksiz ve kapsamlı denetim yapılmasını sağlayacaktır (Akgün, 2014:20).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI VE ULUSLARARASI DENETİM STANDARTLARI

2.1. UFRS

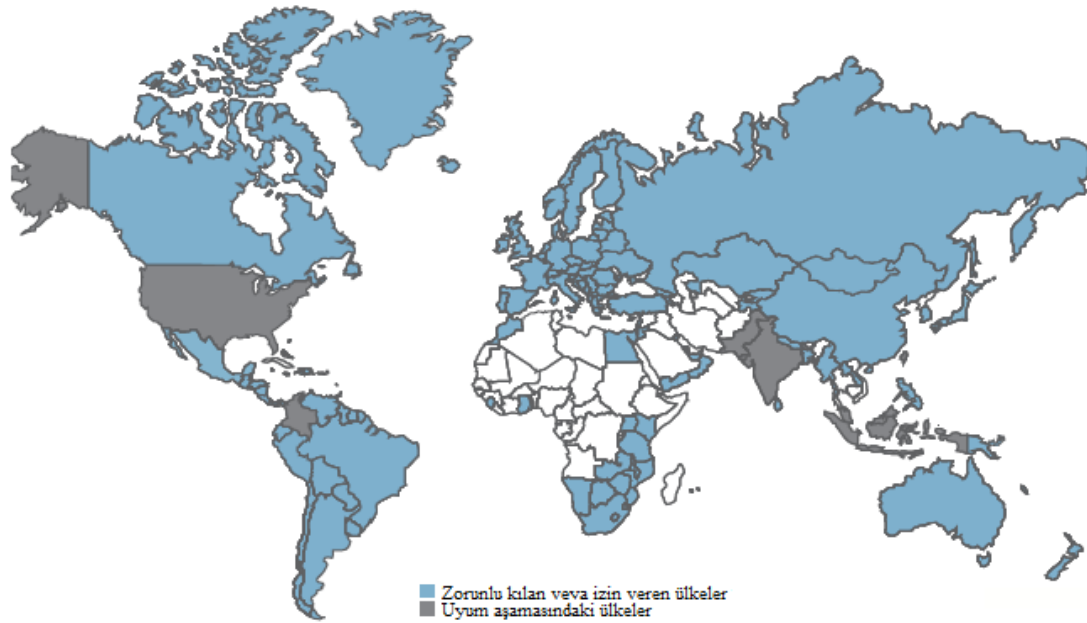
Birçok ülke yıllar boyunca kendi muhasebe prensiplerini oluşturmuş ve sınırları içindeki şirketlerin finansal durumlarının raporlanmasında bu prensipler kullanılmıştır. Bu benzer standartlar, teoride her ülke için özgündür. Ama hepsinin amacı finansal durumun değerlendirilmesi ve karşılaştırılmasını kabul edilmiş standartlara göre sağlamasıdır.

Dünya üzerinde ekonomideki küreselleşmenin hız kazanmasıyla, dünya ekonomisinin sınırlar ötesinde birbirine bağlılığı artmakta ve ülkeler kendi muhasebe sistemlerini küresel standartlara yakınlaştırmaya çalışmaktadır. Bir başka ifadeyle dünya iş yaşamının küresel dili oluşmaktadır. Küresel muhasebe diline ulaşmak istenilmesinde beklenti dünyanın her tarafında finansal raporlamaların karşılaştırılabilirliğini ve saydamlığını sağlamaktır. Global standartların gereksinim nedenleri aşağıdaki gibidir (Braunbeck, 2010:3).

- Günümüzde New York, Londra, Lüksemburg, Hong Kong ve Singapur gibi küresel piyasaların olması,
- Dünya ekonomisinin KOBİ'ler de dâhil olmak üzere birbirine bağlı olarak ilerlemesi, finansal krizlerin Dünya'nın her yerinde etkisini göstermesi,
- Muhasebe ve denetimin güçlendirilmesi; Dünya Bankası Standartlara ve Kanunlara Uyum Raporları, Önemli kurumların başarısızlıkları,
- Küresel piyasalara yüksek kalitede bilgi sağlaması,
- Sermayenin küresel seviyede verimli kullanılması; şeffaflığın yatırımları çekmesi, sermaye maliyetinin düşmesi, dünya çapında yatırımların artması,
- Muhasebe ve denetim sistemlerinde maliyetin düşmesi ve verimliliğin artması; standart bilgi sistemlerinin kullanılması, gereksiz mutabakat ve süreçlerin elenmesi, denetim verimliliğinin artması, eğitim ve staj programlarının benzer şekilde yapılmasıdır.

Bu gereksinim International Accounting Standards Board [IASB] tarafından hazırlanan International Financial Reporting Standards [IFRS] (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları [UFRS] ile giderilmiştir. 2001 yılından itibaren Dünya üzerinde yayılmaya başlayan UFRS, günümüzde 100'den fazla ülkede zorunlu veya isteğe bağlı olarak kullanılmaktadır. Güncel durumda UFRS kullanılan ülkeler Şekil 7 'de gösterilmiştir.

Şekil 7: Dünya UFRS haritası

Kaynak: URL, The World Getting Smaller (2010), www.iasplus.com (05.12.2014)

2.1.1. UFRS Tarihi

Muhasebe standartlarında uluslararası uyum yeni bir kavram değildir. Uyum kavramı ilk olarak 1950'lerin sonlarına doğru 2. Dünya Savaşı sonrası ekonomik birleşmeye ve bu bütünleşmeyle birlikte artan sınır ötesi sermaye akışına karşılık olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ilk çalışmalar Dünya'nın önemli sermaye piyasalarının kabul ettiği muhasebe prensipleri arasındaki farkların azaltılmasıdır. İlk çalışmalar daha çok benzeşme amacına yöneliktir. 1990'larla birlikte benzeşme yerini uyuma bırakmıştır ve birleştirmenin yüksek kaliteye ulaşması için yapılan geliştirmeler, önemli sermaye piyasalarında kullanılacak uluslararası muhasebe standartlarını ortaya çıkarmıştır (Financial Accounting Standards Board [FASB], 2014).

Muhasebe standartları düzenleyici ilk kurum olan International Accounting Standard Committee [IASC] (Uluslararası Denetim Standartları Komisyonu) Haziran 1973’de Londra’da kuruldu. 2001 yılında yapılan organizasyon değişikliğiyle bağımsız standart belirleyicisi ve düzenleyicisi olarak International Accounting Standards Board [IASB] adını aldı. Bununla birlikte uluslararası standartların kullanımında gözle görülür bir artış yaşandı. 2013 yılına gelindiğinde Avrupa Birliği ve 100’den fazla ülke IASB tarafından yayınlanan uluslararası finansal raporlama standartlarını [UFRS] veya yerel türevini zorunlu ya da gerekli olarak belirledi. IASB’nin amacı anlaşılabilir, uygulanabilir, kaliteli ve dünya çapında kabul görmüş, prensipleri sade ve birbirine bağlı olan finansal raporlama standartlarını geliştirmektir. IASB’nin kurulmasından bu yana UFRS tarihi Tablo 5 ‘deki gibidir.

Tablo 5: UFRS’nin küresel muhasebe standartları olma yolunda ilerleyişi

YIL	GELİŞMELER
2001	<ul style="list-style-type: none"> ➤ IASB ilk teknik projelerini duyurdu ➤ UFRS Vakfı kuruldu
2002	<ul style="list-style-type: none"> ➤ IASB ve FASB standartların geliştirilmesiyle ilgili ortak programa başladı. ➤ Avrupa Birliği 2005'te UFRS'ye geçeceğini duyurdu
2003	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Avustralya, Yeni Zelanda, Hong Kong, ve Güney Afrika 2005'te UFRS'ye geçeceğini duyurdu ➤ IASB ilk standardı yayınladı. (IFRS 1)
2004	<ul style="list-style-type: none"> ➤ IASB ve Accounting Standard Board of Japan (ASBJ) UFRS ve Japon muhasebe prensiplerinin uyumlaştırılması konusunda anlaştı ➤ IASB 2005 UFRS adaptasyon programını belirledi.
2005	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Avrupa’da 25 ülkeden 7000 şirket yerel muhasebe standartlarından UFRS’ye geçiş yaptı.
2006	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çin muhasebe standartlarını önemli ölçüde UFRS’ye uyumlu hale getirdi. ➤ Amerika’da IASB ve FASB uyum programını hızlandırdı.
2007	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Amerika’da Security Exchange Commission [SEC] UFRS’yi yabancı şirketlere izin verdi. ➤ Brezil, İsrail, Kanada ve Kore UFRS’ye adaptasyon programını açıkladı. 100’den fazla ülke UFRS’yi zorunlu veya gerekli kıldı.
2008	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Malezya ve Meksika UFRS’ye geçiş niyetlerini duyurdu. ➤ IASB ve FASB finansal krizlere tepki verebilmek adına ortak olarak Finansal Kriz Danışmanlık Grubu kuruldu.
2009	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Japonya UFRS yol haritasını onayladı ve isteğe bağlı olarak UFRS kullanılmasına izin verdi. ➤ G20 zirvesinde ülke liderleri IASB’nin çalışmalarını destekleme kararı aldı ve global muhasebe standartlarına hızlıca ulaşılması konusunda çağrı yaptı. ➤ IASB kobiler için UFRS yayınladı.
2011	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kanada UFRS kullanmaya başladı.
2012	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Arjantin, Meksika ve Rusya UFRS kullanmaya başladı.

Kaynak: IASB, 2014:7

2.1.2. UFRS İskeleti

UFRS'nin iskeleti kabul edilmiş aşağıdaki kavramlardan oluşur (Wells,2010:6).

- Finansal raporlamanın amacının hedefi
- Nitel özellikler
- Mali verilerin elemanları
- Tanıma
- Ölçüm
- Sermaye ve sermayenin korunması kavramları

2.1.2.1. Finansal Raporlamanın Amacı

Mevcut veya potansiyel yatırımcıların şirketle ilgili satış, alış, elde tutma gibi kararları yatırımdan bekledikleri getiriye (temettü, anapara ve faiz ödemeleri veya pazar değerinin artması) bağlıdır. Aynı şekilde mevcut ve potansiyel kredi ve borç verenler de kredi tahsis ederken veya diğer kredili işlemlerde yine anapara ve faiz ödemelerini veya diğer bekledikleri getirileri göz önünde bulundurur.

Yatırımcıların, borç verenlerin, kredi verenlerin bekledikleri getiri şirketin gelecekteki pozitif nakit akışlarının miktarı, zamanı ve güvenilirliğinin değerlendirilmesine göre değişir. Sonuç olarak yatırımcılar, kredi ve borç verenler değerlendirme yapabilmeleri için şirketin gelecekteki nakit akışıyla ilgili bilgiye ihtiyaç duyar (Foster vd. 2012:3). Bu noktada, finansal raporlamanın amacı; raporlanan kuruluşla ilgili kullanışlı finansal bilgilerin mevcut durumda varolan veya potansiyel yatırımcılara, borç verenlere veya diğer kreditorlere şirkete kaynak sağlama konusundaki kararları için sağlanmasıdır (Ernst ve Young, 2010:2).

Finansal raporlamanın genel amacı firmanın değerini göstermek için tasarlanmasa da içindeki bilgilerle kullanıcıların şirket değerini tahmin etmesine yardımcı olur (BDO, 2010:2). Finansal raporlama tüm bilgileri içermez, kullanıcıların değerlendirmelerini yaparken farklı kaynaklardan politik hava, politik olaylar, endüstrinin durumu, ekonomik durum ve beklentiler gibi ilişkili bilgileri göz önünde bulundurmalıdır. Yatırımcılar ve kreditorler değerlendirmelerini yaparken şirketin kaynaklarıyla ilgili ve bu kaynakların şirket yönetimi tarafından verimli ve etkili bir şekilde kullanılıp kullanılmadığıyla ilgili

bilgilere ihtiyaç duyar. Çoğunluk yatırımcı ve kredİtörler bu bilgileri firmadan direkt olarak talep edemez. Finansal raporlamanın amacı sağladığı detaylı finansal bilgileri direkt olarak değerdendiricileri hedef alarak sunmasıdır. Örneğın şirketin sistematik riskleri firma tarafından direkt olarak kullanıcılara sunulmasa da finansal raporlama sağladığı bilgilerle kullanıcıların bu verileri değerdendirmesini sağlar (Fouque ve Langsman,2013:921).

Finansal raporlamanın amacı kullanıcılara yararlı bilgiler sağlamak olsa da, tüm tipteki kullanıcılara kullanışlı bilgiler sağlama konusunda yetersizdir. Kullanılan yöntemlere göre bazı kullanıcıların atlandığı durumlar oluşmaktadır. Bazı gruplar raporlamadan daha etkin bir şekilde yararlanabilmektedir. FASB konuyla ilgili çalışma başlatmış, farklı yöntem ve standartlar geliştirerek, kullanıcıların bekledikleriyle, sunulan arasındaki boşluğu azaltmayı amaçlamaktadır (Varga, 2011:15).

Ayrıca finansal raporlama genel bilgilerin çoğunlukta olması, özellikli kullanıcıları hedef alan bilgilerinde sunulmasına engel değildir.

Finansal raporlamalarda şirketin ekonomik kaynakları ve iddialarının yanı sıra kullanıcılarının ilgi duyacağı raporlamaya etki eden finansal işlemler ve olaylar belirtilir. Bu olay ve işlemlerin şirketin kaynak ve iddialarına önemli derecede etki ettiği için kullanıcıların dikkatini çekmektedir (Nikolai vd. 2009:49). Örneğın şirketin satışları bir önceki yıla önemli derecede artış göstermişse; burada herhangi bir maddi duran varlık satışının olup olmadığı, finansal tablolarda bu satışla ilgili gerekli işlemlerin yapıp yapılmadığı ve gelen nakdin akıbeti vb. konular kullanıcılar açısından önem arz etmektedir.

Finansal raporlamada şirketin kaynaklarının çeşidi ve miktarıyla ilgili bilgiler bulunur. Bu bilgiler kullanıcılar tarafından değerdendirilerek şirketin kaynaklarının güçlü ve zayıf yönleri belirlenir. Bu bilgilerle şirketin likidite durumu ve borç ödeme gücü anlaşılır. Örneğın şirketin satışları çok iyi olsa da alacakları uzun vadede, ödemeleri kısa vadede olması durumunda şirketin likidite sorunu yaşamasına neden olur. Şirketin nakit açığı durumundaki finansal kaynak ihtiyacı ve bu kaynakları bulma gücünün anlaşılmasını sağlar. Şirketin borç kaynakları, kredi limitleri ve şirketin borçlanabilme vadesi şirketin borç bulmadaki etkinliğini belirler. Öncelikler ve ödeme yükümlülükleri hakkındaki bilgiler kullanıcılara gelecekteki nakit akışının nasıl dağıtılacağı konusunda yardım eder (IASB, 2010:12).

Buna ek olarak şirketin gelecek nakit akışının belirlenmesinde de farklı ekonomik kaynaklar farklı şekilde değerlendirme gerektirir. Örneğin, gelecekteki bazı nakit akışları direkt olarak mevcut durumda var olan alacaklar hesabı gibi ekonomik kaynaklardan sonuçlandırılır. Diğer gelecek nakit akışları, birçok ekonomik kaynağın kullanılıp, ürünlerin üretilip, pazarlanıp, müşteriye ulaştırılmasıyla ortaya çıkar. Bu tipteki nakit akışlarının tek bir ekonomik kaynaktan belirlenmesi de, kullanıcılar kaynakların miktarını ve içeriklerini bilmeye ihtiyaç duyar. Böylece şirketin mevcut kaynaklarıyla gerçekleştirilecek tahmini nakit akışını kısmi olarak tahmin etmeye çalışır (Dursun,2007:21).

Şirketin ekonomik kaynakları ve iddialarındaki değişimler şirketin finansal performansı veya borçlanma, sermaye enstrümanları vb. olaylarla ilişkilidir. Gelecekteki nakit akışının uygun şekilde belirlenebilmesi için kullanıcının bu iki durumu ayırt edebilmesi gerekir (Dursun,2007:52).

Finansal performans, şirketin ekonomik kaynaklarıyla sağladığı getiriye anlamaya yardımcı olur. Bu bilgiyle yönetimin sorumluluklarını ne derece yerine getirdiği ve kaynakların verimli ve etkili kullanılıp kullanılmadığı belirlenir (Fricks,2005:6).

Getirinin çeşitliliği ve elemanlarına dair bilgilerse nakit akışının belirsizliklerinin değerlendirilmesine yardımcı olur. Burada dikkat edilmesi gereken getiri sağlayan farklı iş kollarının, ürünlerin ve servislerin farklı risk profiline sahip olmasıdır. Her iş kolu, ürün ve servis elemanlarının karlılıklarının belirlenmesi ve bu karlılıklarla birlikte risklerinin değerlendirilmesi gelecekteki nakit akışının belirsizliklerin belirlenmesinde etkilidir (Salesforce.Com ShouldDisclose Profit OrLossBy Product Offering (2014), <http://theinvestorzone.com/2014/08/17/salesforce-com-should-disclose-profit-or-loss-by-product-offering/>). Geçmiş performans değerlendirmesiyle ilgili bilgilerse yine yönetimin performansı ve şirketin geleceğinin tahminiyle ilgili verilere ulaşılmasını sağlar.

Finansal performans tahakkuk muhasebesinde daha etkin bir şekilde yansıtılır. Tahakkuk muhasebesinde bir dönemde olan olaylar ve işlemler, bu olay ve işlemlere ilişkin herhangi bir nakit akışı sağlanmasa da tahakkuk edilen dönemde gösterilir. Geçmiş ve gelecek performansın daha etkin şekilde karşılaştırılması açısından tahakkuk muhasebesi önemlidir (Tiffin, 2014:92). Belli periyotta tahakkuk eden işlemlere göre hazırlanan rapordaki bilgiler, şirketin hazır ekonomik kaynaklarını arttırdığını ve böylece

yatırımcılarından ve kreditorlerden ilave kaynak sağlamadan operasyonlarıyla pozitif yönlü nakit girişi sağladığını gösterir.

Ayrıca bu bilgiler; pazar değerinde veya faiz oranlarında olan değişimler gibi olayların şirketin ekonomik kaynaklarını nasıl etkilediğini, dolayısıyla şirketin nakit yaratma gücüne etkisini gösterir (Narayanaswamy, 2011:112).

Şirketin nakit yönetimi performansını gösteren bir diğer konuysa, şirketin sağladığı nakdi nasıl harcadığıdır. Burada şirketin likiditesini ve borç ödeme gücünü gösteren şirketin borçlanma bilgisi, geri ödeme bilgisi, nakit temettü ödemeleri ve yatırımcılara aktarılan diğer nakit bilgisi değerlendirilir. Bu bilgiyle şirketin finansman ve yatırımlarının performansına ulaşılır (Emile Woolf Publishing Limited, 2013: 51).

Şirketin ekonomik kaynakları finansal performans haricinde ilave hisse senetlerinin piyasaya sürülmesiyle de değişir. Bu durumda raporda yapılan işlemin geleceğe etkisi ve neden değişikliğe gidildiği anlaşılmalıdır (Dursun,2007:163).

Son olarak finansal raporlamanın amaçladığı bilgilerin tam olarak sağlanmaması durumunda neler olacağını düşündüğümüzde aşağıdaki konulara değinebiliriz (Collis vd. :2012:112).

Yatırımcılar şirketin bir şeyler sakladığını ve şirket direktörlerinin yatırımcılara maksimum kazanç sağlamak yerine kendi yararlarına çalıştıkları düşüncesine kapılabilir. Böylece şirketten yatırımını çeker veya yatırım yapmaktan vazgeçer.

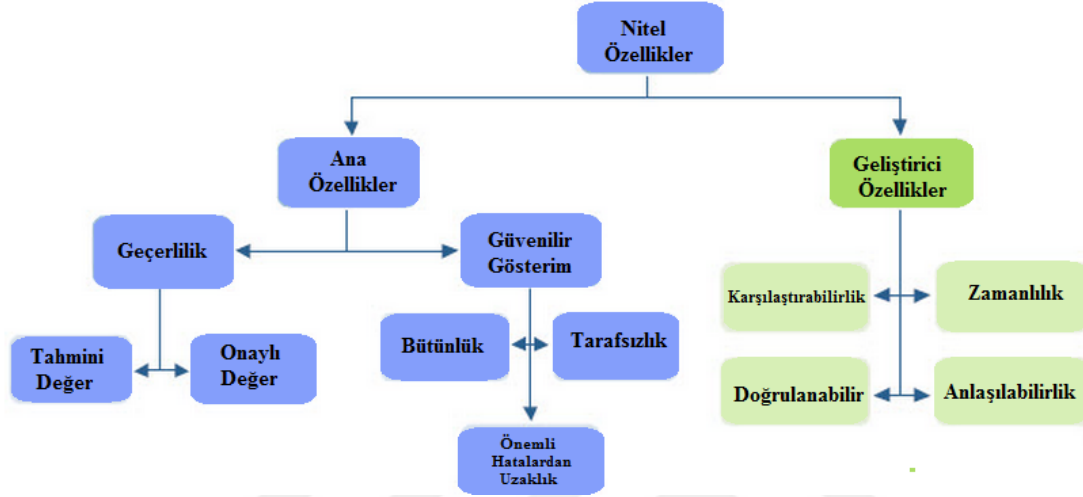
Borç verenler ve kredi verenler, şirkette bulunan risklerini değerlendirme ve görme konusunda problem yaşar. Mevcut durumdaki finansal kaynak anlaşmalarını sonlandırabilir, faiz oranını arttırabilir, kredi vadesini düşürebilir ve son olarak teminat yapısında daha kesin teminatlar isteyebilir. Şirket yeni finansal kaynak bulma konusunda sorun yaşar (Narayanaswamy, 2011:130).

Tedarikçiler alacakları konusunda endişeye kapılarak, firmayla yaptıkları anlaşmalarda vadeli işlemlere son verir. Peşin çalışmaya başlayınca şirketin likidite problemi ortaya çıkar. Tedarikçinin çok riskli görmesi durumunda iş anlaşmaları sonlandırılır. Bu da firmanın faaliyetleriyle ilgili problem yaşamasına neden olur (ABİGEM,2016:1).

2.1.2.2. Nitel Özellikler

Bu bölümde kullanışlı finansal bilgilerin nitel özellikleri incelenmiştir. Finansal bilgilerin nitel özellikleri Şekil 8’de gösterilmiştir.

Şekil 8: Finansal Bilgilerin Nitel Özellikleri

Kaynak: Giurcaneanu, 2012

2.1.2.2.1. Geçerlilik

Geçerli ve ilgili finansal bilgiler kullanıcıların vereceği kararlarda fark yaratır. Bazı bilgiler bazı kullanıcılara fayda sağlamasa da veya daha önce farklı kaynaklardan bu bilgilere ulaşılsa da kararlarda farklılık yaratabilir. Yani finansal bilgiler tahmin etme veya onaylama olarak kararlarda fark yaratır (Bamber ve Parry,2014:18).

Geçerlilik finansal bilgilerin sahip olması gereken bir kalite özelliğidir. Geçerli bilgiler kullanıcıların karar vermesine yardım eder. Geçerlilik kavramının tahmin etme ve onaylama olmak üzere iki rolü bulunmaktadır. Tahmini rol bazı değerleri öngörmeyi belirtmez. Sadece geçmiş bilgilerle gelecekle ilgili anlam çıkarılmasını ifade eder (Hendersen vd. 2013:48). Buna karşılık onaylama rolündeyse geçmişteki beklentilerin gerçekleşip gerçekleşmediğiyle ilgili doğrulama bilgileri söz konusudur. Onaylama rolü kullanıcılara geri bildirim sağlar. Böylelikle yönetimin beklentileri gerçekleştirme de ne denli başarılı olduğu konusunda kullanıcılara fikir verir.

Bazı finansal bilgiler geçerli olabilir fakat finansal anlamda önemli³ değildir ve kullanıcılara yararı yok sayılacak kadar azdır. Önemlilik kullanıcının çeşidine, verilecek karara ve şirketin çeşidine göre değişir. Dolayısıyla hangi bilginin önemli olduğunu saptamak kolay olmamakla birlikte, önemlilik kontrolü ve kararının ana adresi şirket yönetimidir (Eccles ve Krzus,2014:137).

Genel anlamda önemlilik kavramını incelediğimizde bazen büyük muhasebe kalemleri önemliyken bazen de küçük olanlar önemlidir. Örneğin; büyük ve kötü borçlanma yapıldıysa bu kullanıcılar için önemlidir. Bunun yanında stoklardaki küçük kalemler müşterilere sağlanan servis veya ürünün devamlılığını etkileyeceğinden önemlidir (Özgür,2007:2)

Önemli olmayan bilgilerle hazırlanan raporun anlaşılabilirliği azalmaktadır. Bazen de önemli kalemler bir önceki yıla veya dönemle arasındaki ciddi anlamda fark olmasıyla belirlenir. Buna örnek olarak şirket arsa veya fabrikası gibi önemli bir varlığını satmış olabilir ve burada maddi duran varlıklarda önemli bir azalma söz konusu olur. Son olarak ta işlemin çeşidi önem derecesini belirleyebilir. Örneğin şirket yöneticisinin şirketle yaptığı herhangi bir anlaşma veya alışveriş kullanıcının bilmesi gereken önemli bir bilgidir (Hendersen vd. 2013:49).

Sonuç olarak, önemlilik raporu hazırlayanlar, kullanıcılar ve standart belirleyicileri arasında zor bir konudur. Kaliteli rapor önemli bilgilerin tamamına yakınına içermeli ve gereksiz bilgi içermemelidir (Mourik ve Walton, 2014:275).

2.1.2.2.2. Güvenilir Gösterim

Finansal raporlar ekonomik olayları sayılar ve sözlerle tasvir ederler. Finansal raporların yararlı olabilmesi için sadece gerçekçi ve ilgili bilgileri yansıtması yetmez, bu bilgileri güvenilir ve doğru bir şekilde sunması gerekir. Gösterimin ve sunumun tam anlamıyla güvenilir olabilmesi için üç özelliğe sahip olması gerekir; bütünlük, tarafsızlık ve hatadan uzaklık (Needles ve Powers,2013:27).

Bütünlük kavramı, finansal raporda sunulan bilgilerin kullanıcıların ihtiyacı olan tüm bilgileri kapsaması ve anlaşılmasını kolaylaştıracak açıklamaları ve detayları

---

³ Finansal anlamda önemli olmak, bilginin atlandığı ve yanlış aktarıldığı durumlarda finansal bilgileri baz alarak karar veren kullanıcının kararının ciddi anlamda etkilenmesidir.

içermesini ifade eder. Örneğin, bir grup aktifin bütünlük halinde tasvir edilmesi için minimum gruptaki aktiflerin türü, gruptaki aktiflerin sayısal gösterimi ve sayısal gösterimin ne ifade ettiği (Örn: orijinal maliyet, yeniden düzenlenmiş maliyet veya piyasa değeri) belirtilmelidir (Needles ve Powers, 2013:27).

Tarafsızlık, finansal raporlamalarda yer alan finansal bilgilerin önyargılı ve yanlı olmaktan uzak olmasını ifade eder. Biraz daha açık bir ifadeyle, finansal raporlamalarda kasıtlı olarak eğilim, vurgulama, vurgulamama veya bilgi saklama gibi tarafsızlığı bozacak durumlar olmamalıdır (Resmi Gazete, 2005:37).

Finansal raporların hatadan uzak olması gerekmektedir. Hatadan uzak olması demek, finansal bilgilerde hatalı veya atlanmış olayların olmamasıdır. Olayların yanı sıra raporlama sırasında izlenen süreçlerde de herhangi bir hata yapılmamalıdır (Akgün,2013:2).

Hatadan uzak olmak tüm verilerin kusursuz bir şekilde doğru olmasını ifade etmez. Örneğin, belli bir değer için tahmini değer doğru veya yanlış olduğu değerlendirilemez. Ama tahmin yapılan değer ile ilgili olarak açıklama yapılır, tahmin sürecinin uygun şekilde seçildiği doğru ve açık şekilde anlatılırsa, verilen bilgi güvenilir olarak düşünülür (Christian ve Ludenbach,2013:3).

Güvenilir raporlama her zaman yararlı bilgilerle sonuçlanmaz. Örneğin, şirket devlet teşvikiyle mülk, tesis veya donanım sahibi olmuş olabilir. Bu durum açıkça ifade edildiğinde şirketin maliyetsiz aktif kazandığı gösterilir ama bilgi büyük olasılıkla yararlı olmayacaktır (Mourik ve Walton, 2014:290).

Sonuç olarak güvenilir gösterim, raporlamanın tarafsız şekilde, hatadan uzak olarak ve sunulan bilgilerin açıklamalarla ve detaylarla uyumlu olmasıdır.

2.1.2.2.3. Esaslı Nitel Özelliklerin Uygulanması

Maliyet ve zaman açısından en etkili ve verimli süreç aşağıdadır (IASB,2010b:22).

- i. Öncelikle finansal rapor kullanıcısı yararlı olabilecek potansiyel ekonomik olaylar belirlenmesi,
- ii. Seçilen ekonomik olayla ilgili olarak bilginin tipinin belirlenmesi,
- iii. Bilginin varlığına ve güvenilir şekilde sunulup sunulmayacağına karar verilmesi.

Bu süreç sonunda herhangi bir problem olmaması durumunda süreç esaslı nitel özellikleri sağlamaktadır. Bir problem olması durumunda süreç diğer en geçerli tipteki bilgiyle tekrarlanır.

2.1.2.2.4. Karşılaştırabilirlik

Finansal raporların karşılaştırabilirliği ikiye ayırmak gerekir. Birincisi iki firmanın raporlarının karşılaştırabilirliğidir. İkincisiyse aynı firmanın iki farklı dönemde hazırlanmış raporlarının karşılaştırabilirliğidir. Yatırımcı birinci karşılaştırmayla yatırımlarını elde tutma, satma, mevcut yatırımına aktardığı fonu artırma veya başka bir yatırıma geçme kararını verebilir. İkinci durumsa sağladığı karşılaştırmayla firmanın iki dönem arasındaki finansal performansının ne yönde değiştiği bilgisiyle firmanın geleceği tahmin edilebilir. Buna örnek olarak bir sanayi firması satışlarını son 4 dönemde her dönem içinde %10 arttırmışsa, raporda gelecekle ilgili aksi bir yargı verilmediği sürece gelecek dönem içinde minimum %10 artış beklentisi oluşur (Hendersen vd. 2013:49).

2.1.2.2.5. Doğrulanabilirlik

Doğrulanabilirlik, finansal verilerin güvenilirliği konusunda bilgili ve bağımsız iki farklı gözlemcinin tam anlamıyla anlaşamasa da, fikir birliğine varması durumudur (Braunbeck,2010:22). Doğrulanabilirlik mali verilerdeki elemanların tam ölçümü anlamına gelmez. Değerlerde belir aralıklarda sapma ve bununla ilgili olasılıklarda doğrulanabilir. Direkt ve endirekt olmak üzere iki türlü doğrulama yapılır.

Direkt doğrulamada miktar veya bir sunum direkt gözlemlenerek doğrulanır. Buna örnek olarak şirketin nakit miktarının hesaplanması verilebilir (Needles ve Powers,2013:21).

Endirekt doğrulama finansal bilgilerin hesaplama modelinde girdilerin, formüllerin, tekniğin kontrolü ve sonucun tekrar hesaplanmasıyla yapılır. Buna örnek olarak ise stokların sayı ve maliyetine bakarak taşınan stok kontrolü ve bu bilgiler ve yöntemle son durumdaki stok durumunun tekrar hesaplanması verilebilir (Powers,2013:21).

2.1.2.2.6. Zamanlılık

Zamanlılık, bilgilerin karar vericilere kararlarını etkileyecek şekilde zamanında iletilmesi gerekir (IASB,2010b:22). Örneğin, bir inşaat şirketi mayıs ayında başlayacağı bir proje için finansman arayışına başladığını düşünelim. Şirket yılsonu finansal raporunu en azından mart ayına kadar yetiştirip karar vericilerin karar vermesini sağlamalıdır. Mayıs ayından sonra veya mayıs ayının başlangıcında çıkan rapor karar vericilere yeterli süre tanımayacağı için finansmanın ve projenin gecikmesine neden olur. Bilgiler genellikle eskidikçe yararlı olma özelliğini yitirir (Çınar ve İkram,2011:3).

Bazı bilgilerse uzun yıllar etkisini gösterir (Carmichael ve Graham:2012:70). Örneğin, bir holding şirketi düşünelim ve şirket altındaki iştiraklerini karlı olarak satmakta ve yeni yatırımlar yapmaktadır. Burada bir dönem içerisinde şirketin bir iştirakini satması, o dönem için önemli bir bilgidir ve sonraki dönemlerde kullanıcılar tarafından kullanılmaz. Ama şirketin iştiraklerini karlı şekilde satabilme potansiyeli çok daha uzun vadede kullanılacak bir bilgidir.

2.1.2.2.7. Anlaşılabilirlik

Bilgilerin anlaşılabilirliği finansal raporların yararlı olmasını sağlayan temel özelliklerden biridir. Bilgiler toplanarak, sınıflandırılarak, özelliklerine göre ayırt edilerek, açık ve özlü olarak sunulurken daha anlaşılabilir hale gelir (Monks ve Lajoux, 2011:414). Finansal raporlar herkes için anlaşılabilir olamaz ve anlaşılabilir olması kullanana göre de değişir. Ama yine de genel amaçlı bilgiler tüm işletme, ekonomi ve muhasebe bilgisine yeterince sahip kişiler tarafından kolayca anlaşılmalıdır (Flynnve Koornhof, 2005:8-4). Özel konularla ilgili bilgiler veya teknik detay isteyen konular bazı kullanıcılar için karmaşık ve anlaşılması zor gelebilir.

2.1.2.2.8. Geliştirici Özelliklerin Uygulanışı

Geliştirici özelliklerin uygulanışı tekrarlanan süreçlerden oluşur. Süreçlerde sıra önceden belirlenmemiştir. Bunun nedeniyse, bazı nitel özelliklerin artmasının, diğer nitel özelliklerin azalmasına neden olmasıdır (Akgün,2013:15).

Buna örnek olarak karşılaştırabilirliğin azalmasının sonucunda geçerlilik ve güvenilir sunum özelliği gelişebilmesi verilebilir.

2.1.2.2.9. Maliyet Kısıtlayıcısı

Finansal raporlama beraberinde önemli bir maliyet yükü getirir. Şirketlerin finansal raporlama yapma kararıyla ilgili olarak, standart belirleyiciler şirketin finansal bilgileri sağlama sürecinde maruz kalacağı maliyetle, finansal rapor kullanıcılarının sağlanan bilgilerden kazandıklarının yararını karşılaştırır (Weygandt vd. 2011:67).

Buradaki yararı açıklamak gerekirse, güvenilir bilgiler sermaye piyasalarında daha fonksiyonlu olunmasını ve daha düşük sermaye maliyetini getirir. Bunun yanında borç verenler şirketin durumunu bilir şekilde finansman sağlama imkânına erişir. Yararla karşılaştıracak maliyetse, verilerin toplanması, işlenmesi, doğrulanması ve sunulmasının maliyeti ve sunulan bilgilerin analizinin ve açıklamasının yapılmasının maliyetinden oluşur (Mevzuat Dergisi; 2001:(41),4).

2.1.2.3. UFRS Elemanları

Finansal raporlamanın elemanlarının kapsamında finansal işlemlerin etkilerine göre ayrıldığı gruplar ve finansal olayların ekonomik özelliklerine göre ayrıldığı sınıflar yer alır (Gupta,2008:157). Finansal bilgiler finansal raporlamanın amacında bahsettiğimiz üzere şirketin performansı, finansal durumu ve nakit akışı hakkında bilgi sağlar. Finansal elemanların anlatımında da bu 3 noktanın sınıflandırma da etkisi olduğu görülmektedir.

Finansal verilerde genel hesapların sınıflandırılması Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Genel Hesaplar

Varlıklar	<ul style="list-style-type: none"> • Nakit ve Benzerleri • Alacaklar Hesabı, Ticari Alacaklar • Peşin Ödenmiş Giderler • Stoklar • Maddi Duran Varlıklar (Gayrimenkul, Tesis, Ekipman) • Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller • Maddi Olmayan Varlıklar (Patent, Haklar, Lisanslar) • Özkaynak Yöntemiyle Muhasebeleştirilen Yatırımlar • Kurumlar vergisi muhasebesi ve ertelenmiş vergi
Borçlar	<ul style="list-style-type: none"> • Borç Hesabı, Ticari Borçlar • Finansal Borçlar • Dönem Vergi Yükümlülüğü • Ertelemiş Gelirler • Borç ve Gider Karşılıkları • Satış Amaçlı Elde Tutulan Yükümlülükler • Türev Finansal Araçlar • Çıkarılmış Bono ve Tahviller
Özkaynak	<ul style="list-style-type: none"> • Sermaye • Hisse Senedi İhraç Primleri • Yedekler • Geçmiş Yıllar Karları • Özel Fonlar
Gelir	<ul style="list-style-type: none"> • Gelirler, Satışlar, Hasılat • Diğer Gelirler • Finansal Gelirler (Mevduat) • Yatırım Gelirleri (Temettü)
Gider	<ul style="list-style-type: none"> • Satılan Malın Maliyeti • Genel Yönetim Giderleri • Faiz Giderleri • Vergi Giderleri • Diğer Giderler

Kaynak: Robinson vd. 2012:110

2.1.2.3.1. Finansal Durum

Finansal durum varlıklar, borçlar ve özkaynak elemanlarıyla ölçülür. Bunlar bilanço kalemleridir. Bilanço işletmenin faaliyete geçmesinden sonraki süreçte belirli bir güne ait mali durumu ifade eder (Ayboğa,2001:1).

Varlıklar geçmiş olaylardan sonucunda oluşmuş, şirket tarafından kontrol edilen ve gelecek için ekonomik yarar sağlayacak kaynaklardır (IASB,2010:27). Varlıkların değeri vardır ve şirketin iş yapma kapasitesini veya potansiyelini artırır (Sheeba,2011:26).

Kendi içerisinde hazır değerler, duran varlıklar, maddi varlıklar ve maddi olmayan varlıklar olmak üzere sınıflandırmalar bulunmaktadır. Şirketin hazır değerlerinin fazla olması nakit ve menkul kıymetler gibi likiditesi yüksek varlıklarının fazla olmasını ifade

eder. Şirketin maddi duran varlıklarının fazla olması hazır değerlere göre nakde çevrilmesi daha zor varlıklarının olduğunu gösterir. Şirketin stoklarının durumu şirketi iş ve süreçlerinin devamlılığıyla ilgili veya satışlarının durumlarıyla ilgili bilgi verir (piyasa rehberi.org/sozluk/stok-devir-hizi:1).

Varlıkların önemli özellikleri aşağıdadır (Gupta,2008:157).

- Gelecekte ekonomik yarar sağlarlar. Varlıklar direkt veya dolaylı yoldan şirkete pozitif yönlü nakit veya nakit benzerleri akışı sağlayabilirler.
  - Tekil olarak veya birkaç varlığın kombinasyonu şeklinde ürün veya servis üretilerek satışı sağlanabilir.
  - Şirketin fazla nakdi şirketin borçlarının ve kredilerinin kapamasında kullanılabilir. Şirket son dönemdeki operasyonlarında önemli nakit girişi sağlamış ve fon fazlası yaratmış olabilir. Böyle durumlarda şirket kredilerini ve borçlarını kapatarak faiz yükümlülüğünü azaltabilir.
  - Şirketin fazla nakdi temettü olarak yatırımcılara ve şirket sahiplerine dağıtılabilir.
  - Stokların eritilmesiyle şirkete nakit girişi sağlanır. Buna örnek olarak konut projeleri yapan bir şirketin elindeki konut stoku bilançoda önemli bir yer tutar. Bu stoklar potansiyel nakit girişinin çok yüksek olduğunu gösterir.
- Varlıkların fiziksel formu aktifin varlığı açısından önemli değildir. Örneğin lisans, patent ve kullanım hakkı gibi maddi olmayan varlıklar fiziki olarak farklı bir form da olsa da gelecekte şirketin ekonomik kaynaklarına pozitif yönlü katkı yapacaktır. Örneğin bir bölgedeki maden işleme lisansı fiziki olarak görünmese de madenin işlenmesi ve satışıyla elde edilecek nakit şirketin ekonomik kaynaklarını artırır.
- Hukuken mal sahipliği aktifin varlığı açısından önemli değildir. Buna leasinge konu olan varlıklar örnek verilebilir. Taksitler devam ederken mal sahipliği finansör şirkette olsa da, malı kullanan şirket maldan yarar sağlayabildiği için şirketin varlıklarında yer alır.
- Normal durumlarda varlıklar satın alınarak veya üretilerek kazanılır. Ama diğer ekonomik işlemlerde varlık yaratabilir, örneğin, devlet bir teşvik programı kapsamında bir şirkete arsa tahsis edebilir ve bu arsadaki mineral kuyuları araştırması şirketin olabilir. Bu durumda şirket herhangi bir satın alma veya üretim gerçekleştirilmeden varlık sahibi olur.

- Yapılan masraflar, gelecek için ekonomik yarar sağlamaya çalışıldığının göstergesi olsa da, her zaman varlık elde edildiğini veya edileceğini göstermez. Buna örnek olarak, petrol şirketlerinin yaptığı arama çalışmaları verilebilir. Başka bir örnek olarak bir şirketin yeni bir ürün çıkarmak için yapılan fakat başarısız olan araştırma geliştirme çalışmaları düşünülebilir.

Borçlar, geçmiş ekonomik olay ve işlemlerden dolayı harcanacak muhtemel ekonomik kaynaklarla ilgili güncel durumdaki yükümlülükleri ifade eder. Bu yükümlülükler geçmişteki ekonomik olaylardan dolayı gelecek zamanda şirketin varlıklarından alacaklı tarafa aktarım olacağını veya alacaklı tarafa servis sağlanacağını gösterir (Stickney vd. 2010:767).

Borçların önemli özellikleri aşağıdadır (Gupta,2008:158).

- Borçların ana özelliği şirketin gelecekte ödenecek, şimdiki yükümlülüğü olmasıdır. Buna göre gelecek zamanda kaynaklarını kullanarak karşı tarafa karşı borcunu sonlandıracaktır. Borç-alacak konusundaki uzlaşma farklı yöntemlerle yapılabilir;
  - Nakit ödeme: Örneğin şirket vadeli olarak mal satın almıştır ve vadesi geldiğinde mal bedelini karşı tarafa nakit olarak ödeyecektir.
  - Stok transferi: Şirket stoktaki ürünü satmış ve parasını teslim etmeden peşin olarak almış olabilir. Bu durumda son teslim tarihine kadar stoktaki malı karşı tarafa transfer etmelidir.
  - Servis (danışmanlık, teknik bilgi) sağlama: Şirket bir danışmanlık şirketi olabilir ve senelik peşin olarak tahsil ettiği ücret karşılığın 1 sene boyunca karşı tarafa yönetim danışmanlığı hizmeti verecektir.
  - Yükümlülüklerin yer değiştirmesi: Şirket ticari borçlarını kapatmak için kredi kullanabilir. Bu durumda şirket vadesinde ticari borçlarını krediden gelen nakitle öder ama gelecekte ticari borçlar yerine kredi taksitlerini ödeyecektir.
- Yükümlülükler yapılan kontratlar veya zorunlu düzenlemelerle hukuken mecburi hale gelir. Buna örnek olarak alınan hizmet veya mal karşılığı yapılan anlaşmaya göre ve kesilen faturaya göre ödeme yapılması veya kara göre ödenen vergi verilebilir.

- İş gelenekleri veya müşteri beklentilerine şirkete yükümlülük doğurabilir. Örneğin şirket ürününde açık bir hatasını ürünün garanti süresi bitse bile müşteri ilişkilerinin devamı adına müşteriden herhangi bir ücret almadan düzeltebilir. Burada harcama yapılacak tutar şirketin borcu olarak düşünülebilir.
- Yükümlülük ancak ve ancak varlığın şirket tarafından alınması veya gelecek zaman varlığın alınacağına ilişkin feshedilemeyen bir sözleşmenin imzalanmasıyla olur. Yani şirketin bir varlığı satın alma kararı vermesi herhangi bir yükümlülük doğurmaz, yükümlülüğün oluşması için varlığın kesin olarak alınması gerekir.
- Bazı borçlar önemli derecede tahmin gerektirir. Örnek olarak kıdem tazminatı kalemi verilebilir.

Özkaynak varlıklardan borçların çıkarılmasıyla bulunur. Özkaynağın önemli özellikleri aşağıdadır. Önemli özkaynak kalemleri, nakit sermaye, özel fonlar, dağıtılmayan karlar ve yedeklerdir.

Özkaynak kalemlerinin önemli özellikleri aşağıdadır (Gupta,2008:159).

- Bilançodaki özkaynak tutarı varlıklar ve borçların ölçümüne bağlıdır.
- Kendi içerisinde sınıflandırmalara ayrılır. Sınıflandırmalar şirketin temettü dağıtım politikası, özkaynak kullanımı, ayırmaya ilgili hukuksal ve de mevzuat açısından sınırlamalar hakkında kullanıcıya bilgi verir.
- Hukuk aynı zaman şirketin yedekleri oluşturmasıyla ilgilenir. Şirket ve şirkete kredi verenler böylece kayıplara karşı korunmuş olur.
- Şirketin özkaynak taahhütleri, yapılan sermaye artırımını veya azatılımı, şirketin borsadan hisselerini toplaması ve borsaya açılma gibi kararlar özkaynak kalemleriyle ifade edilir. Bu bilgiler kullanıcılar için şirketin geleceğini öngörme açısından önemlidir.

2.1.2.3.2. Performans

Bilanço şirketin belli bir tarihteki finansal durumunu gösterir. Gelir tablosu ise şirketin belirli bir dönemdeki performansını belirtir. Performansın içeriğini şirketin karlılığı, satışların hacmi, satılan malın maliyeti gibi kalemler oluşturur.

Bunun yanı sıra yine gelir tablosu kalemleri olan kambiyo kar ve zararları, faiz kar ve zararları şirketin finansal yönetim kararlarının performansı hakkında da bilgi verir.

Buna örnek olarak türev ürünleri kullanmayarak kurun değişimine karşı kendini korumayan bir şirketi yüksek oranda kambiyo zararı yazmasının finansal yönetim anlamında kötü bir performans göstermesi verilebilir. Finansal performans elemanları gelirler ve giderlerdir (Aktifonline.net/finansal_tablolar,2015:22).

Gelirler, belirli muhasebe döneminde varlıkları arttırarak veya borçları azaltarak ekonomik fayda sağlarlar (Collis vd. 2012:130). Varlıkların borç ve özkaynak toplamı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, gelirler sonuç olarak özkaynak artışı sağlarlar. Bu da gelirlerin şirkete yatırım yapanların zenginleştirdiği anlamına gelir (Kolitz vd. :2009:89). Gelirler hem olağan faaliyetlerden gelen kazançları; satış hâsılatı, katkı payları, faiz gelirleri ve temettü gelirleri gibi kalemleri kapsar hem de maddi duran varlık satışı gibi olağandışı gelirleri kapsar (Gupta,2008:159).

Giderlerde gelirlere ters olarak belirli muhasebe döneminde varlıkları azaltarak veya borçlanarak şirketin ekonomik kaynaklarına negatif yönlü etki eder (Collis vd. 2012:130). Giderlerdeki artış varlıklarda azalışı dolayısıyla özkaynakta azalmaya ve sermaye sahiplerinin şirketten alacağı getiririnin azalmasına neden olur (Kolitz vd. :2009:89). Giderler, maaş ödemeleri, pazarlama giderleri, satılan malın maliyeti ve diğer olağan giderler olan faiz ve komisyon gibi giderleri kapsar.

Bunların yanında olağandışı giderlerde tanımın içine dâhil edilir. Örneğin yangın, sel gibi doğal afetler veya hukuksal bir karar şirketin hazır değerlerinde beklenmedik bir kayıp yaşatabilir (Gupta,2008:159).

Sonuç olarak gelir tablosu şirketin yaratacağı ekonomi fayda hakkında bilgi verir. Şirketin satışlarının ve maliyetlerin performansı, faaliyet karı, diğer gelir ve giderlerdeki performans şirketin hissedarlarını zenginleştirmedeki performansını gösterir. Dolayısıyla finansal rapor kullanıcıları açısından önemli derece ilgi gören bilgiler içerir (Aktifonline.net/finansal_tablolar,2015:22).

2.1.2.4. Tanımlama

Tanımlama bir muhasebe kaleminin şirketin mali verilerinde varlık, borç, gelir veya gider olarak kaydolma sürecidir. Tanımlama buna ek olarak kalemin rakam ve kelimelerle

de ifade edilmesi ve UFRS'nin elemanları içerisinde sınıflandırılması işlemini de içerir (Porter ve Norton, 2013:157).

Elemanların kendi içindeki ilişkileri bir elemana tanıma yapılacağı durumda başka bir elemana tanımlama gereksinimi doğurur. Örneğin bir kalem varlık olarak tanımlanmışsa, bunun karşılığında gelir veya borç olarak tanımlanmış bir kalemin daha olması gerekir. Tanımlama yapılabilmesi için aşağıdaki iki kriterin sağlanması zorunludur (IASB,2010:34).

- Muhasebe kaleminin şirkete doğru veya şirketten dışarı ekonomik yarar sağlaması gerekir.
- Muhasebe kaleminin güvenilirlik sağlayacak maliyet veya değerinin olması gerekir.

2.1.2.4.1. Varlık Tanımlaması

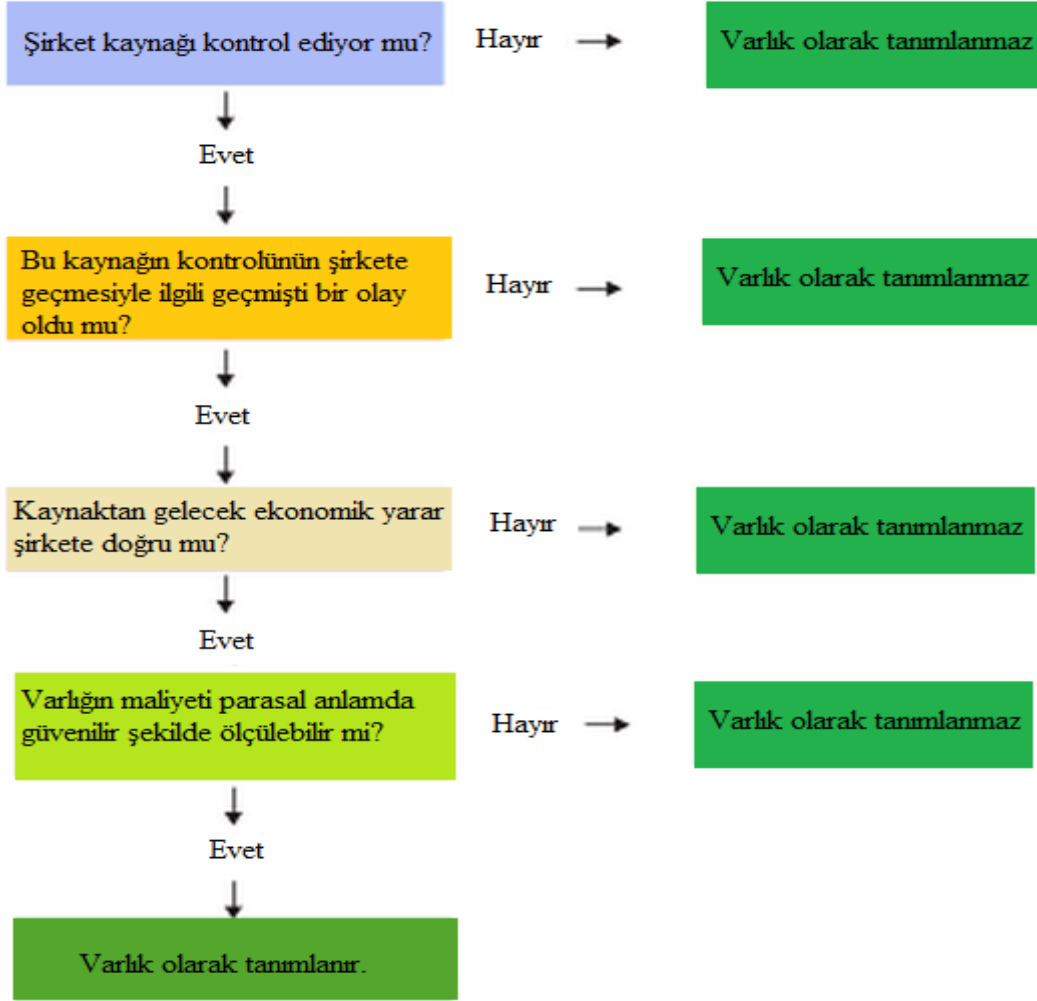
Varlıkların tanımlamasında 3 madde kontrol edilir (Weil vd. 2012:114).

- Firmada muhasebe kaleminin kullanım hakkının sahipliği veya kullanım hakkının kontrolünün olması,
- Geçmiş işlem veya takasların etkisiyle muhasebe kaleminin kullanım hakkının oluşması,
- Gelecekte vereceği yarar, geçerli şekilde ölçülebilir olmalı ve yeterli seviyede güvenilirliğe sahip olmalıdır.

Bütün varlıklar gelecekte ekonomik fayda sağlamasına rağmen, bütün fayda sağlayanlar varlık değildir. 3 maddenin tamamını sağlaması durumunda varlık olarak tanımlanır.

Varlık tanımlamasına örnek verecek olursak; şirketin satışını tamamlayıp tahsilâtını henüz yapmadığı bir işlem, şirkete gelecekte o parayı tahsil etme hakkı verip ekonomik yarar sağladığından alacaklar olarak varlık altında tanımlanır. Varlık tanımlamasının aşamaları Şekil 9'da gösterilmiştir.

Şekil 9: Varlık Tanımlaması

Kaynak: Scott, 2012:28

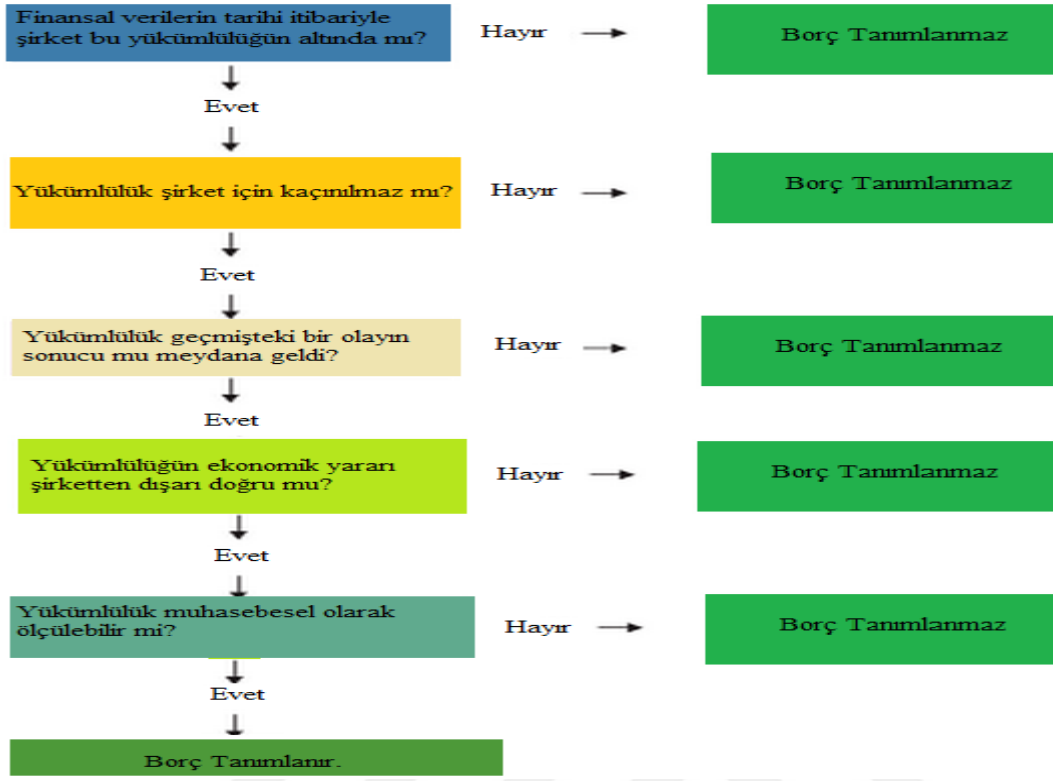
2.1.2.4.2. Borç Tanımlaması

Borçların tanımlanmasında 3 madde kontrol edilir (Weil vd. 2014:121).

- Muhasebe kaleminin borç olarak algılanabilmesi için mevcut durumda firmanın ilgili yükümlülüğün altına girmesi gerekir. Gelecekte olacak potansiyel görev ve amaçlar borç olarak algılanmaz
- Yükümlülük geçmişte yapılan bir işlem veya bir takasın sonucu olmalıdır.
- Yükümlülükten firmanın kurtulma hakkı veya vazgeçme hakkı olmamalıdır.
- Yükümlülük, geçerli şekilde ölçülebilir olmalı ve yeterli seviyede güvenilirliğe sahip olmalıdır.

Borçların algılanması süreci Şekil 10'da gösterilmiştir.

Şekil 10: Borçların algılanması

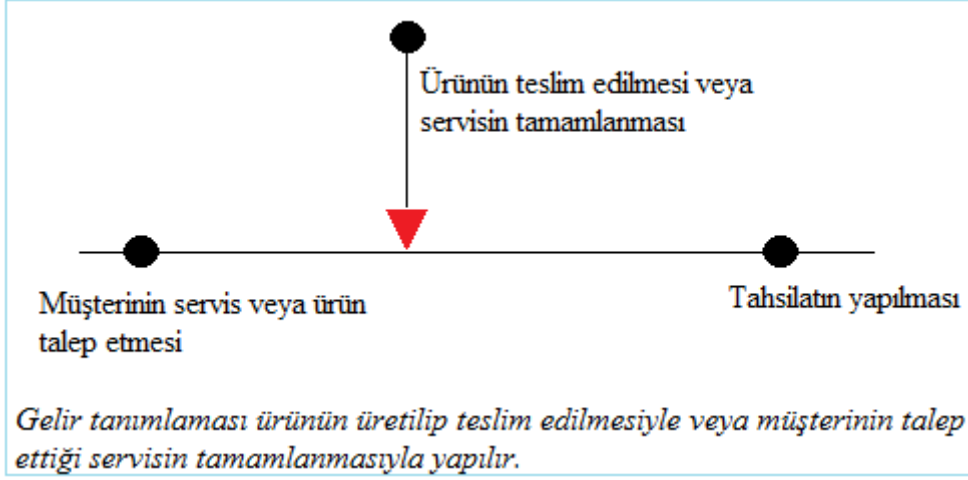
Kaynak: Scott, 2012:34

2.1.2.4.3. Gelir Algılanması

Gelirin algılanması için gelecekteki ekonomik yararın varlıklarda artış olarak veya borçlarda azalış olarak artması gerekir. Başka bir ifadeyle varlıkta bir artış algılanması veya borçlarda azalış algılanması gelir algılanmasına etki eder (IASB,2010:36). Buna örnek olarak ürün veya servislerin satışlarının yapılarak nette varlıkların artmasının veya borç veren tarafından borcun affedilmesi veya silinmesiyle borçların azalmasının gelir olarak tanımlanacağı verilebilir.

Gelir algılanması gelecekte şirkete yönlü ekonomik yararın akışının olacağı ve bu yararın güvenilir şekilde ölçülebileceği durumları ifade eder (Weygandt vd. 2011:97). Gelir algılanması sürecinin en önemli konusu zamanlamadır. Gelirin ne zaman algılanacağı ve gelir tablosuna işleneceğine konusuna dikkat edilmelidir (Bhattacharyya, 2006:477). Zamanlama konusu Şekil 11’de gösterilmiştir.

Şekil 11: Gelir Tanımlaması Zamanlaması

Kaynak: Weygandt vd. 2011:97

2.1.2.4.4. Gider Tanımlaması

Giderin algılanması için gelecekte ekonomik yararın varlıklarda azalış olarak veya borçlarda artış olarak azalması gerekir. Başka bir ifadeyle varlıkta bir azalış algılanması veya borçlarda artış algılanması gider algılanmasına etki eder (IASB,2010:37).

Giderler gelir yaratmak için şirketten dışarı çıkan yani kullanılan kaynaklardır. Başka bir ifadeyle gelir yaratmak için harcanan maliyettir. Burada maliyetin doğru ölçülebilmesi ve belirlenebilmesi için eşleştirme ilkesi⁴ uygulanır.

Gelir gider arasındaki neden-sonuç ilişkisinin kurulabilmesi durumunda gelirin kayıt altına alındığı periyotta ilgili gider de tanınır ve kayıt altına alınır (Stickney vd. 2010:165). Bazı giderlerin gelirlerle direkt bağlantısı yoktur (Lo vd. 2011:115). Örneğin, bir sigara fabrikasında sigara üretimi için kullanılan tütünün maliyetinin sigara satışından elde edilen hâsılatla direkt ilişkisi varken, tesisin ve ekipmanlarının amortisman giderinin veya üretimin finansmanı için kullanılan kredinin faiz giderinin direkt ilişkisi yoktur. Böyle maliyetler sistematik ve oransal şekilde paylaşılır (Lo ve Fisher,2011:115).

⁴Eşleştirme İlkesi: Belli bir dönemin satışları ve gelirleri bunları elde etmek için yapılan satışların maliyet ve giderleri ile karşılaştırılmasıdır (URL (2014), Genel Görmüş Muhasebe İlkeleri, http://tr.wikipedia.org/wiki/Genel_Kabul_G%C3%B6rm%C3%BC%C5%9F_Muhasebe_%C4%B0lkeleri(16.02.2015).

2.1.2.5. Ölçme

Ölçme süreci tanımlanan finansalların parasal olarak değerine karar verilmesidir (IASB,2010:38). 27828 numaralı Resmi Gazete 209 numaralı Türkiye Muhasebe Standartları Kurulundan: Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ EK-1’de çeşitli ölçme teknikleri ve açıklamaları yapılmıştır.

- Tarihi Maliyet: Varlıklar elde edildikleri tarihte alımları için ödenen nakit veya nakit benzerlerinin tutarları ile veya onlara karşılık verilen varlıkların gerçeğe uygun değerleri ile ölçümlenir. Borçlar borç karşılığında elde edilen tutarı ile veya işletmenin normal faaliyetlerinden kaynaklanan borçlarda, örneğin, gelir vergilerinde olduğu gibi, borcun kapatılması için gereken nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterilir.
- Cari Maliyet: Varlıklar aynı varlığın veya bu varlıkla eşdeğer olan bir varlığın alınması için hâlihazırda gereken nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterilir. Borçlar, yükümlülüğün kapatılması için gereken nakit ve nakit benzerlerinin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilir.
- Gerçekleşebilir Değer (Ödeme Değeri): Varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, bir varlığın elden çıkarılması halinde ele geçecek olan nakit ve nakit benzerlerinin tutarıdır. Borçlar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, kapatılmaları için ödenmesi gereken nakit ve nakit benzeri değerlerin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilir.
- Bugünkü Değer: Varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, ileride yaratacakları net nakit girişlerinin bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile gösterilir. Borçlar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, kapatılmaları için ileride ödenmesi gereken net nakit çıkışlarının bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile gösterilir.

Türkiye’de muhasebe standartlarında geçmişte ağırlıklı olarak “tarihsel maliyet esas alınmıştır. Ama 2000’lerle birlikte standartlarda “gerçeğe uygun değere” önem vermeye başlanmıştır. Bu iki ölçüm yönteminin karşılaştırılması Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı ve Tarihsel Maliyet Yaklaşımının Karşılaştırılması

<i>Kavram/Konu</i>	<i>Tarihsel Maliyet Yaklaşımı</i>	<i>Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı</i>
İlgililik ve güvenilirlik	Raporlanmış değerlerin güvenilirliği, bunların ilgili olma özelliğinden daha önemlidir.	Tutarların ilgililik (ihtiyaca uygunluk) özelliği, güvenilir olmama özelliğini telafi eder. Aktif olmayan piyasalarda belirlenen gerçeğe uygun değerler güvenilir olmayabilir.
İhtiyatlılık	İhtiyatlılık ilkesi gereği gerçekleşmemiş zararlar kayda alınır, gerçekleşmesi olası gelirler kayda alınmaz. Bazen varlık değer düşüklüğü kayıtları agresif muhasebe uygulamalarına yol açabilir.	Gerçeğe uygun değer yaklaşımında kazanç ve kayıplar daha simetrik olarak kayıtlanır. İdeal olan, simetrik kayıtlamada, ihtiyatlılık kavramı gereği gerçekleşmemiş kayıpların kayda alınması, ancak gerçekleşmemiş kazançların kaydının azaltılmasıdır.
Gelirlerin kaydı	Kazançlar, gelir-gider eşleşmesi prensibine uymak için, aralıklı olarak değerlendirilir. Gerçekleşmiş gelirler kaydedilir.	Kazançlar, haklar ve borçların ekonomik değerindeki değişimlere bağlı olarak sürekli bir temelde değerlendirilir. Gerçekleşmemiş gelirler kayda alınabilir.
Karmaşık işlemler	Gözlenebilir tarihsel maliyetlere dayalı belirli haklar ve borçlar kayda alınır.	Karmaşık işlemlere konu olmuş tüm hak borçların tanımlanması, ölçülmesi ve açıklanmasını amaçlayan bir sistemdir.
Ölçüm	Tarihsel maliyete dayalı kayıtlama yapılır. Ancak sonraki dönemlerde tükenme payı kayıtları yapılır. Tamamen objektif değerler kullanılır.	Raporlanan değerler, aktif piyasada oluşan değerlerden, ölçüm teknikleri ile belirlenmiş değere kadar uzanır. Kimi zamanlarda subjektif değerler kullanılır.
Finansal raporlama	Bu yaklaşımda bilançoya değil, daha çok gelir tablosuna odaklanıldığı tartışılmaktadır.	Gerçeğe uygun değer yaklaşımında bilançoya odaklanma söz konusudur.
Gelir tablosu	Faaliyet sonuçlarını yansıtır.	Faaliyet sonuçlarını ve bilanço kalemlerindeki değişimlerin sonucunu yansıtır.

Kaynak: Ramesh ve Graziano, 2004:6

2.1.3. UFRS Standartlar ve Yorumlar

UFRS standartları ve yorumları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: UFRS Standartlar ve Yorumlar

UFRS	UMS ⁵	UFRYK ⁶	SYKT ⁷
Önsöz	UMS 1 Mali Tabloların Sunumu	UFRYK 1 Mevcut Faaliyetlere Son Verme, Yenileme ve Benzer Yükümlülüklerle İlişkin Değişiklikler	SYKT 7 Euro’nun tanıtımı
Çerçeve	UMS 2 Stoklar	UFRYK 2 Kooperatif İşletmelerde ve Benzer Araçlardaki Üye Payları	SYKT 10 Devlet Yardımları - İşletme Faaliyetleri İle Özel Bir İlişkisi Bulunmayanlar:
UFRS 1 Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması	UMS 7 Nakit Akım Tablosu	UFRYK 4 Bir Sözleşmenin Finansal Kiralamayı Kapsayıp, Kapsamadığının Belirlenmesi	SYKT 15 Faaliyet Kiralamaları – Teşvikler
UFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler	UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar	UFRYK 5 Faaliyetlere Son Verme, Yenileme ve Çevresel Onarım Fonlarından Kaynaklanan Pay Hakları	SYKT 25 Gelir Vergisi – İşletmenin veya Hissedarlarının Vergi Statüsündeki Değişiklikler
UFRS 3 İşletme Birleşmeleri	UMS 10 Bilanço Tarihinden Sonra Ortaya Çıkan Hususlar	UFRYK 6 Belirli Bir Piyasaya Katılım Sonucunda Kaynaklanan Yükümlülükler	SYKT 27 Yasal Açından Kiralama Görünümündeki İşlemlerin Özünün Değerlendirilmesi
UFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri	UMS 11 İnşaat Sözleşmeleri	UFRYK 7 UMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı Kapsamında Düzeltme Yaklaşımının Uygulanması	SYKT 29 Açıklama – İmtiyazlı hizmet anlaşmaları
UFRS 5 Satış İçin Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler	UMS 12 Vergilendirme	UFRYK 10 Ara dönem finansal raporlama ve değer düşüklüğü	SYKT 31 Hâsılat - Reklam Hizmetleri İçeren Takas (Barter) İşlemleri
UFRS 6	UMS 16	UFRYK 12	SYKT 32

⁵UMS: Uluslararası Muhasebe Standartları

⁶UFRYK: Uluslararası Finansal Raporlama Yorumlama Komitesi ve Komite Tarafından Yayımlanan Yorumlara İlişkin Tebliğler

⁷SYKT: Standart Yorumlama Komitesi ve Komite Tarafından Yayımlanan Yorumlara İlişkin Tebliğler

Maden Kaynakların Araştırılması ve Değerlendirilmesi	Maddi Duran Varlıklar	Hizmet İmtiyaz Anlaşmaları]	Maddi Olmayan Duran Varlıklar – Websitesi maliyetleri
UFRS 7 Finansal Araçlar: Dipnotlar	UMS 17 Kiralama Sözleşmeleri	UFRYK 13 Müşteri Bağlılık Programları	
UFRS 8 Faaliyet Bölümleri	UMS 18 Hâsılat	UFRYK 14 UMS 19 - Tanımlanmış Fayda Planı Varlıklarındaki Limitler, Asgari Fonlama Zorunlulukları ve Aralarındaki Bağlantı	
UFRS 9 <i>Finansal</i> Araçlar	UMS 19 Personele Sağlanan Faydalar	UFRYK 15 Gayrimenkul inşaatı ile ilgili anlaşmalar	
UFRS 10 <i>Konsolide</i> Finansal Tablolar	UMS 20 Devlet Hibelerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarına İlişkin Açıklamalar	UFRYK 16 Yurtdışındaki İşletmede Bulunan Net Yatırımın Finansal Riskten Korunması	
UFRS 11 <i>Müşterek</i> Ortaklıklar	UMS 21 Yabancı Para Kurlarındaki Değişikliklerin Etkileri	UFRYK 17 Parasal olmayan varlıkların hissedarlara dağıtımı	
UFRS 12 Diğer İşletmelerdeki Menfaatlerin Açıklanması	UMS 23 Borçlanma Maliyetleri	UFRYK 18 Müşterilerden Varlık Transferi	
UFRS 13 Gerçeğe Uygun Değerin Ölçümü	UMS 24 İlişkili Taraflar İle İlgili Açıklamalar	UFRYK 19 Finansal Borçların Öz kaynak Araçlarıyla Kapatılması	
	UMS 26 Emeklilik Fayda Planlarına İlişkin Muhasebeleştirme ve Finansal Raporlama	UFRYK 20 Yerüstü Maden İşletmelerinde Üretim Aşamasındaki Hafriyat Maliyetleri	
	UMS 27 Konsolide Mali Tablolar ve Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi	UFRYK 21 Zorunlu Vergiler	
	UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar		
	UMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama		

	UMS 32 Finansal Araçlar: Sunum ve Kamuoyuna Açıklama		
	UMS 33 Hisse Başına Kar Payı		
	UMS 34 Ara Dönem Finansal Raporlama		
	UMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü		
	UMS 37 Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar		
	UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar		
	UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme		
	UMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller		
	UMS 41 Tarım		

Kaynak: IFRS (2014), Access To Unaccompanied Standards

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARININ BORSA İSTANBUL FİRMALARININ MALİ VERİLERİNE VE FİNANSAL ORANLARINA ETKİSİ

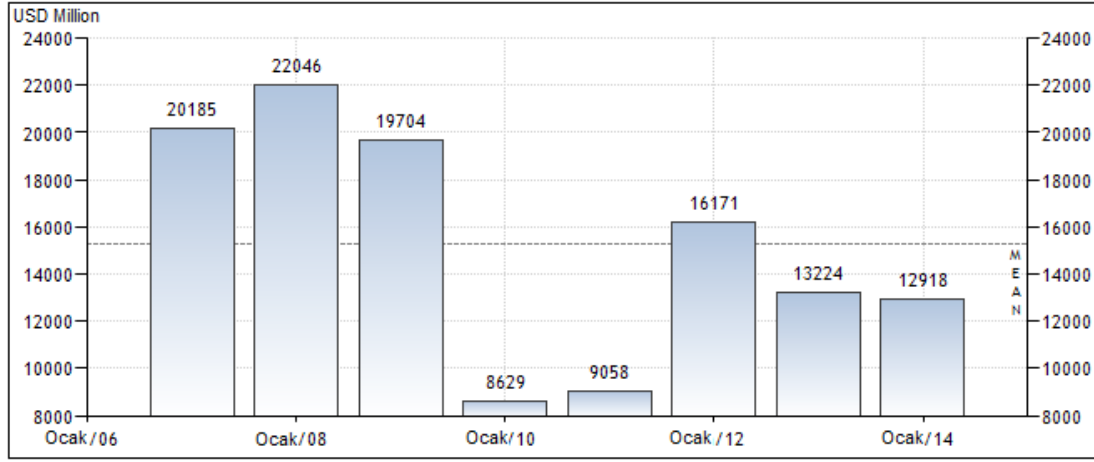
Türkiye 786 milyar \$ gayri safi yurtiçi hâsıla ve 10.000 \$'ı aşan kişi başına düşen geliriyle Dünya'nın en büyük 18. Ekonomisidir (Turkey Overview (t.y.), <http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview#1>).

Türkiye Dünya'nın önde gelen ekonomistlerinden Jim O'Neill tarafından gelişmekte olan piyasalar olarak izlenmesi ve yatırım yapılması önerilen ve ülkelerin baş harflerinin birleşimiyle MINT (Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye) olarak ifade edilen ülkeler arasındadır (The Mint Countries: Next Economic Giant (2014), <http://www.bbc.com/news/magazine-25548060>). Bunun yanında Türkiye'deki yabancı direkt yatırımların ortalaması ilk UFRS raporlamanın yapılmaya başlanmasından bu yana, yani 2006 Ocak'tan günümüze 16 milyar \$ seviyesindedir.

Grafik 1'de Türkiye'de yabancı direkt yatırımların yıl bazında dağılımı gösterilmiştir. Tüm bu ekonomik gelişmelerin sonucu olarak son yıllarda Türkiye'nin muhasebe ve denetim sektörlerinin gelişimi hızlı bir şekilde devam etti. Örneğin, dört büyük firmadan biri olan Ernst&Young şirketinin Türkiye'de faaliyetlerinde gelirleri 2013 yılında %22 artarken 2014 performansı da benzer seviyede beklenmektedir.

Benzer şekilde Türkiye'de 6 şehirde 7 ofisle faaliyet gösteren Mazars denetim şirketinin cirosunda son yıllarda ortalama %25 civarında bir artış görülmektedir (Dyson, 2014). UFRS'nin gelişimine 2012 yılında değişen Türk Ticaret Kanunu yardım etse de Türkiye UFRS'ye yabancı değildir ve 2005 Ocak'tan bu yana yeni adıyla Borsa İstanbul'da hisseleri işlem gören şirketler UFRS'ye uygun mali veriler hazırlamaktadır.

Grafik 1: Türkiye'deki Yabancı Direkt Yatırımlar

Kaynak: Turkey Foreign Direct Investment (t.y.), <http://www.tradingeconomics.com/turkey/foreign-direct-investment>

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, UFRS'ye geçişin, mali verilerin ve bu elemanlarla elde edilen finansal rasyolara etkisini tespit etmek ve UFRS öncesi ve sonrasını karşılaştırmaktır. Araştırmanın alt amacı, aynı etki ve karşılaştırmaların Borsa İstanbul endekslerine göre değerlendirilmesi ve yorumlanmasıdır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Araştırma, Türkiye'de UFRS adaptasyonunun uzun vadede finansal mali verilere ve finansal rasyolara etkisini görme açısından önemlidir. Araştırma sonucuna bakılarak uzun vadede finansal elemanlarda UFRS bazlı özel artış veya azalış olup olmadığı tespit edilebilecektir. Toparlamak gerekirse, UFRS geçişinin Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların finansal mali verilerine ve finansal rasyolarının ölçümüne etkisi anlaşılacaktır.

3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Örneklem Seçimi

Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların kayıtlarını UFRS'ye göre tutmaları zorunlu olduğu için, araştırma kapsamında 2002 ve 2009 yıllarında Borsa İstanbul'da işlem gören firmalardan 2002 ve 2009 yılsonlarında hazırlanan mali verileri karşılaştırmaya uygun olan 100 firma oluşturmaktadır. Bu 100 firmanın 2002 yıl sonu Seri XI, No:1 sayılı tebliğ kapsamında hazırlanan mali verileri ve 2009 yıl sonu Seri: XI, No:25 sayılı "Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliği" kapsamında hazırlanan

UFRS uygun şekilde düzenlenen mali veriler araştırmanın kapsamı içerisinde yer alır. 100 firmanın içerisinde finans ve sigorta sektöründeki firmalar, mali verilerin diğerlerinden farklı olduğu için dâhil edilmemiştir. UFRS öncesi olarak 2002 yılının seçilmesinin nedeni halka açık birçok firmanın UFRS'nin zorunlu olmasından önce 2003 ve 2004 yılları için de UFRS'ye uygun raporlama yapmış olmasıdır. 2002 yılı tüm firmaların Seri XI, No:1 sayılı tebliğ kapsamında raporlama yaptığı son yıldır. 2009 yılıysa UFRS adaptasyonun tahmini olarak tamamlandığı bir yıldır. Araştırma kapsamında incelenen ve karşılaştırmaya tabi tutulan finansal elemanlar; net satışlar, kar, varlık, borç, özkaynak ve sermayedir. Araştırma kapsamında incelenen finansal rasyolar ve açıklamaları Tablo 9 'da gösterilmiştir.

Tablo 9 : Finansal Oranlar

Oran	Formül	Amacı
Cari Oran	$\frac{\text{Dönen Varlıklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$	Kısa vadeli yabancı kaynakların ödenmesinde herhangi bir sıkıntıya düşülüp düşülmeyeceği konusunda bilgi verir.
Asit Test Oranı	$\frac{(\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar})}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$	İşletmenin satışlarının durması veya yavaşlaması durumunda 1 liralık kısa vadeli borca karşılık stoklar hariç kaç liralık dönen varlığın olduğunu gösterir.
Nakit Oranı	$\frac{\text{Hazır Değerler}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$	Bu oran şirketin mevcut durumda sahip olduğu nakit ve benzeri varlıklarıyla kısa vadeli borçların ne oranda ödenebileceği anlaşılır.
Stok Devir Hızı	$\frac{\text{Satılan Malın Maliyeti}}{\text{Stoklar}}$	İşletmenin stoklarının ne kadar sürede paraya çevrildiğini anlamayı sağlar.
Alacak Devir Hızı	$\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Kısa Vadeli Ticari Alacaklar}}$	Ticari alacakların bir hesap döneminde kaç defa tahsil edildiğini gösterir.
Aktif Devir Hızı	$\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Varlıklar}}$	Aktif varlıklarının kaç katı satış yapıldığını gösterir.
Toplam Borç Oranı	$\frac{\text{Toplam Borçlar}}{\text{Toplam Varlıklar}}$	Bu oran işletmenin ne ölçüde borca bağlı olduğunu gösterir.
Uzun Dönem Borçlar Oranı	$\frac{\text{Uzun Dönem Borçlar}}{(\text{Özkaynak} + \text{Uzun Dönem Borçlar})}$	Uzun vadeli kaynakların oranını verir.
Kar Marjı	$\frac{\text{Kar}}{\text{Net Satışlar}}$	Satışların kar oranını verir.
Aktif Karlılık (ROA)	$\frac{\text{Kar}}{\text{Varlıklar}}$	Şirketin varlıklarına göre ne kadar karlı olduğunu gösterir.
Özsermaye Karlılığı (ROE)	$\frac{\text{Kar}}{\text{Özsermaye}}$	Şirketin özsermayesine göre ne kadar karlı olduğunu gösterir.
Özkaynak Faktör	$\frac{\text{Varlıklar}}{\text{Özsermaye}}$	Şirketin finansmanda kullandığı borçlanma hakkında bilgi verir.
Sabit Borç Kapsamı	$\frac{\text{Net Esas Faaliyet Karı}}{\text{Kısa Vadeli Borçlar}}$	Kısa vadedeki borçlarla faaliyet karı arasındaki orandır.
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	$\frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Maddi Duran Varlıklar}}$	Maddi duran varlıklarının kaç katı satış yapıldığını gösterir.
Hisse Başına Kazanç	$\frac{\text{Kar}}{\text{Sermaye}}$	Hisse başına şirketin karından ne kadar pay düştüğü hesaplanır.

Kaynak : Blanchette vd. 2011 : 22

3.4. Araştırmanın Soruları ve Hipotezleri

Araştırmamızda uzun vadede UFRS'ye geçişin etkisini görmek adına iki temel soru geliştirilmiştir. Her soru için araştırma hipotezleri şu şekilde kurulmuştur:

Soru 1: UFRS'ye geçiş Borsa İstanbul firmalarının Mali Verilerine etki etmiş midir?

H₁: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Net Satışlar üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Kar üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₃: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Varlık üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₄: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Borç üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₅: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Özkaynak üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₆: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Ödenmiş Sermaye üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₇: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Dönen Varlıklar üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₈: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Hazır Değerler üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₉: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Menkul Kıymetler üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₁₀: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Ticari Alacaklar üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₁₁: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Stoklar üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₁₂: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Maddi Duran Varlıklar üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₁₃: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Kısa Vadeli Borçlar üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₁₄: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Uzun Vadeli Borçlar üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₁₅: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Satılan Malın Maliyeti (SMM) Borçlar üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₁₆: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Faaliyet Giderleri üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₁₇: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Net Esas Faaliyet Karı üzerinde olumlu etkisi vardır.

Soru 2: UFRS'ye geçiş Borsa İstanbul firmalarının Finansal Oranlarına etki etmiş midir?

H₁₈: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Cari Oran üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₁₉: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Asit Test Oranı üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂₀: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Nakit Oranı üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂₁: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Stok Devir Hızı üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂₂: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Alacak Devir Hızı üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂₃: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Aktif Devir Hızı üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂₄: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Toplam Borç Oranı üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂₅: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Uzun Dönem Borçlar Oranı üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂₆: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Kar Marjı üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂₇: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Aktif Karlılık (ROA) üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂₈: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Özsermaye Karlılığı (ROE) üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₂₉: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Özkaynak Faktör üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₃₀: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Sabir Borç Kapsama üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₃₁: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Maddi Duran Varlık Devir Hızı üzerinde olumlu etkisi vardır.

H₃₂: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Hisse Başına Kazanç üzerinde olumlu etkisi vardır.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada Borsa İstanbul'da işlem gören 100 firmanın 2002 ve 2009 yılsonu bilanço ve gelir tabloları elemanları Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) ve Borsa İstanbul internet sitelerindeki mali veri arşivleri kullanılarak toparlanmıştır. Bu veriler kullanılarak Tablo 9'daki finansal oranlar hesaplanmıştır. Araştırma soruları için kurulan hipotezler Bağımsız İki Örneklem t Testi ve Mood Medyan Testi ile sınanmıştır. Bu testler ile ilgili genel bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.5.1. İki Ortalama Arasındaki Fark Testi: Bağımsız İki Örneklem t Testi

Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların 2002 ve 2009 mali verileri popülasyonları eşit varyansa sahip olmadığı için finansal elemanların ve rasyoların ortalamalarının farklılığının karşılaştırılmasında aşağıda detayları verilen t testi uygulanmıştır (Ott ve Longnecker, 2008: 301).

- Hipotez kurulumunda iki popülasyonun farklı olup olmadığına bakılacağı çift taraflı test yapılmıştır. Burada μ_1 ve μ_2 sırasıyla 1. grup ve 2. grubun aritmetik ortalamasıdır.

$$H_0: \mu_1 - \mu_2 = 0$$

$$H_a: \mu_1 - \mu_2 \neq 0$$

- Test istatistiğinin belirlenmesinde aşağıdaki formül kullanılmıştır. Burada $\bar{x}_1$, s_1 , n_1 sırasıyla 1. grubun ortalaması, standart sapması ve örneklem sayısıdır. Burada $\bar{x}_2$, s_2 , n_2 sırasıyla 2. grubun ortalaması, standart sapması ve örneklem sayısıdır.

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

- Serbestlik derecesi aşağıdaki formüllerle hesaplanmıştır. Serbestlik derecesi df olarak ifade edilir.

$$df = \frac{(n_1 - 1)(n_2 - 1)}{(1 - c)(n_1 - 1) + c^2(n_2 - 1)} \text{ ve } c = \frac{s_1^2 / n_1}{s_1^2 / n_1 + s_2^2 / n_2}$$

- Hesaplanan serbestlik derecesi ve verilen hata payına göre hipotez hakkında görüşe ulaşılmıştır. Test istatistiğinin mutlak değerinin, serbestlik derecesine ve hata payına göre T tablosu kullanılarak bulunan $t_{\alpha/2}$ 'den büyük olması durumunda hipotez reddedilmiştir.

$H_0, |t| \geq t_{\alpha/2}$ durumunda reddedilir.

3.5.2. Mood Medyan Sınaması

Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların 2002 ve 2009 mali verilerindeki finansal elemanların, bu elemanlarla hesaplanan oranların ortancalarının farklı olup olmadığını anlamak adına Mood Medyan Sınaması uygulanmıştır. Mood Medyan Sınaması, Kruskal-Wallis testi gibi iki veya daha fazla popülasyonun medyanlarının eşitliğinin testi için uygulanan parametrik olmayan bir testtir (Voehl vd. 2013:483).

Mood Medyan Sınaması iki örneklem için aşağıdaki şekilde uygulanmıştır (Kubiak ve Benbow, 2009:264) .

- Hipotez kurulumunda $\bar{x}_1$ ve $\bar{x}_2$ sırasıyla 1. grup ve 2. grubun medyanlarıdır. H_0 iki popülasyonun medyanlarının aynı olduğunu ifade eder. H_0 'ın reddedilmesiyle popülasyonların farklı medyanlara sahip olduğu yorumlanır.

$$H_0: \bar{x}_1 - \bar{x}_2 = 0$$

$$H_a: \bar{x}_1 - \bar{x}_2 \neq 0$$

- İki grup verinin ortak medyanı hesaplanır.
- Her bir grup için, hesaplanan medyandan yüksek ve düşük veya eşit veri sayıları belirlenir ve 2 x 2 boyutunda bir matris oluşturulur. Bu matris hesaplanan frekanslar matrisidir.

1. Grup	2. Grup
hf ₁₁ > Medyan	hf ₁₂ > Medyan
hf ₂₁ <= Medyan	hf ₂₂ <= Medyan

- Sıra ve sütun toplamları hesaplanır.

	1. Grup	2. Grup	Sıra Toplamı
> Medyan	hf ₁₁	hf ₁₂	hf ₁₁ + hf ₁₂
<= Medyan	hf ₂₁	hf ₂₂	hf ₂₁ + hf ₂₂
Sütun Toplamı	hf ₁₁ + hf ₂₁	hf ₁₂ + hf ₂₂	

- Sıra ve sütun toplamları kullanılarak beklenen frekanslar hesaplanır. 2*2 boyutunda beklenen frekanslar matrisi oluşturulur.

$$bf = \frac{\text{sıra toplamı} \times \text{sütun toplamı}}{\text{genel toplam}}$$

1. Grup	2. Grup
bf ₁₁	bf ₁₂
bf ₂₁	bf ₂₂

- Ki-kare değeri beklenen frekanslar ve hesaplanan frekanslar kullanılarak belirlenir. Test istatistiğinin formülü aşağıdadır.

$$\chi^2 = \sum_{\substack{i=1 \\ y=1}}^2 \frac{(hf_{iy} - bf_{iy})^2}{bf_{iy}}$$

- Serbestlik derecesi aşağıdaki şekilde hesaplanır. Sadece iki grup olduğu için serbestlik derecesi 1'dir.

$$df = (\text{sütun sayısı} - 1) \times (\text{sıra sayısı} - 1)$$

- Test istatistiğinin (χ^2) verilen hata payı (α) ve hesaplanan serbestlik derecesine göre test istatistiğine ki-kare tablosundan belirlenen rakamdan büyük olması durumunda H_0 reddedilir.

3.6. Araştırma Analizi ve Sonuçları

3.6.1. Mali Verilerin Temel İstatistik Verilerinin Analizi

Araştırmanın istatistikî analizinde öncelikle her iki yıla ait temel istatistikî değerler hesaplanmıştır. Tablo 10 ve Tablo 11'de sırasıyla 2002 ve 2009 yılının sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 10 : 2002 yılı mali verilerin temel istatistik sonuçları

Mali Veriler	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Net Satışlar	349.255.836	102.482.131	1.024.000.506	3.039.292	7.757.379.156
Kar	12.960.099	4.104.177	44.796.283	-165.271.220	228.045.598
Varlık	279.760.015	110.317.193	540.969.809	7.572.256	3.230.743.574
Borç	165.981.855	51.351.888	388.761.651	528.704	2.841.473.887
Özkaynak	113.778.160	44.101.933	206.858.749	-94.944.010	1.236.243.655
Ödenmiş Sermaye	37.559.445	12.091.200	59.040.473	23.900	285.000.000
Dönen Varlıklar	145.774.383	54.304.011	293.430.700	1.324.609	1.936.235.211
Hazır Değerler	31.132.799	4.016.456	75.636.804	524	441.370.316
Menkul Kıymetler	3.367.918	7	9.758.550	0	59.161.270
Ticari Alacaklar	50.168.455	16.829.639	106.754.315	61.061	695.041.884
Stoklar	40.253.355	15.146.423	112.576.528	0	1.026.488.778
Maddi Duran Varlıklar	89.732.243	32.326.062	202.869.954	50.847	1.481.004.970
Kısa Vadeli Borçlar	115.902.223	40.519.633	275.898.765	514.570	2.083.492.170
Uzun Vadeli Borçlar	50.435.537	9.562.261	124.991.824	14.134	757.981.717
Satılan Malın Maliyeti	-298.588.595	-76.525.519	969.248.812	-7.454.113.395	-222.008
Faaliyet Giderleri	-27.258.305	-12.447.121	46.022.554	-368.464.974	-161.253
Net Esas Faaliyet Karı	26.489.949	9.408.453	56.788.324	-69.691.628	319.162.020

Tablo 11 : 2009 yılı UFRS verilerin temel istatistik sonuçları

Mali Veriler	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Net Satışlar	1.063.143.956	214.316.587	2.753.247.822	122.904	20.330.633.000
Kar	41.856.642	4.635.608	123.481.480	-168.481.558	815.771.000
Varlık	1.018.557.996	276.176.841	1.948.928.727	10.607.479	11.150.422.547
Borç	503.951.822	102.832.530	1.076.981.875	1.399.555	6.443.762.000
Özkaynak	514.606.173	154.716.440	937.400.441	-12.227.980	5.918.694.026
Ödenmiş Sermaye	149.368.201	61.863.205	239.299.367	648.000	1.600.000.000
Dönen Varlıklar	495.018.902	119.820.004	995.145.578	1.204.959	5.780.050.000
Hazır Değerler	155.150.502	17.526.868	415.179.064	2.860	3.149.016.000
Menkul Kıymetler	14.450.474	0	85.915.149	0	841.663.000
Ticari Alacaklar	152.962.772	46.834.322	304.428.112	253.771	2.233.011.000
Stoklar	121.639.649	30.134.111	272.645.603	0	1.644.880.477
Maddi Duran Varlıklar	424.495.453	95.072.326	922.647.305	116.576	6.795.323.290
Kısa Vadeli Borçlar	323.827.473	80.064.544	740.782.516	426.097	5.353.550.000
Uzun Vadeli Borçlar	221.016.271	23.543.575	536.536.206	91.787	3.610.830.559
Satılan Malın Maliyeti	-892.906.483	-177.357.490	2.474.479.663	-18.781.687.000	-152.697
Faaliyet Giderleri	-96.545.393	-29.626.555	215.437.204	-1.425.157.000	139.259.000
Net Esas Faaliyet Karı	73.692.081	8.916.181	197.918.396	-71.990.373	1.167.158.000

3.6.1.1. Mali Verilerin Bağımsız İki Örneklem t Testi

Elde edilen veriler kullanılarak, iki ortalama arasındaki fark testi için bağımsız iki örneklem t testi uygulanmıştır. Hesaplanan t değerleri Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12 : 2002 ve 2009 ortalamalarının fark testi t istatistiği

Mali Veriler	2009 -2002 Farklık (Ortalama)	t-değeri	Serbestlik Derecesi
Net Satışlar	713.888.121	2,43	125
Kar	28.896.543	2,20	124
Varlık	738.797.980	3,65	114
Borç	337.969.967	2,95	124
Özkaynak	400.828.013	4,18	108
Sermaye	111.808.755	4,54	111
Dönen Varlıklar	349.244.520	3,37	116
Hazır Değerler	124.017.702	2,94	105
Menkul Kıymetler	11.082.556	1,28	101
Ticari Alacaklar	102.794.317	3,19	122
Stoklar	81.386.294	2,76	131
Maddi Duran Varlıklar	334.763.210	3,54	108
Kısa Vadeli Borçlar	207.925.250	2,63	125
Uzun Vadeli Borçlar	170.580.734	3,10	109
Satılan Malın Maliyeti	-594.317.888	-2,24	128
Faaliyet Giderleri	-69.287.087	-3,15	108
Net Esas Faaliyet Karı	47.202.132	2,29	115

*Serbestlik derecesi Tablo 10 ve 11’deki standart sapmalar kullanılarak hesaplanmıştır.

Test sonuçları, %5 ve %10 hata payıyla yapılan yorumlar Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13 : Mali Verilerin Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Hipotezler	UFRS’nin Etkilediği Mali Veriler	Hata Payı	
		% 5	% 10
H ₁	Net Satışlar	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₂	Kar	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₃	Varlık	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₄	Borç	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₅	Özkaynak	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₆	Sermaye	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₇	Dönen Varlıklar	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₈	Hazır Değerler	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₉	Menkul Kıymetler	Etkili değildir.	Etkili değildir.
H ₁₀	Ticari Alacaklar	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₁	Stoklar	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₂	Maddi Duran Varlıklar	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₃	Kısa Vadeli Borçlar	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₄	Uzun Vadeli Borçlar	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₅	Satılan Malın Maliyeti	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₆	Faaliyet Giderleri	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₇	Net Esas Faaliyet Karı	Etkilidir.	Etkilidir.

UFRS’ye geçiş Borsa İstanbul firmalarının Mali Verilerine etki etmiş midir? Araştırma sorusu için kurulan 17 hipotezden sadece “H₉ : UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Menkul Kıymetler üzerinde olumlu etkisi vardır.” hipotezi reddedilmiştir. Bu araştırma sorusu için kurulan 16 hipotez kabul edilmiştir. Sonuç olarak Bağımsız İki Örneklem t Testi kullanılarak UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının Mali Verilerine etki ettiği söylenebilir.

3.6.1.2. Mali Verilerin Mood Medyan Sınaması

2002 ve 2009 yıllarının mali verilerine Mood Medyan Sınaması uygulanabilmesi için öncelikle kullanılan değişkenlerin, 2002 ve 2009 yıllarına ait değerlerinin ortak medyanı hesaplanmıştır. Hesaplanan medyanlar kullanılarak ki-kare değerleri hesaplanmıştır. Test sonuçları, %5 ve %10 hata payıyla yapılan yorumlar Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14 : Mali Verilerin Mood Medyan Sınaması Sonuçları

Hipotezler	UFRS'nin Etkilediği Mali Veriler	Medyan	χ^2	Hata Payı	
				% 5	% 10
H ₁	Net Satışlar	141.590.545	9,6839	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₂	Kar	4.202.009	0,0800	Etkili değildir.	Etkili değildir.
H ₃	Varlık	174.688.221	18,0072	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₄	Borç	77.522.965	5,7806	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₅	Özkaynak	84.207.316	20,4882	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₆	Sermaye	27.575.000	25,9304	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₇	Dönen Varlıklar	85.766.010	18,0072	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₈	Hazır Değerler	9.400.586	18,0072	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₉	Menkul Kıymetler	0	10,2716	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₀	Ticari Alacaklar	28.784.249	11,5246	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₁	Stoklar	20.896.951	11,5246	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₂	Maddi Duran Varlıklar	52.994.454	20,4882	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₃	Kısa Vadeli Borçlar	56.855.365	5,7806	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₄	Uzun Vadeli Borçlar	13.852.294	3,3803	Etkili değildir.	Etkilidir.
H ₁₅	Satılan Malın Maliyeti	-104.788.668	8,0000	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₆	Faaliyet Giderleri	-17.623.052	14,5815	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₁₇	Net Esas Faaliyet Karı	9.210.124	0,0000	Etkili değildir.	Etkili değildir.

UFRS'ye geçiş Borsa İstanbul firmalarının Mali Verilerine etki etmiş midir? Araştırma sorusu için kurulan 17 hipotezden “H₂: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Kar üzerinde olumlu etkisi vardır.” ve “H₁₇: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Net Esas Faaliyet Karı üzerinde olumlu etkisi vardır.” hipotezleri reddedilmiştir. Ayrıca “H₁₄: UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Uzun Vadeli Borçlar üzerinde olumlu etkisi vardır.” Hipotezi %5 hata payına göre reddedilirken, %10 hata payına göre kabul edilmiştir. Bu araştırma sorusu için kurulan 14 hipotez hem %5 hem de %10 hata payına göre kabul edilmiştir. Sonuç olarak, Mood Medyan testi kullanılarak UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının Mali Verilerine etki ettiği söylenebilir.

Yapılan iki analizin sonuçlarının karşılaştırılması ile şu yargıya varılabilir. Mali veriler normal dağılıma uygun olduğundan, parametrik bir test olan Bağımsız İki Örneklem t Testi, sonuçları none-parametrik bir test olan Mood Medyan testine göre daha fazla değişken için anlamlı sonuçlar vermiştir.

3.6.2. Finansal Oranların Temel İstatistik Verilerinin Analizi

Öncelikle 2002 ve 2009 yıllarına ait mali veriler kullanılarak, firmaların finansal oranları hesaplanmıştır. Tablo 15 ve Tablo 16'da sırasıyla 2002 ve 2009 yılları için hesaplanan oranlara ait temel istatistikî veriler sunulmuştur.

Tablo 15: 2002 yılı finansal oranlar temel istatistik verileri

Finansal Oranlar	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Cari Oran	2,69	1,46	8,18	0,07	82,36
Asit Test Oranı	2,21	1,07	8,11	0,04	81,32
Nakit Oranı	1,35	0,14	8,09	0,00	80,49
Stok Devir Hızı	13,01	5,83	27,54	0,12	186,88
Alacak Devir Hızı	15,56	5,78	41,28	1,33	268,78
Aktif Devir Hızı	1,19	0,97	0,99	0,04	8,57
Toplam Borç Oranı	0,54	0,54	0,30	0,00	1,98
Uzun Dönem Borçlar Oranı	0,25	0,15	0,30	-0,86	1,52
Kar Marjı	0,08	0,05	0,27	-0,76	1,27
Aktif Karlılık (ROA)	0,05	0,06	0,12	-0,50	0,41
Özsermaye Karlılığı (ROE)	-0,94	0,11	10,69	-106,64	4,16
Özkaynak Faktör	6,90	1,93	49,44	-34,26	494,09
Sabit Borç Kapsamı	0,53	0,27	0,92	-0,44	7,45
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	7,15	3,37	11,43	0,04	61,09
Hisse Başına Kazanç	0,34	0,34	2,91	-21,25	10,29

Tablo 16 : 2009 yılı finansal oranlar temel istatistik verileri

Finansal Oranlar	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Cari Oran	4,17	1,56	18,47	0,35	185,82
Asit Test Oranı	3,59	1,13	18,50	0,17	185,82
Nakit Oranı	2,42	0,25	18,03	0,00	180,55
Stok Devir Hızı	16,49	5,81	42,08	0,01	348,08
Alacak Devir Hızı	7,87	5,10	10,75	0,03	86,97
Aktif Devir Hızı	8,31	0,77	74,59	0,00	746,73
Toplam Borç Oranı	0,44	0,42	0,24	0,01	1,10
Uzun Dönem Borçlar Oranı	0,22	0,15	0,23	0,01	1,18
Kar Marjı	-0,69	0,03	7,65	-76,34	1,44
Aktif Karlılık (ROA)	0,02	0,03	0,07	-0,18	0,31
Özsermaye Karlılığı (ROE)	0,01	0,05	0,24	-1,33	0,78
Özkaynak Faktör	2,24	1,70	2,25	-9,74	13,09
Sabit Borç Kapsamı	0,71	0,15	4,56	-0,91	45,50
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	7,62	2,22	25,60	0,27	220,32
Hisse Başına Kazanç	0,21	0,13	1,69	-11,14	5,25

3.6.2.1. Finansal Oranlar Bağımsız İki Örneklem t Testi

Elde edilen veriler kullanılarak, iki ortalama arasındaki fark testi için bağımsız iki örneklem t testi uygulanmıştır. Hesaplanan t değerleri Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17: 2009 – 2002 Yılları Finansal Oranlar Ortalamalarının Fark Testi t Değerleri ve Serbestlik Dereceleri

Finansal Oranlar	2009 -2002 Farklılık (Ortalama)	t-değeri	Serbestlik Derecesi
Cari Oran	1,48	0,71	136
Asit Test Oranı	1,39	0,67	135
Nakit Oranı	1,08	0,53	137
Stok Devir Hızı	3,48	0,67	170
Alacak Devir Hızı	-7,70	-1,75	112
Aktif Devir Hızı	7,12	0,93	99
Toplam Borç Oranı	-0,10	-2,60	189
Uzun Dönem Borçlar Oranı	-0,03	-0,76	187
Kar Marjı	-0,77	-0,98	99
Aktif Karlılık (ROA)	-0,02	-1,42	162
Özsermaye Karlılığı (ROE)	0,96	0,87	99
Özkaynak Faktör	-4,66	-0,91	99
Sabit Borç Kapsamı	0,18	0,37	107
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	0,47	0,16	136
Hisse Başına Kazanç	-0,13	-0,39	159

Test sonuçları, %5 ve %10 hata payıyla yapılan yorumlar Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18 : Finansal Oranlar Fark Testi Sonuçları

Hipotezler	UFRS'nin Etkilediği Finansal Oranlar	Hata Payları	
		% 5	% 10
H ₁₈	Cari Oran	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₁₉	Asit Test Oranı	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₀	Nakit Oranı	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₁	Stok Devir Hızı	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₂	Alacak Devir Hızı	Etkili Değildir.	Etkilidir.
H ₂₃	Aktif Devir Hızı	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₄	Toplam Borç Oranı	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₂₅	Uzun Dönem Borçlar Oranı	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₆	Kar Marjı	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₇	Aktif Karlılık (ROA)	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₈	Özsermaye Karlılığı (ROE)	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₉	Özkaynak Faktör	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₃₀	Sabit Borç Kapsamı	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₃₁	Maddi Duran Varlık Devir Hızı	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₃₂	Hisse Başına Kazanç	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.

UFRS’ye geçiş Borsa İstanbul firmalarının Finansal Oranlarına etki etmiş midir? Araştırma sorusu için kurulan 15 hipotezden “H₂₄: UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Toplam Borç Oranı üzerinde olumlu etkisi vardır.” hipotezi her iki hata payına göre kabul edilirken, “H₂₂: UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Alacak Devir Hızı üzerinde olumlu etkisi vardır.” hipotezi sadece % 10 hata payına göre kabul edilmiştir. Bu araştırma sorusu için kurulan diğer 13 hipotez ise reddedilmiştir. Sonuç olarak Bağımsız İki Örneklem t Testine göre, UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının Finansal Oranlarından Toplam Borç Oranına ve Alacak Devir Hızına etki ettiği söylenebilir.

1.1.1.1. Finansal Oranlar Mood Medyan Sınaması

2002 ve 2009 Finansal Oranlarına Mood Medyan Sınaması uygulanabilmesi için öncelikle kullanılan değişkenlerin 2002 ve 2009 yıllarına ait değerlerin ortak medyanı hesaplanmıştır. Hesaplanan medyanlar kullanılarak ki-kare değerleri hesaplanmıştır. Test sonuçları, %5 ve %10 hata payıyla yapılan yorumlar Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19 : Finansal Oranlar Mood Medyan Sınaması Sonuçları

Hipotezler	UFRS'nin Etkilediği Finansal Oranlar	Medyan	χ^2	Hata Payı	
				%5	%10
H ₁₈	Cari Oran	1,53	0,7200	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₁₉	Asit Test Oranı	1,09	0,7200	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₀	Nakit Oranı	0,19	3,9200	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₂₁	Stok Devir Hızı	5,83	0,0000	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₂	Alacak Devir Hızı	5,50	0,7200	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₃	Aktif Devir Hızı	0,86	9,6800	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₂₄	Toplam Borç Oranı	0,47	3,9200	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₂₅	Uzun Dönem Borçlar Oranı	0,15	0,0800	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₆	Kar Marjı	0,04	1,2800	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₂₇	Aktif Karlılık (ROA)	0,04	5,1200	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₂₈	Özsermaye Karlılığı (ROE)	0,08	13,5200	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₂₉	Özkaynak Faktör	1,80	2,0000	Etkili Değildir.	Etkili Değildir.
H ₃₀	Sabit Borç Kapsamı	0,19	5,1200	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₃₁	Maddi Duran Varlık Devir Hızı	2,66	8,0000	Etkilidir.	Etkilidir.
H ₃₂	Hisse Başına Kazanç	0,20	3,9200	Etkilidir.	Etkilidir.

UFRS'ye geçiş Borsa İstanbul firmalarının Finansal Ortalamalarına etki etmiş midir? Araştırma sorusu için kurulan 15 hipotezden 8 hipotez (H_{20} , H_{23} , H_{24} , H_{27} , H_{28} , H_{30} , H_{31} , ve H_{32}) hem %5 hem de %10 hata payına göre kabul edilmiştir. Geri kalan hipotezler reddedilmiştir. Sonuç olarak Mood Medyan Testi kullanılarak UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının Finansal Oranlarından Nakit Oranı, Aktif Devir Hızı, Toplam Borç Oranı, Aktif Karlılık, Öz Sermaye Karlılığı, Sabit Borç Kapsamı, Maddi Duran Varlıklar Devir Hızı, Hisse Başına Kazanç oranlarına etki ettiği, söylenebilir.

Yapılan iki analizin sonuçlarının karşılaştırılması ile şu yargıya varılabilir. Finansal Oranlar normal dağılıma uygun olmadığından, none-parametrik bir test olan Mood Medyan Testi sonuçları, parametrik bir test olan Bağımsız İki Örneklem t testine göre daha fazla değişken için anlamlı sonuçlar vermiştir.

1.1.1. Endekslere Göre Değerlendirmeler

Bu bölümde Bağımsız İki Örneklem t testi kullanılarak, yapılan analiz sonuçlarına göre Borsa İstanbul'daki 100 firma endekslere (sektörlere) göre ayrıldıktan sonra 2002 – 2009 yılları mali verilerin ve finansal oranların ortalamalarının endekslere göre farklılıkları analiz edilmiş ve araştırma soruları için kurulan hipotezler doğrultusunda yorumlarda bulunulmuştur. Sektörel bazda UFRS'nin etki derecesi araştırılırken sadece Bağımsız İki Örneklem t testi kullanılmıştır. Yapılan analizlerde 17 Mali veri değişkeni ve 15 Finansal Oran değişkeni tek tabloda birleştirilerek 2002 ve 2009 yıllarının karşılaştırılması yapılmıştır. Yukarıdaki analiz sonuçlarına uyumlu olması açısından hem %5 ve hem de %10 hata payına göre tablolaştırılmış ancak yorumlar %10 hata payına göre yapılmıştır. Bu analiz neticesinde hangi sektördeki firmalarda daha çok değişim olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca test sonuçlarına göre UFRS dışında da etki edebilecek diğer ekonomik faktörler hakkında da yorumlarda bulunulmuştur.

1.1.1.1. Taş – Toprak Endeksi Sonuçları

Taş – Toprak endeksinde çimento, cam ve seramik sektörlerinde faaliyet gösteren firmalar bulunmaktadır. Mali veri ve finansal oranların 2002 – 2009 yılları ortalama farklılık testi sonuçları, %5 ve %10 hata paylarına göre Tablo 20’de gösterilmiştir. Örneklem büyüklüğü 12’dir.

Tablo 20 : Taş – Toprak Endeksi Ortalama Farklılık Testi Sonuçları

Mali Veriler ve Finansal Oranlar	Ortalama Farklılık	t değeri	Serbestlik Derecesi	%5	%10
Kar	18.762.637	1,2535	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Varlık	515.560.895	2,6304	11	Farklı	Farklı
Borç	155.500.104	2,0131	12	Farklı Değil	Farklı
Özkaynak	360.060.791	2,7305	11	Farklı	Farklı
Sermaye	105.525.589	2,1347	12	Farklı Değil	Farklı
Dönen Varlıklar	140.520.802	2,2661	13	Farklı	Farklı
Hazır Değerler	38.052.042	1,4783	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Menkul Kıymetler	-3.821.580	-0,8817	16	Farklı Değil	Farklı Değil
Ticari Alacaklar	59.478.837	2,8213	12	Farklı	Farklı
Stoklar	36.893.396	2,5360	12	Farklı	Farklı
MD Varlıklar	283.924.375	2,6911	11	Farklı	Farklı
KV Borçlar	71.010.050	2,0109	14	Farklı Değil	Farklı
UV Borçlar	81.399.007	1,7818	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Satışlar	265.382.214	2,5674	12	Farklı	Farklı
SM Maliyeti	-214.798.275	-2,6563	12	Farklı	Farklı
Faaliyet Giderleri	-33.542.063	-2,3360	13	Farklı	Farklı
Net Esas Faaliyet Karı	17.041.877	1,0654	16	Farklı Değil	Farklı Değil
Cari Oran	0,72	1,0600	16	Farklı Değil	Farklı Değil
Asit Test Oranı	0,42	0,8044	18	Farklı Değil	Farklı Değil
Nakit Oranı	-0,02	-0,0575	21	Farklı Değil	Farklı Değil
Stok Devir Hızı	0,80	0,7554	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Alacak Devir Hızı	-2,50	-1,5709	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Devir Hızı	-0,23	-2,9004	20	Farklı	Farklı
Toplam Borç Oranı	-0,10	-1,1345	20	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Dönem Borçlar Oranı	-0,09	-0,9115	14	Farklı Değil	Farklı Değil
Kar Marjı	-0,03	-0,5891	21	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Karlılık (ROA)	-0,04	-0,7794	21	Farklı Değil	Farklı Değil
Özsermaye Karlılığı(ROE)	-0,43	-1,2628	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak Faktör	2,87	0,9530	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Sabit Borç Kapsamı	-0,03	-0,0785	15	Farklı Değil	Farklı Değil
MDV Devir Hızı	-1,10	-2,2465	21	Farklı	Farklı
Hisse Başına Kazanç	-0,87	-1,3325	21	Farklı Değil	Farklı Değil

Ortalama Farklılık Testi Sonuçları neticesinde UFRS'nin 17 Mali Veri değişkeninden Varlık, Borç, Özkaynak, Sermaye, Dönen Varlıklar, Ticari Alacaklar, Stoklar, Maddi Duran Varlıklar, Kısa Vadeli Borçlar, Net Satışlar, Satılan Malın Maliyeti, Faaliyet Giderleri olmak üzere 12 mali veriyi etkilediği; 15 Finansal oran değişkeninden ise ve Aktif Devir Hızı ve Maddi Duran Varlıklar Devir Hızı olmak üzere 2 finansal oranı etkilediği söylenebilir.

Taş-Toprak endeksi bazında değerlendirildiğinde mali verilerde genel anlamda farklılıklar görülmektedir. Bunun yanında finansal oranlarda aktif devir hızı ve maddi duran varlık haricinde önemli farklılık yoktur. Mali verilerdeki farklılıklar açısından UFRS'nin etkisi dışında endeksteeki firmaların çoğunluğunun çimento sektöründe olduğunu düşündüğümüzde sektörün 2002 yılından bu yana gelişmesine de bağlanabilir. Örneğin Türkiye 2000 yılındaki çimento ve klinker kapasitesi sırasıyla 64 milyon ton ve 35 milyon tonken, 2010 yılında 105 milyon ton çimento ve 64 milyon ton klinker üretim kapasitesine ulaşılmıştır. Bunun yanında bir diğer önemli gelişme ise Türkiye'nin 2010 yılında 19 milyon tonluk ihracatla Dünya'nın en çok çimento ihraç eden ülkesi olmasıdır (Arıöz ve Yıldırım,2012:4).

Taş – Toprak endeksinin en önemli finansal elemanları ve finansal oranların değişimini incelediğimizde sektörde kar marjının, aktif karlılığın, özsermaye karlılığının ve hisse başına kazancın düştüğü görülmektedir. Buna neden olarak sektöre çok sayıda büyük oyuncunun dahil olmasıyla rekabetin artması gösterilebilir. Maddi duran varlıklarda artış tesislerin yenilenmesi ve arazilerin değer kazanmasına bağlanabilir. Alacak devir hızındaki önemli azalma satışların vadesinin yükselmesinin sonucu olarak düşünülebilir. Stok devir hızında olumlu artış, sektördeki üretim planlaması ve stok planlanmasının daha verimli bir şekilde yapılmasının etkisi olabilir.

1.1.1.2. Metal – Ana Endeksi Sonuçları

Metal-Ana endeksinde demir çelik üretim ve dökümcülük yapan sanayi kuruluşları yer almaktadır. Mali veri ve finansal oranların 2002 – 2009 yılları ortalama farklılık testi sonuçları %5 ve %10 hata paylarına göre Tablo 21'de gösterilmiştir. Örneklem sayısı 11'dir.

Tablo 21 : Metal – Ana Endeksi Ortalama Farklılık Testi Sonuçları

Mali Veriler ve Finansal Oranlar	Ortalama Farklılık	t değeri	Serbestlik Derecesi	%5	%10
Kar	-7.029.719	-0,3449	18	Farklı Değil	Farklı Değil
Varlık	1.030.933.185	1,0202	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Borç	421.583.470	0,8830	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak	609.349.714	1,1401	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Sermaye	241.714.209	1,5634	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Dönen Varlıklar	378.708.794	1,1375	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Hazır Değerler	102.811.930	1,0746	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Menkul Kıymetler	-469.566	-1,6888	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Ticari Alacaklar	75.333.905	1,2091	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Stoklar	159.171.531	1,0696	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Maddi Duran Varlıklar	613.177.368	0,9896	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Kısa Vadeli Borçlar	126.316.341	0,8297	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Vadeli Borçlar	298.667.139	0,9063	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Satışlar	594.933.066	1,2652	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Satılan Malın Maliyeti	-581.144.913	-1,3007	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Faaliyet Giderleri	-19.548.177	-1,0996	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Esas Faaliyet Karı	-5.760.024	-0,4087	19	Farklı Değil	Farklı Değil
Cari Oran	1,00	1,2515	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Asit Test Oranı	0,70	1,3259	14	Farklı Değil	Farklı Değil
Nakit Oranı	0,37	1,5739	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Stok Devir Hızı	11,97	1,1775	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Alacak Devir Hızı	-0,59	-0,3213	19	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Devir Hızı	-0,25	-0,8965	19	Farklı Değil	Farklı Değil
Toplam Borç Oranı	-0,20	-1,8879	15	Farklı Değil	Farklı
Uzun Dönem Borçlar Oranı	0,07	0,6415	13	Farklı Değil	Farklı Değil
Kar Marjı	0,04	0,5358	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Karlılık (ROA)	0,00	0,0200	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Özsermaye Karlılığı (ROE)	-0,17	-1,1736	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak Faktör	-0,22	-0,3372	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Sabit Borç Kapsamı	-0,24	-1,8112	19	Farklı Değil	Farklı
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	-1,52	-1,0167	19	Farklı Değil	Farklı Değil
Hisse Başına Kazanç	0,11	0,2087	19	Farklı Değil	Farklı Değil

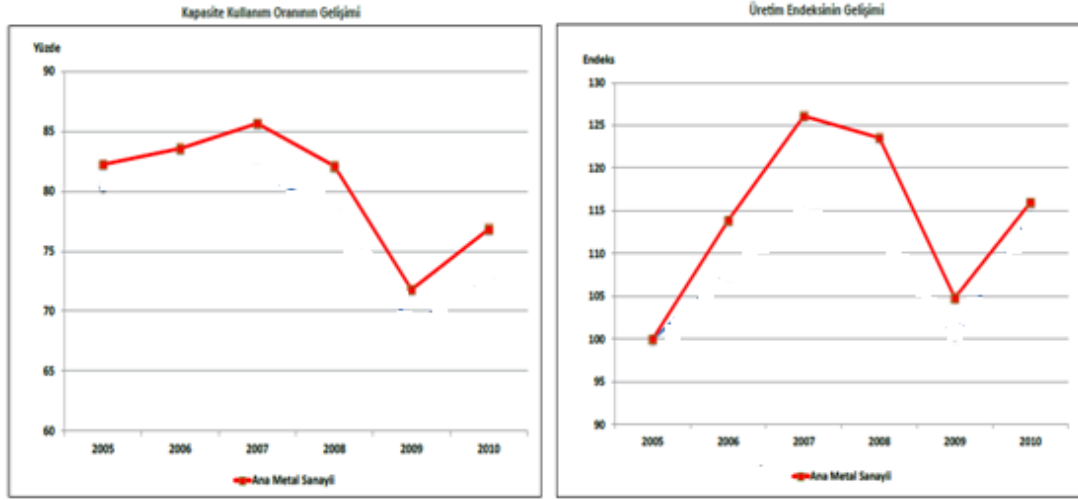
Ortalama Farklılık Testi Sonuçları neticesinde UFRS'nin 17 Mali Veri değişkenini de etkilemediği, 15 Finansal oran değişkeninden ise Toplam Borç Oranı ve Sabit Borç Kapsamı olmak üzere sadece 2 finansal oranı etkilediği söylenebilir.

Metal – Ana sektörünün sonuçlarına göre ise, finansal oranlardan Toplam Borç Oranı ve Sabit Borç Kapsamı dışında diğer oranlarda genel anlamda farklılık olmadığı görülmektedir. Buna neden olarak hammaddenin ithal olduğu sektörde 2008 yılında krizle emtia fiyatlarının yükselmesi gösterebilir. Sektör 2009 yılında durağanlaşmış, kapasite kullanım oranı ve üretimde önemli düşüş yaşanmıştır. Böylece sektördeki beklenen büyüme gerçekleşmemiş, maliyetlerde yükseliş ve karda düşüş görülmüştür. Grafik 2'de krizin metal-ana sektörüne etkisi gösterilmektedir.

Farklılık testinin yanı sıra oranlar ve elemanlar tek tek değerlendirildiğinde sektördeki kar ortalamasının azalması direkt olarak krizin etkisiyle ilişkilendirilebilir. Oranlarda stok devir hızındaki artış üretimdeki stok yönetiminin geliştirilmesinden

kaynaklanmaktadır. Diğer finansal elemanlar üretim ve kapasitedeki artışa paralel olarak artmıştır ve oranlarda göze çarpan değişim görülmemektedir.

Grafik 2 : Ana Metal Sanayi Kapasite Kullanım Oranı ve Üretim Endeksi Değişimi

Kaynak : Şahinkaya, 2011 : 13

1.1.1.3. Metal Eşya Makine Endeksi Sonuçları

Metal Eşya Makine endeksinde fabrikasyon metal ürünleri imalatı, yapan sanayi kuruluşları yer almaktadır. Mali veri ve finansal oranların 2002 - 2009 yılları ortalama farklılık testi sonuçları %5 ve %10 hata paylarına göre Tablo 22’de gösterilmiştir. Örneklem sayısı 9’dur.

Tablo 22: Metal Eşya Makine Endeksi Ortalama Farklılık Testi Sonuçları

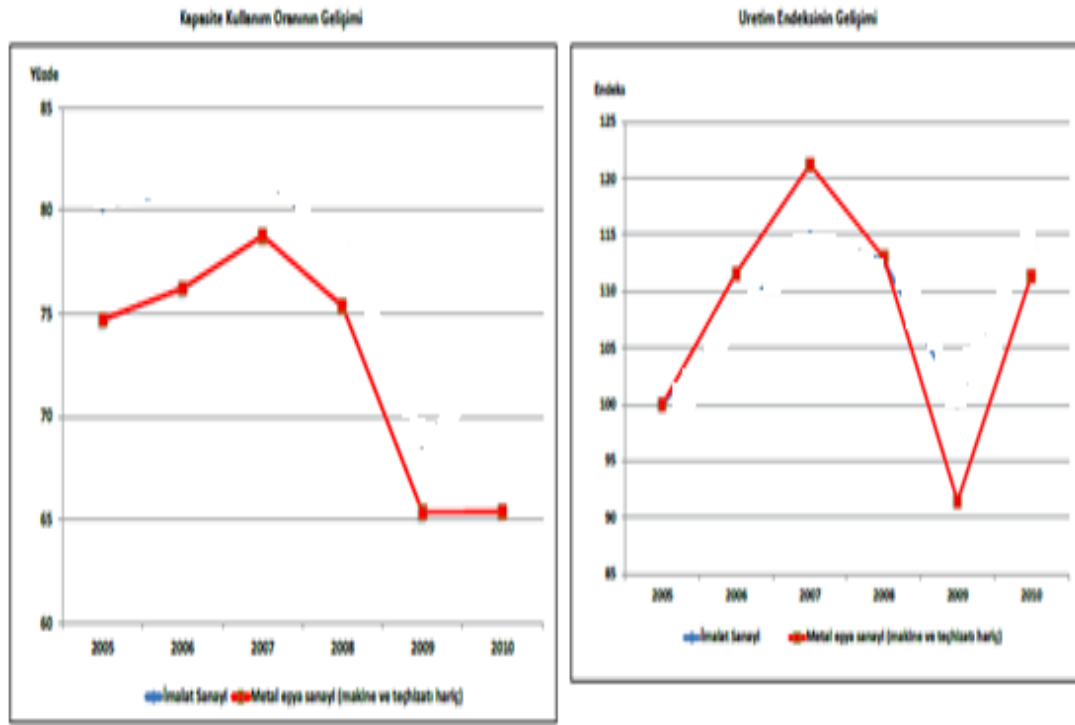
Mali Veriler ve Finansal Oranlar	Ortalama Farklılık	t değeri	Serbestlik Derecesi	%5	%10
Kar	79.814.422	1,1176	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Varlık	1.149.200.943	1,4902	9	Farklı Değil	Farklı Değil
Borç	596.757.058	1,2690	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak	552.443.885	1,6984	8	Farklı Değil	Farklı Değil
Sermaye	153.837.032	2,0044	9	Farklı Değil	Farklı
Dönen Varlıklar	704.594.404	1,3814	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Hazır Değerler	116.832.688	1,0413	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Menkul Kıymetler	-1.105.876	-0,1500	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Ticari Alacaklar	354.343.411	1,3081	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Stoklar	212.509.660	1,7963	8	Farklı Değil	Farklı Değil
Maddi Duran Varlıklar	283.151.320	1,5085	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Kısa Vadeli Borçlar	570.422.233	1,4733	9	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Vadeli Borçlar	26.334.825	0,2699	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Satışlar	1.492.271.484	1,5999	9	Farklı Değil	Farklı Değil
Satılan Malın Maliyeti	-1.181.807.949	-1,6510	9	Farklı Değil	Farklı Değil
Faaliyet Giderleri	-201.930.799	-1,2743	9	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Esas Faaliyet Karı	108.532.736	1,0739	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Cari Oran	0,12	0,3791	13	Farklı Değil	Farklı Değil
Asit Test Oranı	0,07	0,2200	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Nakit Oranı	0,13	0,7850	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Stok Devir Hızı	-1,00	-0,4647	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Alacak Devir Hızı	-0,71	-0,4293	13	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Devir Hızı	-0,11	-0,6177	13	Farklı Değil	Farklı Değil
Toplam Borç Oranı	-0,05	-0,5515	14	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Dönem Borçlar Rasyosu	-0,08	-0,8033	13	Farklı Değil	Farklı Değil
Kar Marjı	-0,03	-0,7051	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Karlılık (ROA)	-0,02	-0,5962	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Özsermaye Karlılığı (ROE)	0,00	-0,0174	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak Faktör	-0,03	-0,0162	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Sabit Borç Kapsamı	-0,12	-1,1763	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	-6,04	-0,9950	8	Farklı Değil	Farklı Değil
Hisse Başına Kazanç	2,28	0,9396	8	Farklı Değil	Farklı Değil

Ortalama Farklılık Testi Sonuçları neticesinde UFRS'nin 17 Mali Veri değişkeninden sadece Sermaye değişkenini etkilediği, 15 Finansal Oran değişkenini ise etkilemediği söylenebilir.

Metal Eşya Makine sektöründe ise mali verilerden Sermaye dışında oranların farklı olmadığı görülmektedir. Metal - Ana endeksine benzer şekilde metal eşya makine endeksi firmaları da krizden olumsuz etkilenmiştir. Hem mali verilerin için hem de finansal oranlar için 2002 ve 2009 yıllarının farklı olarak görülmemesinin nedeni bu duruma bağlanabilir. Şekil 15'de endeksin 2009 yılındaki üretim ve kapasite kullanım oranındaki düşüş gösterilmiştir.

Metal – Eşya Makine endeksinde diğer endekslerden farklı olarak stok devir hızında bir azalma görülmektedir. Bu azalmaya neden olarak otomotiv ve beyaz eşya firmalarının büyük payı aldığı bu endekste krizin etkisiyle stokların eritilememesi öne sürülebilir. Diğer oranlarda önemli değişim görülmemektedir.

Grafik 3: Metal Eşya Makine Kapasite Kullanım Oranı ve Üretim Endeksi

Kaynak: Ersoy, 2011: 14

1.1.1.4. Tekstil – Deri Endeksi Sonuçları

Tekstil - Deri endeksinde tekstil ve deri ürünleri üretimi yapan sanayi kuruluşları yer almaktadır. Mali veri ve finansal oranların 2002 – 2009 yılları ortalama farklılık testi sonuçları %5 ve %10 hata paylarına göre Tablo 23’de gösterilmiştir. Örneklem sayısı 7’dir.

Tablo 23 : Tekstil-Deri Endeksi Ortalama Fark Testi Sonuçları

Mali Veriler ve Finansal Oranlar	Ortalama Farklılık	t değeri	Serbestlik Derecesi	%5	%10
Kar	-10.055.440	-1,6405	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Varlık	112.149.253	2,0526	9	Farklı Değil	Farklı
Borç	56.191.568	3,1079	10	Farklı	Farklı
Özkaynak	55.957.686	1,2942	8	Farklı Değil	Farklı Değil
Sermaye	43.320.180	1,5770	8	Farklı Değil	Farklı Değil
Dönen Varlıklar	39.132.270	1,5507	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Hazır Değerler	4.469.510	1,0654	9	Farklı Değil	Farklı Değil
Menkul Kıymetler	-176.054	-0,4691	9	Farklı Değil	Farklı Değil
Ticari Alacaklar	13.256.524	1,4428	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Stoklar	12.360.061	1,3620	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Maddi Duran Varlıklar	47.767.051	1,8923	8	Farklı Değil	Farklı
Kısa Vadeli Borçlar	44.303.858	3,1648	11	Farklı	Farklı
Uzun Vadeli Borçlar	11.887.710	0,8778	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Satışlar	41.839.424	1,0011	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Satılan Malın Maliyeti	-42.234.263	-1,2899	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Faaliyet Giderleri	-11.239.224	-1,3289	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Esas Faaliyet Karı	-55.648.530	-1,3879	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Cari Oran	-0,52	-1,6335	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Asit Test Oranı	-0,28	-1,0788	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Nakit Oranı	-0,03	-0,4070	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Stok Devir Hızı	1,33	0,8727	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Alacak Devir Hızı	0,28	0,2458	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Devir Hızı	-0,23	-1,6826	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Toplam Borç Oranı	0,04	0,4509	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Dönem Borçlar Rasyosu	-0,06	-0,6127	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Kar Marjı	-0,08	-1,9574	11	Farklı Değil	Farklı
Aktif Karlılık (ROA)	-0,07	-2,0170	9	Farklı Değil	Farklı
Özsermaye Karlılığı (ROE)	-0,07	-0,5762	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak Faktör	-0,14	-0,1720	8	Farklı Değil	Farklı Değil
Sabit Borç Kapsamı	-1,43	-1,4273	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	2,25	0,6217	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Hisse Başına Kazanç	-0,68	-1,2457	6	Farklı Değil	Farklı Değil

Ortalama Farklılık Testi Sonuçları neticesinde UFRS'nin 17 Mali Veri değişkeninden Varlık, Borç, Özkaynak, Maddi Duran Varlıklar, Kısa Vadeli Borçlar olmak üzere 4 mali veriyi etkilediği; 15 Finansal oran değişkeninden ise Kar Marjı ve Aktif Karlılık olmak üzere 2 finansal oranı etkilediği söylenebilir.

Tekstil – Deri endeksi bazında değerlendirildiğinde mali verilerden Varlık, Borç, Özkaynak, Maddi Duran Varlıklar, Kısa Vadeli Borçlar da farklılıklar görülmektedir. Bunun yanında finansal oranlarda Kar Marjı ve Aktif Karlılık haricinde önemli farklılık görülmemiştir. Türkiye tekstil sektörü, 2000 yılındaki krizin olumsuz etkilerine rağmen 2005 yılına kadar yükselişini sürdürmüş ve Dünya'nın en büyük 4. hazır giyim ve 11. tekstil tedarikçisi olmuştur (Ekti,2013,11). 2008-2009 mortgage krizi sürecinde ve öncesinde başlayan gerileme ve durağanlık tekstil sektörünün de 2009 yılında negatif

yönlü zirve yapmasına neden olmuştur. UFRS'nin etkisi dışında farklılığın görülmemesine neden olarak bu etkende gösterilebilir.

Tekstil sektöründe göze çarpan en büyük değişim karın azalmasıdır. Bunun en büyük nedeni olarak 2000-2005 yılındaki sektördeki yükselişin kara olumlu etkisi ve 2008-2009 krizinin kara olumsuz etkisi gösterilebilir. Tekstil sektörü çoğunlukla vadeli çeklerle çalışmaktadır. Cari oranın diğer sektörlerle göre düşük olması yani likidite problemi bu çalışma şekline kaynaklandığı iddia edilebilir. Finansal oranların ortalama görüntüsü bu endeksin 2002 ve 2009 karşılaştırmasında 2009 yılında daha olumsuz bir havada olduğu söylenebilir.

1.1.1.5. Orman, Kâğıt ve Basım Endeksi Sonuçları

Orman, Kâğıt ve Basım endeksinde karton ve ambalaj ürünleri üretimi yapan sanayi kuruluşları ve basım kuruluşları yer almaktadır. Mali veri ve finansal oranların 2002 – 2009 yılları ortalama farklılık testi sonuçları %5 ve %10 hata paylarına göre Tablo 24'de gösterilmiştir. Örneklem sayısı 7'dir.

Tablo 24 : Orman, Kâğıt ve Basım Endeksi Ortalama Farklılık Testi Sonuçları

Mali Veriler ve Finansal Oranlar	Ortalama Farklılık	t değeri	Serbestlik Derecesi	%5	%10
Kar	-15.339.777	-1,5926	10	Farklı Değil	Farklı Değil
Varlık	272.902.719	1,1042	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Borç	124.430.674	0,9678	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak	148.472.045	1,2291	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Sermaye	96.765.009	1,2448	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Dönen Varlıklar	75.924.573	1,0469	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Hazır Değerler	30.256.285	0,7437	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Menkul Kıymetler	164.255	0,0534	9	Farklı Değil	Farklı Değil
Ticari Alacaklar	37.277.138	1,4989	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Stoklar	8.130.368	1,8341	10	Farklı Değil	Farklı
Maddi Duran Varlıklar	78.859.947	1,2209	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Kısa Vadeli Borçlar	68.637.710	1,1085	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Vadeli Borçlar	55.792.964	0,8322	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Satışlar	133.606.568	1,3576	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Satılan Malın Maliyeti	-101.456.168	-1,6770	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Faaliyet Giderleri	-44.788.630	-1,1330	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Esas Faaliyet Karı	-12.638.230	-2,0391	9	Farklı Değil	Farklı
Cari Oran	0,41	0,4908	9	Farklı Değil	Farklı Değil
Asit Test Oranı	0,26	0,4672	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Nakit Oranı	0,05	0,1397	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Stok Devir Hızı	2,61	0,7690	8	Farklı Değil	Farklı Değil
Alacak Devir Hızı	-1,82	-1,6163	8	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Devir Hızı	-0,15	-0,7712	9	Farklı Değil	Farklı Değil
Toplam Borç Oranı	-0,07	-0,6080	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Dönem Borçlar Rasyosu	-0,07	-0,5231	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Kar Marjı	-0,06	-1,3090	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Karlılık (ROA)	-0,05	-1,4025	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Özsermaye Karlılığı (ROE)	-0,08	-1,3353	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak Faktör	-0,35	-0,4791	11	Farklı Değil	Farklı Değil
Sabit Borç Kapsamı	-0,41	-2,0349	11	Farklı Değil	Farklı
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	-0,40	-0,6884	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Hisse Başına Kazanç	-0,85	-0,5350	8	Farklı Değil	Farklı Değil

Ortalama Farklılık Testi Sonuçları neticesinde UFRS'nin 17 Mali Veri değişkeninden Stoklar ve Net Esas Faaliyet Karı olmak üzere 2 mali veriyi etkilediği; 15 Finansal oran değişkeninden ise sadece Sabit Borç Kapsamı oranını etkilediği söylenebilir.

Orman, Kâğıt ve Basım endeksi firmaları da krizden diğer sektörlerle de bağlı olarak etkilenmiştir. Diğer sektörlerdeki daralmalar ambalaj ve paketleme ürünlerinin de satışını olumsuz etkilemiş ve 2008 yılında durağanlaşan sektör, 2009 yılında gerileme kaydetmiştir. Tablo 25'de büyüme rakamlar gösterilmiştir.

Tablo 25 : Orman, Kâğıt ve Basım endeksi bir önceki yıla göre değişim oranları

Değişim Oranları	2005	2006	2007	2008	2009
Kâğıt Ürünleri	-	8,0	5,1	1,2	-2,1

Kaynak: TOBB, 2012: 6

2009 yılında sektördeki olumsuz dalgalanma tüm oranlarda ve önemli finansal elemanlardan biri olan karda kendisini göstermektedir. Tablo 25'de değişim oranları göz önünde bulundurulduğunda buna neden olarak kriz gösterilebilir.

1.1.1.6. Kimya, Petrol, Gaz Endeksi Sonuçları

Kimya, Petrol, Gaz endeksinde petrol, gaz, boya, kimya ve gübre ürünleri üretimi yapan sanayi kuruluşları yer almaktadır. Mali veri ve finansal oranların 2002 – 2009 yılları ortalama farklılık testi sonuçları %5 ve %10 hata paylarına göre Tablo 26'de gösterilmiştir. Örneklem sayısı 16'dır.

Tablo 26: Kimya, Petrol, Gaz Endeksi Ortalama Farklılık Testi Sonuçları

Mali Veriler ve Finansal Oranlar	Ortalama Farklılık	t değeri	Serbestlik Derecesi	%5	%10
Kar	61.876.423	1,0762	17	Farklı Değil	Farklı Değil
Varlık	1.176.099.419	1,5734	18	Farklı Değil	Farklı Değil
Borç	533.938.321	1,1137	20	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak	642.161.098	2,2170	17	Farklı	Farklı
Sermaye	86.874.988	1,9766	24	Farklı Değil	Farklı
Dönen Varlıklar	523.014.213	1,3027	18	Farklı Değil	Farklı Değil
Hazır Değerler	278.350.879	1,3420	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Menkul Kıymetler	-2.122.394	-0,3929	29	Farklı Değil	Farklı Değil
Ticari Alacaklar	124.352.134	1,7982	20	Farklı Değil	Farklı
Stoklar	105.693.299	0,8963	25	Farklı Değil	Farklı Değil
MDV Varlıklar	450.103.954	1,9314	17	Farklı Değil	Farklı
KVadeli Borçlar	333.277.813	0,8865	20	Farklı Değil	Farklı Değil
UVadeli Borçlar	168.332.873	1,4135	21	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Satışlar	1.593.837.240	1,0209	19	Farklı Değil	Farklı Değil
SM Maliyeti	-1.435.655.762	-0,9872	19	Farklı Değil	Farklı Değil
Faaliyet Giderleri	-57.770.675	-1,4649	18	Farklı Değil	Farklı Değil
N E Faaliyet Karı	100.410.803	1,3822	16	Farklı Değil	Farklı Değil
Cari Oran	0,83	1,6580	18	Farklı Değil	Farklı Değil
Asit Test Oranı	0,74	1,4672	17	Farklı Değil	Farklı Değil
Nakit Oranı	0,50	1,1111	16	Farklı Değil	Farklı Değil
Stok Devir Hızı	12,27	0,5417	18	Farklı Değil	Farklı Değil
Ala Devir Hızı	-12,85	-0,9528	17	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Devir Hızı	-0,98	-2,0424	17	Farklı Değil	Farklı
Toplam Borç Oranı	-0,17	-1,9591	27	Farklı Değil	Farklı
UDBorçRasyosu	-0,12	-1,0104	19	Farklı Değil	Farklı Değil
Kar Marjı	0,01	0,1451	24	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Karlılık (ROA)	-0,03	-1,1311	27	Farklı Değil	Farklı Değil
Özsermaye Karlılığı (ROE)	-0,12	-0,8651	17	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak Faktör	0,94	0,6740	15	Farklı Değil	Farklı Değil
Sabit Borç Kapsamı	-0,09	-0,6800	28	Farklı Değil	Farklı Değil
MDV Devir Hızı	-5,94	-2,1852	17	Farklı	Farklı
Hisse Başına Kazanç	-1,04	-1,1101	22	Farklı Değil	Farklı Değil

Ortalama Farklılık Testi Sonuçları neticesinde UFRS'nin 17 Mali Veri değişkeninden Özkaynak, Sermaye, Ticari Alacaklar ve Maddi Duran Varlıklar olmak üzere 4 mali veriyi etkilediği; 15 Finansal oran değişkeninden ise Aktif Devir Hızı, Toplam Borç Oranı ve Maddi Duran üzere 3 finansal oranını etkilediği söylenebilir.

Kimya, Petrol ve Gaz endeksinde yukarıdaki farklılıklar dışında önemli farklılık görülemedi. Finansal oranlarda stok devir hızı ve alacak devir hızı incelediğinde satışlarda vadenin yükselmesine karşı stokların daha verimli eritildiği yorumunda bulunabilir. Finansal elemanlarda 2002 – 2009 yılları arasında özkaynak değişiminin belirgin olduğu görülmektedir.

1.1.1.7. Gıda ve İçecek Endeksi Sonuçları

Gıda ve İçecek endeksinde gıda ve içecek ürünleri üretimi ve pazarlamasını yapan sanayi kuruluşları yer almaktadır. Mali veri ve finansal oranların 2002 – 2009 yılları ortalama farklılık testi sonuçları %5 ve %10 hata paylarına göre Tablo 27’de gösterilmiştir. Örneklem sayısı 13’dür.

Tablo 27 : Gıda ve İçecek Endeksi Ortalama Fark Testi Sonuçları

Mali Veriler ve Finansal Oranlar	Ortalama Farklılık	t değeri	Serbestlik Derecesi	%5	%10
Kar	45.177.988	1,4046	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Varlık	458.896.896	1,1247	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Borç	197.048.839	0,9683	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak	261.848.057	1,2707	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Sermaye	64.990.222	1,9865	12	Farklı Değil	Farklı
Dönen Varlıklar	180.792.024	1,1765	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Hazır Değerler	79.748.751	0,9866	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Menkul Kıymetler	1.942.857	1,1844	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Ticari Alacaklar	44.164.289	1,3706	13	Farklı Değil	Farklı Değil
Stoklar	37.213.957	1,2236	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Maddi Duran Varlıklar	182.785.410	1,2316	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Kısa Vadeli Borçlar	100.834.597	0,8929	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Vadeli Borçlar	96.214.242	1,0522	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Satışlar	377.849.925	1,3227	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Satılan Malın Maliyeti	-212.855.374	-1,4742	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Faaliyet Giderleri	-108.690.506	-1,1475	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Esas Faaliyet Karı	56.304.045	1,1414	12	Farklı Değil	Farklı Değil
Cari Oran	0,93	1,6541	19	Farklı Değil	Farklı Değil
Asit Test Oranı	0,60	1,3057	19	Farklı Değil	Farklı Değil
Nakit Oranı	0,08	0,8506	17	Farklı Değil	Farklı Değil
Stok Devir Hızı	0,46	0,2745	23	Farklı Değil	Farklı Değil
Alacak Devir Hızı	-1,54	-0,7023	20	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Devir Hızı	-0,03	-0,1727	19	Farklı Değil	Farklı Değil
Toplam Borç Oranı	-0,26	-1,7949	21	Farklı Değil	Farklı
Uzun Dönem Borçlar Rasyosu	-0,07	-0,6149	20	Farklı Değil	Farklı Değil
Kar Marjı	0,13	2,0423	14	Farklı Değil	Farklı
Aktif Karlılık (ROA)	0,11	2,3269	17	Farklı	Farklı
Özsermaye Karlılığı (ROE)	0,11	0,5869	23	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak Faktör	-2,02	-1,4582	22	Farklı Değil	Farklı Değil
Sabit Borç Kapsamı	0,18	1,7777	17	Farklı Değil	Farklı
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	-0,68	-0,8145	18	Farklı Değil	Farklı Değil
Hisse Başına Kazanç	1,52	2,1818	18	Farklı	Farklı

Ortalama Farklılık Testi Sonuçları neticesinde UFRS’nin 17 Mali Veri değişkeninden sadece Sermaye değişkenini etkilediği; 15 Finansal oran değişkeninden ise Toplam Borç Oranı, Kar Marjı, Aktif Karlılık, Sabit Borç Kapsamı ve Hisse Başına Düşen Kazanç olmak üzere 5 finansal oranını etkilediği söylenebilir.

Gıda ve İçecek endeksinde mali veriler de sermaye dışında önemli bir farklılık olmadığı görülmektedir. Finansal oranlarda ise Toplam Borç Oranı, Kar Marjı, Aktif

Karlılık, Sabit Borç Kapsamı ve Hisse Başına Düşen Kazançta farklılık görülmektedir. Bu da sektörün getiri konusunda 2009 yılında 2002'ye göre önemli bir performans gösterdiğini açıklayabilir.

1.1.1.8. Teknoloji Endeksi Sonuçları

Teknoloji endeksinde elektronik ve yazılım ürünlerinin geliştirilmesi ve ticaretini yapan kuruluşları yer almaktadır. Mali veri ve finansal oranların 2002 – 2009 yılları ortalama farklılık testi sonuçları %5 ve %10 hata paylarına göre Tablo 28'da gösterilmiştir. Örneklem sayısı 5'dir.

Tablo 28 : Teknoloji Endeksi Ortalama Farklılık Testi Sonuçları

Mali Veriler ve Finansal Oranlar	Ortalama Farklılık	t değeri	Serbestlik Derecesi	%5	%10
Kar	28.883.254	0,7855	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Varlık	419.707.425	0,8694	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Borç	272.348.048	0,7518	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak	147.359.377	1,1789	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Sermaye	28.620.954	1,3734	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Dönen Varlıklar	307.112.321	0,8266	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Hazır Değerler	104.719.015	0,8241	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Menkul Kıymetler	-422.579	-0,2203	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Ticari Alacaklar	36.869.880	0,8377	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Stoklar	53.759.928	0,4743	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Maddi Duran Varlıklar	47.254.088	1,0413	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Kısa Vadeli Borçlar	134.472.367	0,8893	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Vadeli Borçlar	137.875.681	0,6434	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Satışlar	193.251.349	0,9807	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Satılan Malın Maliyeti	-158.823.780	-1,1406	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Faaliyet Giderleri	-16.019.793	-0,5513	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Esas Faaliyet Karı	18.407.776	0,5779	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Cari Oran	-0,76	-1,2533	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Asit Test Oranı	-0,50	-0,7643	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Nakit Oranı	-0,46	-0,7692	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Stok Devir Hızı	2,26	0,7320	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Alacak Devir Hızı	0,82	0,3006	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Devir Hızı	-0,33	-0,7824	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Toplam Borç Oranı	-0,11	-0,5944	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Dönem Borçlar Rasyosu	-0,14	-0,7426	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Kar Marjı	-0,13	-1,3059	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Karlılık (ROA)	-0,08	-1,5373	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Özsermaye Karlılığı (ROE)	-0,11	-1,1983	6	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak Faktör	-1,53	-0,9195	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Sabit Borç Kapsamı	-0,56	-1,8546	7	Farklı Değil	Farklı Değil
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	0,19	0,0289	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Hisse Başına Kazanç	-0,48	-0,4857	7	Farklı Değil	Farklı Değil

Ortalama Farklılık Testi Sonuçları neticesinde hem 17 Mali Veri değişkeninin hem de 15 Finansal Oran değişkeninin de etkilenmediği söylenebilir.

Örneklem sayısının düşük olması test verilerinin güvenilirliğini azaltsa da herhangi bir farklılık gözlemlenmemiştir. Oranların çizdiği resme bakacak olursak endeksin 2009'da 2002'ye artan likidite problemi görülmektedir. Bunun yanında kar marjındaki azalma da araştırma geliştirme yatırımlarının artan maliyetlerine bağlanabilir.

1.1.1.9. Hizmet Endeksi Sonuçları

Teknoloji endeksindeki elektronik ve yazılım ürünlerinin geliştirilmesi ve ticaretini yapan kuruluşları yer almaktadır. Mali veri ve finansal oranların 2002 – 2009 yılları ortalama farklılık testi sonuçları %5 ve %10 hata paylarına göre Tablo 29'da gösterilmiştir. Örneklem sayısı 4'tür.

Tablo 29 : Hizmet Endeksi Ortalama Farklılık Testi Sonuçları

Mali Veriler ve Finansal Oranlar	Ortalama Farklılık	t değeri	Serbestlik Derecesi	%5	%10
Kar	-19.513.467	-1,3811	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Varlık	386.394.986	1,1062	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Borç	255.580.352	0,9928	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak	130.814.634	1,3881	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Sermaye	62.321.230	2,0060	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Dönen Varlıklar	78.532.286	1,0827	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Hazır Değerler	9.784.399	0,6064	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Menkul Kıymetler	-957.670	-1,0453	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Ticari Alacaklar	-2.443.800	-0,0634	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Stoklar	49.593.248	1,3405	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Maddi Duran Varlıklar	240.121.769	1,0787	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Kısa Vadeli Borçlar	68.647.209	0,7618	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Vadeli Borçlar	180.254.673	1,0458	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Satışlar	265.628.981	0,6958	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Satılan Malın Maliyeti	-168.605.432	-0,5701	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Faaliyet Giderleri	-112.189.295	-1,1349	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Net Esas Faaliyet Karı	-15.165.746	-2,3322	5	Farklı Değil	Farklı
Cari Oran	0,13	0,2158	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Asit Test Oranı	-0,15	-0,2209	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Nakit Oranı	-0,14	-0,5392	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Stok Devir Hızı	-1,67	-0,0255	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Alacak Devir Hızı	-38,78	-0,6120	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Devir Hızı	-0,80	-0,9777	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Toplam Borç Oranı	-0,04	-0,3108	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Uzun Dönem Borçlar Rasyosu	0,12	0,7984	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Kar Marjı	-19,08	-0,9998	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Aktif Karlılık (ROA)	-0,09	-1,5115	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Özsermaye Karlılığı (ROE)	-0,23	-1,4949	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Özkaynak Faktör	0,01	0,0072	5	Farklı Değil	Farklı Değil
Sabit Borç Kapsamı	-0,37	-1,6262	4	Farklı Değil	Farklı Değil
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	-11,71	-1,2504	3	Farklı Değil	Farklı Değil
Hisse Başına Kazanç	-0,53	-1,7878	4	Farklı Değil	Farklı Değil

Ortalama Farklılık Testi Sonuçları neticesinde UFRS'nin 17 Mali Veri değişkeninden sadece Net Esas Faaliyet Karı değişkenini etkilediği, 15 Finansal Oran değişkenini ise etkilemediği söylenebilir.

Hizmet endeksinde en önemli ayrıntı kardaki negatif yönlü değişim, hisse başına kazançtaki önemli azalma, kar marjının ve maddi duran varlıklardaki devir hızının düşmesidir. Örneklem sayısının 4 olması test sonuçlarının etkisini azaltsa da faaliyet karının diğer verilerine farklılık yönünde olduğu söylenebilir. 2009 negatif hava açık şekilde görülse de test sonuçları 2002 ile önemli bir farklılığın olmadığı yönündedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumların ekonomik başarılarının sağlanmasında en büyük etken şüphesiz ki paranın getirdiği güç ve geleceğe yönelik yatırımlardır. Ekonominin küreselleşmesiyle; yatırım elemanlarının saydam, güvenilir ve belirli aşamalarda denetlenmesi gerekliliğinin ortaya çıktığı görülmektedir. Türkiye 786 milyar \$ gayri safi yurtiçi hâsılası ve 10.000 \$'ı aşan kişi başına düşen geliri ile dünyanın en büyük 18. ekonomisi haline gelmiştir. Türkiye'de halka açık şirketler, hem yabancı yatırımcılara uluslararası standartlarda mali verilerini sunmak, hem de borç verenlerine mali verilerinin şeffaf ve güvenilir olduğunu göstermek adına, 2004 yılından bu yana UFRS'ye uygun mali verilerini düzenlemektedir.

Denetim öncesine nazaran denetim sonrasında, yatırımcıların şirketler hakkında net bilgi almasının kolaylaştığı ve spekülasyon olay sayısının azaldığı görülmektedir. Bu çalışmada, denetimin tam olarak yapılabilmesi için; faaliyet denetimi ve faaliyet denetiminin farkları açıklanmıştır. Denetçi türlerinden profesyonel hizmet sunan bağımsız denetçiler, danışmanlık hizmeti veren iç denetçiler ve görev yetkileri yasalarla belirlenmiş olan kamu denetçileri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Denetimin amacına ulaşması ancak kaliteli bir denetimle sağlanmaktadır. Denetim kalitesini sağlayan temel faktörler; girdi faktörleri, süreç faktörleri, çıktı faktörleri, finansal raporlama tedarik zincirindeki etkileşimler ve bağlamsal faktörler olarak beş grupta incelenmiştir. Şirketlerin mali durumunu ve performansını değerlendirmek için kullanılan finansal raporlama sonuçlarının doğruluğu, şirketler açısından büyük önem arz etmektedir. İşletme yöneticilerinin deneticilerle etkileşimleri incelendiğinde; raporlamanın eksiksiz ve zamanında yapılması, aralarındaki bağı kuvvetlendirir.

Bilgi teknolojileri ve kültür farklılığının denetim kalitesine doğrudan etkili olduğu, bağlamsal faktörlerin ise doğrudan veya dolaylı olarak etkili olduğu söylenebilir.

UFRS'nin küresel ekonomide kabul gören tanımı ve iskeleti de çalışmada açıklanmıştır. Uygulamada ülkeler açısından farklılık gösteren standartlar, teoride de her ülke için özgündür. Ancak tüm ülkeler genel kabul görmüş standartlara göre finansal durumlarını değerlendirilmeyi amaçlamıştır. UFRS'nin küresel muhasebe standartları

yolunda ilerleyişi 2001-2012 yılları arası temel alınarak detaylı bir şekilde anlatılmıştır. UFRS günümüzde 100'den fazla ülkede zorunlu veya isteğe bağlı olarak kullanılmaktadır.

Ayrıca çalışmada Türkiye'de finansal raporlama standartlarının geçmişten 2000'li yıllara kadar olan tarihsel gelişimi incelenmiştir. 2000'li yıllardan önce ağırlıklı olarak kabul edilen "tarihsel maliyet yaklaşımı" ile 2000'li yıllardan sonra kullanılan "gerçeğe uygun değer yaklaşımı" karşılaştırılmıştır. UFRS standartları ve yorumları tablo halinde sunulmuştur.

Çalışmada kullanılmak üzere 2002 ve 2009 yılları arasında BİST'te (Borsa İstanbul) işlem gören 100 firmaya ait mali veriler KAP (Kamu Aydınlatma Platformu) dan ve BİST sitesinden alınmıştır. UFRS'nin söz konusu firmalar üzerindeki etkisini araştırmak ve uzun vadede UFRS'ye geçişin etkisini görmek için iki temel araştırma sorulmuş ve bu sorulara ait hipotezler geliştirilmiştir.

Soru 1: UFRS'ye geçiş Borsa İstanbul firmalarının Mali Verilerine etki etmiş midir?

Bu araştırma sorusuna cevap bulmak amacıyla, her bir mali veri için "UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden (Net Satışlar / Kar / Varlık / Borç / Özkaynak / Ödenmiş Sermaye / Dönen Varlıklar / Hazır Değerler / Menkul Kıymetler / Ticari Alacaklar / Stoklar / Maddi Duran Varlıklar / Kısa Vadeli Borçlar / Uzun Vadeli Borçlar / Satılan Malın Maliyeti (SMM) Borçlar / Faaliyet Giderleri / Net Esas Faaliyet Karı) üzerinde olumlu etkisi vardır." şeklinde 17 hipotez kurulmuştur. Bu hipotezlerden sadece " H_9 : UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Menkul Kıymetler üzerinde olumlu etkisi vardır." hipotezi reddedilmiştir. Diğer 16 hipotez kabul edilmiştir. Bağımsız İki Örneklem t Testi kullanılarak yapılan analiz sonucunda; UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerine olumlu etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Birinci araştırma sorusu için ayrıca Mood Medyan Sınaması da yapılmıştır. 2002 ve 2009 mali verilerine ait değerlerin meydanları hesaplanarak, ki-kare bağımsızlık analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda: " H_2 : UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Kar üzerinde olumlu etkisi vardır." ve " H_{17} : UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerinden Net Esas Faaliyet Karı üzerinde olumlu etkisi vardır." hipotezleri reddedilmiştir. Ayrıca " H_{14} : UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul

firmalarının mali verilerinden Uzun Vadeli Borçlar üzerinde olumlu etkisi vardır.” hipotezi %5 hata payına göre reddedilirken, %10 hata payına göre kabul edilmiştir. Bu araştırma sorusu için kurulan 14 hipotez hem %5 hem de %10 hata payına göre kabul edilmiştir. Mood Medyan Testi kullanılarak UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının mali verilerine olumlu etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Soru 2: UFRS’ye geçiş Borsa İstanbul firmalarının Finansal Oranlarına etki etmiş midir?

Bu araştırma sorusuna cevap bulmak amacıyla, her bir finansal oran için *“UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından (Cari Oran / Asit Test Oranı / Nakit Oranı Stok Devir Hızı / Alacak Devir Hızı / Aktif Devir Hızı / Toplam Borç Oranı / Uzun Dönem Borçlar Oranı / Kar Marjı / Aktif Karlılık (ROA) / Özsermaye Karlılığı (ROE) / Özkaynak Faktör / Sabit Borç Kapsamı / Maddi Duran Varlık Devir Hızı / Hisse Başına Kazanç) üzerinde olumlu etkisi vardır.”* şeklinde 15 hipotez kurulmuştur. Bu hipotezlerden *“H₂₄: UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Toplam Borç Oranı üzerinde olumlu etkisi vardır.”* hipotezi her iki hata payına göre kabul edilirken, *“H₂₂: UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarından Alacak Devir Hızı üzerinde olumlu etkisi vardır.”* hipotezi sadece % 10 hata payına göre kabul edilmiştir. Geri kalan 13 hipotez ise reddedilmiştir. Bağımsız İki Örneklem t Testi kullanılarak UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının finansal oranlarına olumlu etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci araştırma sorusu için ayrıca Mood Medyan Sınaması da yapılmıştır. 2002 ve 2009 finansal oranlara ait değerlerin meydanları hesaplanarak, ki-kare bağımsızlık analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda: Araştırma sorusu için kurulan 15 hipotezden 8 hipotez (H₂₀, H₂₃, H₂₄, H₂₇, H₂₈, H₃₀, H₃₁, ve H₃₂) hem %5 hem de %10 hata payına göre kabul edilmiştir. Geri kalan hipotezler reddedilmiştir.(Hipotezler için bkz. sf.58-59) Mood Medyan Testi kullanılarak yapılan analiz sonucunda; UFRS’ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının Finansal Oranlarına olumlu etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan iki analizin sonuçlarının karşılaştırılması ile şu yargıya varılabilir. Mali veri değişkenleri normal dağılıma uygun olduğundan, parametrik bir test olan Bağımsız İki Örneklem t testi diğer teste oranla daha anlamlı sonuçlar vermiştir. Finansal Oranlar

değişkenleri normal dağılıma uygun olmadığından, none-parametrik bir test olan Mood Medyan Testi sonuçları diğer teste oranla daha anlamlı sonuçlar vermiştir.

Borsa İstanbul'daki 100 firma sektörlerine göre ayrıldıktan sonra, 2002 – 2009 yılları mali verileri ve finansal oranları sektörlerine göre farklılıkları Bağımsız İki Örneklem t testi kullanılarak analiz edilmiş ve araştırma soruları için kurulan hipotezler sınanmıştır. Yorumlar %10 hata payına göre yapılarak, analiz neticesinde hangi sektördeki firmalarda daha çok değişim olduğu anlaşılmıştır. İncelenen endeksler şunlardır: TAŞ-TOPRAK, METAL-ANA, METAL EŞYA MAKİNA, TEKSTİL-DERİ, ORMAN-KÂĞIT VE BASIM, KİMYA, PETROL, GAZ, GIDA VE İÇECEK, TEKNOLOJİ ve HİZMET endeksleridir. Ayrıca test sonuçlarına göre UFRS dışında da söz konusu değişkenlere etki edebilecek diğer ekonomik faktörlerin de olabileceği ifade edilmiştir.

Sonuç olarak yapılan Bağımsız İki Örneklem t Test sonuçları ve Mood Medyan Test sonuçları birlikte incelendiğinde; UFRS'ye geçişin Borsa İstanbul firmalarının Mali Verilerini **büyük oranda etkilediği** ve Finansal Oranları ise **kısmen olumlu etkilediği** söylenebilir. Sektörler için yapılan Bağımsız İki Örneklem t Testleri sonuçlarının UFRS etkisi dışında farklılık göstermesinin nedenleri; analize tabi tutulan yıllar arasında farkın 7 yıl gibi uzun bir süre olması, firmaların iş hacimlerinin bu sürede artış göstermesi, varlıklarının geçen süre içerisinde değerlendirilmesi, yapılan yatırımların artmasına bağlı olarak borçlanmaların artması vb. finansal olaylardan kaynaklığı da ileri sürülebilir.

Bu konuda çalışma yapacaklara şunlar önerilir: UFRS'nin firmaların mali türevlerine olumlu etkisi olmasının, daha önce uygulanan bağımsız denetimin uygun şekilde yapılıp yapılmadığından mı, kanıt yetersizliğinden mi yoksa UFRS öncesi kullanılan genel kabul görmüş muhasebe standartları çerçevesinde kullanılan yöntemlerin UFRS'de kullanılan ölçüm ve muhasebeleştirme yöntemlerinden farklı olmasından mı kaynaklandığı araştırılabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Aamir, Suhaib ve Farooq, Umar (2011), **Audit Client Relationship and Audit Quality**, Yayınlanmış Master Tezi, Umeå School of Business

ABİGEM (2015), European Business Turkish Network (2016) , Finansal raporlama

ACCA (2014), "Thedrivers of auditquality: auditors' perceptions [http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/audit-publications/pol-tp-da2\(auditors\).pdf](http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/audit-publications/pol-tp-da2(auditors).pdf). (02.02.2015)

Akgün (2013) , Theimpact of international financial reporting standarts of financial analysis: Astudy of IMKB, Yayınlanmış Master Tezi

Arıkan, Yahya (1996), **Uluslararası Muhasebe Standartları Türkiye Uygulaması**, Mali Çözüm Dergisi, Sayı 36.

Arıöz, Ömer ve Yıldırım, Kemal (2012), **Türkiye'de Çimento Sektöründeki Belirsizlikler ve Türk Çimento Sektörünün Swot Analizi**, Dumlupınar University Journal of Social Sciences, Vol:2, No:32, April 2012

Ataman, Başak (2000), "Türk Denetim Kurumları", İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Ataman, Başak (2010), "Türkiye'de Kamu Denetimi ve Kamu Denetçilerine Genel Bakış", Maliye Finans Yazıları, Sayı:87, 17-26.

Avder, Erdoğan (2007), **Geçmişten Geleceğe Muhasebe Mesleği** <http://www.muhasebetr.com/yazarlarimiz/erdogan/008/> (08.01.2015)

Ayboğa, Hanifi (2001), **Mali Durum Tablosu ve Kuramsal Yapısı - Teori ve Türk Ticaret Kanunu Açısından İrdelenmesi**, Mali Çözüm Dergisi, Sayı:57

Aysan, Mustafa (t.y.), **Türkiye'de Muhasebe Mesleği'nin Gelişimi**, Mali Çözüm Dergisi, Sayı 37

Bamber, Matt ve Parry Simon (2014), **Accounting and Finance for Managers**, First Published, London ve Philadelphia : Kogan Page Limited

BDDK (2001), **Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemlerine İlişkin Olarak Açıklamasına Gerek Duyulan Hususlar**, Sayı: BDDK. RGTAD.-II.1-8111

BDDK (2006), **Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik**, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/mevzuat/bankacilik_kanununa_iliskin_duzenleme/11013bankalarin_ic_sistemleri_hakkinda_yonetmelik_24_02_2011.pdf (12.01.2015)

BDO (2010), " Conceptual Framework for Financial Reporting", International Financial Reporting Bulletin, 2010/24

Bhattacharyya, Asish K. (2006), **Financial Accounting for Business Managers**, 3rd Edition, Prentice-Hall Of India Pvt. Limited

Bik, Olof Petrus Godefridus (2010), **The Behaviour of Assurance Professional : A Cross – Cultural Perspective**, Doktora Tezi , University of Groningen

Blanchette, Michel vd. (2011), **The Effects of IFRS on Financial Ratios: Early Evidence in Canada**, Certified General Accountants Association of Canada

Bozdemir, Enver (2013), **Sermaye Şirketlerinde Bağımsız Denetimin Zorunluluğuna İlişkin Yasal Düzenlemeler ve Güncel Gelişmeler**, Mali Çözüm Dergisi, Sayı 118, 67-87

Braunbeck, Guillermo (2010), "International Financial Reporting Standards:framework-based understanding and teaching", IFRS Foundation

BUMKO(t.y.),"Türkiye'de Bütçeleme",<http://peb.bumko.gov.tr/TR,2518/turkiyede-butceleme.html> (03.01.2015)

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (2006), **Üst Yöneticiler İçin İç Kontrol ve İç Denetim El Kitabı**, Ankara .

Byrnes, Paul Eric vd. (2012), **Evolution of Auditing: from the Traditional Approach to the Future Audit**, AICPA

Christian, Dieter ve Lüdenbach, Norbert (2013), **IFRS Essentials**, First Edition ,New York : Wiley

Collier, Henry W. vd. (2006), **Computing the Divisional Cost of Capital Using the Pure Play Method**, Applied Financial Economics Journal (Taylor and Francis)

Collis, Jill vd. (2012), **Business Accounting an Introductionto Financial and Management Accounting** , 2nd Edition, New York : Palgrave Macmillan

Çatıkkaş, Özgür vd. (2012), **Bankalarda Denetim Komitesi Uygulaması**, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği

Çınar (2011) "Yönetim ve Bilgi İhtiyacı" Eğitim Dergisi. Sayı 29. Ocak 2011.

DeAngelo, Linda Elizabeth (1981), "Auditor size and audit quality", Journal of Accounting and Economics 3 (3): 183-199.

Durak, Gündoğan (2012), "Uluslararası Muhasebe Standartlarının Kavramsal Çerçevesi", Vergi Dünyası, Sayı 368, 38-45, Nisan 2012

Dursun (2007), Varlıklarda değer düşüklüğü standartı kapsamında uluslar arası finansal raporlama standartlarını uygulayana işletmelerde karşılaşılan zorluklar ,Yüksek Lisans Tezi

Dyson, Jonathan (2014), "Going for Growth", **Accounting and Business International**, 2014,30

ECA (2012), "Financial and Compliance Audit Manual", www.eca.europe.eu/Lists/ECADocuments/FCAM/FCAM_2012_EN.PDF.

Eccles, Robert G ve Krzus, Micheal P. (2014), **The Integrated Reporting Movement : Meaning, Momentum, Motives, and Materiality**, New Jersey: Wiley

Endüstri ve ilişkileri ve insan kaynakları dergisi(2004),Motivasyon Yönetimi

Ernst&Young (2010), "Conceptual Framework Objectivesand Qualitative Characteristics", Supplementto IFRS Outlook, Issue 86

Ersoy,Emrah (2011), "Makine ve Teçhizatı Hariç; Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı", Kalkınma Bankası Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/esa/ga/2012-ga/esamkitap/pdf/makina_ve_techizat.pdf. (17.04.2015)

FASB (2014), "Comparability in International Accounting Standards - A Brief History", <http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=1176156304264> (05.02.2015)

Flynn, David ve Koornhof, Carolina (2005), **Fundamental Accounting**, 5th Edition, Cape Town: Juta&Co. Ltd

Fontaine, Richards ve Pilote, Claude (2012), "Clients' Preferred Relationship Approach with their Financial Statement Auditor", American Accounting Association CurrentIssues in Auditing, Vol:6, Issue:1, 1-6

Foster III, Taylor W. vd. (2012), "The Statement of Cash Flows: An Indirectto Direct Conversion Tool to Enhance User Understanding and Analysis", Journal of Accounting and Finance, Vol 12, No: 2

Fouque, Jean-Pierre ve Langsman, Joseph A.(2013), **Handbook on Systemic Risk**, First Published, Cambridge : Cambridge UniversityPress

Friks,Finansal Rapolamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve (2005)

Ghosh, Alope ve Moon, Doocheol. (2005). "Auditor Tenure and perceptions of Audit Quality", The Accounting Review, Vol:80, No:2, 585-612.

Giurcaneanu, Aura (2012), **Improving Access to financing: the role of financial reporting**, <http://oldrbd.doingbusiness.ro/en/1/latest-articles/1/744/improving-access-to-financing-the-role-of-financial-reporting> (18.02.2015)

Graham, Lynford ve Carmicheal, D.R. (2012), **Accountants' Handbook**, Twelfth Edition, New Jersey : JohnWiley&Sons

Gupta, Ambrish (2008), **Financial Accounting ForManagers An Analytical Perspective**, 3rd Edition, Delhi : Dorling Kindersley licensees of Pearson Education in South Asia

Güneş, Nizamülmülk (t.y.), **Denetimin Katma Değer Yaratmasıyla İlgili Taraflar**,<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/11/TR/Dr.%20Nizam%C3%BCIm%C3%BCIk%20G%C3%9CNE%C5%9E.docx>. (15.01.2015).

Güneş, Kızıldeniz, Selçuk,Suna (2008) ,Bilgi Teknolojileri Denetimi ve COBIT’ın sektörel uygulanabilirliği

Güredin, Ersin (2010), **Denetim ve Güvence Hizmetleri**, 13. Baskı, İstanbul Türkmen Kitabevi

Hacırüstemoğlu, Rüstem (1993), **Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nin Maliyet Hesaplarının Tek Düzen Maliyet Muhasebesi Sistemi İle Karşılaştırılması ve Yorumu**, Mali Çözüm Dergisi, Sayı 20

Hayes, Rick vd. (2005), **Principles of Auditing An Introductionto International Standards on Auditing**, Edinburg : PrenticeHall

Hendersen, Scott vd. (2013), **Issues in Financial Accounting**, 15th Edition, Sydney : PearsonAustralia

IAASB (2014)," A Framework for Audit Quality Key Elements that Create an EnvironmentForAuditQuality",<https://www.ifac.org/sites/default/files/publications/files/A-Framework-for-Audit-Quality-Key-Elements-that-Create-an-Environment-for-Audit-Quality-2.pdf>. (20.01.2015)

IAASB (2014), Uluslararası denetim ve güvence standartları kurulu

IASB (2010), Conceptual Framework for Financial Reporting 2010, IFRS Foundation

IASB (2014), " Who weare and what we do", <http://www.ifrs.org/The-organisation/Documents/2013/Who-We-Are-English-2013.pdf>. (10.02.2015)

IFAC (2008), **Financial Reporting Supply Chain Current Perspectives and Directions**, <http://www.ifac.org/sites/default/files/publications/files/financial-reporting-supply.pdf>. (05.02.2015)

IFRSFoundation,"AccesstheunaccompaniedStandards",<http://www.ifrs.org/ifrss/pages/ifrs.aspx> (06.03.2015)

Aktit Akademi ve Eğitim Merkezi, Finansal tablolar ve mali analiz

İnan, Mahmut (2010), "Türkiye’de Kazanç Vergisinden Gelir ve Kurumlar Vergisine Geçiş Süreci: 1946–1960 Dönemi", Maliye Dergisi,158,4

İSMMMO (t.y.), **TTK**, İstanbul: İSMMMO Yayınları Mevzuat Serisi 9

K.Ramesh, C.Graziano, “Fair Value Accounting: A Status Report”, FERF Issue Alert, Ekim 2004

Katz, David M. (2014), **Regulators Fear Big Data Threatens Audit Quality**, <http://ww2.cfo.com/auditing/2014/04/regulators-fear-big-data-threatens-audit-quality/> (02.02.2015)

Kolitz, David L. vd. (2009), **Concepts-Based Introduction to Financial Accounting**, 4th edition, Lansdowne : Juta&Co. Ltd

KPMG (2012), **Yeni Türk Ticaret Kanunu ve İşletmelere Getirdiği Sorumluluklar**, <https://www.kpmg.com/TR/tr/Issues-And-Insights/ArticlesPublications/YTTK/Documents/Yeni-TTK-ve-Isletmelere-Getirdigi-Sorumluluklar.pdf> (12.01.2015)

LEE, Teck Heang ve Azham, Md. Ali (2008), "The evolution of auditing: An analysis of the historical development", **Journal of Modern Accounting and Auditing**, 4(12), 1-8.

Lo, Kin ve Fisher, George (2011), **Intermediate Accounting**, Vol 1, Scarborough, Ontario : Pearson Education Canada

Maijoor, Steven J. ve Vanstraelen, Ann (2006), "Earnings Management within Europe: the effects of members' state audit environment, audit firm quality and international capital markets" **Accounting and Business Research**, Vol : 36, 1,33-52.

Mevzuat Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü (2002), **4389 Sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4 üncü Maddesi Uyarınca Yapılacak Özel Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik**, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.5587&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> (09.01.2015)

Mevzuat Dergisi ,(mayıs,2001),sayı:41,Sermaye Piyasasının Gelişmesinde Muhasebe Bilgilerinin Önemi

Monks, Robert A.G. ve Lajoux, Alexandra Reed (2011), **Corporate Valuation for Portfolio Investment : Analyzing Assets, Earnings, Cash Flow, Stock Price, Governance and Special Situations, 5th Revised Edition**, London : Wiley

Mourik, Carienvan ve Walton, Peter (2014), **The Routledge Companion to Accounting, Reporting and Regulation**, New York : Routledge

Narayanaswamy, R. (2011), **Financial Accounting : A Managerial Perspective**, 4th Edition, New Delhi : PHI Learning Private Limited

Needles, Belverd ve Powers, Marian (2013), **Principles of Financial Accounting**, 12th Edition, Hampshire : Cengage Learning (EMEA) Ltd

Neri, Lorenzo ve Russo, Antonella (2014), "A Framework for Audit Quality : Critical Analysis", **Business and Management Review**, Vol:3, No:9, 25-30.

Nikolai, Loren A. vd. (2009), **Intermediate Accounting**, 11th Edition, Ohio : South-Western Cengage Learning

Ott, Lyman R. ve Longnecker, Micheal (2008), **An Introduction to Statistical Methods and Data Analysis**, 6th Edition , Canada : Brooks/Cole, Cengage Learning

Özeren, Baran (2000), **İç Denetim Standartları ve Mesleğin Yeni Açılımları**, Ankara : Sayıştaş Araştırma/İnceleme/Çeviri Dizisi: 8.

Özgür (2007), **Envanter yönetimi için maliyet parametrelerinin hesaplanması**, Yayınlanmış Master Tezi

Palmrose, Zoe - Vonna (1988), "An Analysis of Auditor Litigation and Audit Service Quality",The Accounting Review, Vol: 63,No: 1,pp. 55-73.

Porter, Gary A. Ve Norton Curtis L. (2013), **Financial Accounting: The Impact on Decision Makers**, 8th edition, Ohio : South-Western Cengage Learning

PWC (2013), **Undertsanding a Financial Statement Audit**, <http://www.pwc.com/gx/en/audit-services/publications/understanding-financial-audit.jhtml> (12.01.2015)

PWC (2014), **İkincil Düzenlemeler Işığında Yeni TTK**, www.pwc.com.tr/ ttkrehberi (13.01.2015).

Ramanna, Karthik ve Sletten, Ewa (2009),**Why do countriesadopt International Financial Reporting Standards?**,Working Paper, Harvard Business School

Resmi Gazete: 31.12.2005/26040 (3. Mükerrer)

Resmi Gazete: 31.12.2005/26040, İç kontrol ve mali esaslara ilişkin hususlar

Resmi Gazete:Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişki Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ

Robinson, Thomas R. vd. (2012), **International Financial Statement Analysis**, 2nd Edition, CFA Institute Investment Series, New Jersey : Wiley

Sanlı, Nail (t.y.), **Vergi Denetimi Karşısında Serbest Muhasebeci Mali MüşavirlikMesleği**,<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/05.SEMPOZYUM/34.%20NAIL%20SANLI.doc>.

Scott, Peter (2012), **Accounting for Business**, First Edition, Oxford : Oxford University Press

Senft, Sandra ve Gallegos, Frederick (2008), **Information Technology Control and Audit**, 3. Baskı, Florida : CRCPress

Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: X, No: 22)(2006), **T.C. Resmi Gazete**, 26196, 12.06.2006.

Sheeba, Kapil (2011), **Financial Management**, First Edition, Delhi : Dorling Kindersleylicensees of Pearson Education in South Asia

Stickney, Clyde vd. (2010), **Financial Accounting: An Introduction to Concepts, Methods and Uses**, 13th edition ,Ohio : South-Western Cengage Learning

Sümer Holding (t.y),"Tarihçemiz", <http://www.sumerholding.gov.tr/tarihce.html> (05.01.2015)

Şahinkaya, Serdar (2011), "Ana Metal Sanayi", Kalkınma Bankası Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü,<http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/esa/ga/2012-ga/esamkitap/pdf/anametal.pdf>. (17.04.2015)

Tarhan, Tayfur (2012), **Türkiyede Devlet Muhasebesi ve Muzaaf Usul**, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuamk/article/view/1023014341> (08.01.2015)

The Mint Countries: Next Economic Giant (06.01.2014), BBC, <http://www.bbc.com/news/magazine-25548060>

Tilhaslı, Mazhar (t.y.), **Türkiye'de Denetim Şirketlerinin SPK Denetimlerinde Karşılaştıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri**,<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/Sempozyum/03.Sempozyum/2Gun1Oturum/02-MazharTilhasli.doc> (08.01.2015)

Tiffin, Ralph (2014), **Executive Finance and Strategy : How to Understand and Use Financial Information to Set Strategic Goals**, First Published ,London : KoganPage Limited

Tok, Sertaç (t.y.), **Muhasebe ve Denetime Genel Bakış**, http://www.muhasweb.com/yazarlar_detay.php?id=35?baslik=Muhasebenin%20Kitab%20FDn%20Muhasebeci%20Yazar (06.01.2015)

Türk Dil Kurumu (t.y.), "Büyük Türkçe Sözlük", http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5515100a90f575.52231805 (20.03.2015)

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulundan: Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ EK-1 (2011), **T.C. Resmi Gazete**, 27828, 27.01.2011

TÜRMOB(2010),**Faaliyet Raporu**,<http://www.turmob.org.tr/TurmobWeb/Attachment.aspx?param=+quFU/yYHWei0bwIpumI5jNjCzaJJxgh9CimnxY01xMIx1e/vI330H0WJhiQvSz7D2C4DjveAwo=> (09.01.2015)

URL, "Salesforce.Com Should Disclose Profit or Loss by Product Offering" (2014),<http://theinvestorzone.com/2014/08/17/salesforce-com-should-disclose-profit-or-loss-by-product-offering/> (09.02.2015)

URL, "Turkey Foreign Direct Investment "(t.y.),<http://www.tradingeconomics.com/turkey/foreign-direct-investment> (11.04.2015)

URL,"Turkey Overview"(t.y.),<http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview#1> (10.04.2015)

URL, The World Getting Smaller (2010), www.iasplus.com (05.12.2015)

Uzay, Şaban vd. (2008), **Türkiye'de Muhasebe Denetimi Geçmişten Geleceğe**,http://iibf.erciyes.edu.tr/akademi/mh/suzay/Muhasebe_Denetimi_Gecmisten_Gelecege.pdf (07.01.2015)

Uzay, Şaban, “Faaliyet Denetimine Genel Bakış”, 2nd International Symposium on Auditing in Turkey, 25-29 April (2007), Antalya, İSMMMO Yayın No:92, Editör: Cemal İbiş, ss. 275-307, 2008

Varga, Alexander Y. (2011), **Market Value vs Historical Cost Valuations of Fixed Assets in The Context of International Convergence**, CMC Senior Thesis, Claremont McKenna College

Voehl, Frank vd. (2013), **The Lean Six Sigma Black Belt Handbook: Tools and Methods for Process Acceleration**, Florida : CRC Press

Weil, Roman L. vd. (2012), **Financial Accounting: An Introduction to Concepts, Methods and Uses**, 14th edition, Ohio : South-Western Cengage Learning

Wells, Micheal (2010), "A Framework Based Approach to Teaching IFRS", IFRS Foundation

Weygandt, Jerry J. (2011), **Financial Accounting**, IFRS Edition, New Jersey : John Wiley & Sons

Yurdakul, Hüseyin (2005), **Bağımsız Denetimde Kalite Kontrol ve Türkiye'deki Uygulamaları**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

EKLER

EK -1 Araştırma Kapsamındaki Halka Açık Firmalar 2002 Mali Verileri

EK -2Araştırma Kapsamındaki Halka Açık Firmalar 2009 Mali Verileri

EK -3Araştırma Kapsamındaki Halka Açık Firmalar 2002 Finansal Oranlar

EK -4 Araştırma Kapsamındaki Halka Açık Firmalar 2009 Finansal Oranlar

EK- 5 Endeks Bazında Sonuçlar

